

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

KATEDRA BIOTECHNICKÝCH ÚPRAV KRAJINY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kulturní a historická charakteristika části území CHKO

Labské pískovce

Vedoucí diplomové práce: Ing. arch. Mgr. Jiří Kupka, Ph.D.

Diplomant: Bc. Klára Keřlíková

Praha, 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma: „Kulturní a historická charakteristika části území CHKO Labské pískovce“ vypracovala samostatně, pod vedením Ing. arch. Mgr. Jiřího Kupky, Ph.D. s použitím literárních pramenů a zdrojů uvedených v seznamu literatury a vlastních získaných poznatků.

V Praze dne 30. dubna 2010

Klára Keřlíková

.....

Poděkování

Děkuji panu Ing. arch. Mgr. Jirímu Kupkovi, Ph.D. za jeho odborné vedení a cenné připomínky při zpracování diplomové práce.

Za stálou podporu a trpělivost v průběhu celého mého studia děkuji svým rodičům a především pak mému příteli.

V Praze dne 30. dubna 2010

Klára Keřlíková

.....

Abstrakt

Obsahem diplomové práce je zhodnocení části území CHKO Labské pískovce, v blízkosti údolí řeky Labe. A to z hlediska dochovaných kulturně historických stop ve struktuře krajiny.

V první řadě je pomocí literární rešerše vymezeno a vysvětleno několik pojmů spojených s problematikou krajinného rázu a legislativní zakotvení ochrany přírody a krajiny v evropském a českém měřítku.

Postup práce spočívá ve vymezení zájmového území, jeho obecné charakteristice, popsání historického vývoje osidlování a následném zmonitorování dochované cenné architektury a souborů drobných památek. Na základě tohoto zhodnocení jsou navrženy možnosti ochrany k zachování těchto hodnot v kulturní krajině.

Práce může být podkladem při posuzování vlivů na KR z hlediska potenciálních záměrů činnosti v této oblasti (navrhované stavby, změně využití území).

Klíčová slova: krajina, kulturní krajina, krajinný ráz, lidová architektura, drobné památky, znak krajiny, hodnota krajiny

Abstract

This dissertation's content is about evaluation of CHKO Labske Piskovce territory, nearby the valley of the river Labe. And that's from the viewpoint of existing cultural and historical prints in the countryside's structure.

Using the literature retrieval, there is defined and interpreted several conceptions connected to the dilemma of landscape's character and legislative anchorage of nature and landscape's protection in european and czech scale.

Advancement of this dissertation consists of interest areas definition, it's general characteristics, describing of historical settlement's development and further on monitoring of preserved valuable architecture and set of smaller monuments. There are several possibilities for protection of these virtues in the cultural countryside suggested based on this evaluation.

This thesis might be used as basis for assessing influence on KR from the point of view of potential activities intention in this area (proposed constructions, changing the territory's usage).

Key words: landscape, cultural lanscape,landscape character, popular architecture, small monuments, attribute of lanscape, quality of landscape

OBSAH

1. ÚVOD	9
2. CÍL PRÁCE	11
3. LITERÁRNÍ REŠERŠE.....	12
3.1 KRAJINA	12
3.1.1 Význam pojmu krajina.....	12
3.1.2 Různá pojetí definice krajiny	13
3.1.3 Kategorie krajiny	15
3.1.4 Stupně kulturní krajiny	17
3.1.5 Struktura krajiny.....	20
3.2 KRAJINNÝ RÁZ A GENIUS LOCI	23
3.3 OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY	25
3.3.1 Historický vývoj ochrany přírody v ČR.....	26
3.3.2 Legislativní ochrana na úrovni Evropské unie	26
3.3.3 Legislativní ochrana na úrovni České republiky	30
4. METODIKA A HODNOCENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ.....	39
4.1 VYMEZENÍ A CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ	39
4.1.1 Přírodní charakteristika.....	39
4.1.2 Historické mapy.....	40
4.1.3 Kulturní a historická charakteristika.....	41
4.1.4 Péče o přírodu a krajinu CHKO Labské pískovce a institucionální ochrana	41
4.2 PROSTOROVÁ A CHARAKTEROVÁ DIFERENCIACE.....	41
4.3 IDENTIFIKACE A KLASIFIKACE ZNAKŮ A HODNOT	42
4.4 NÁVRH MOŽNOSTÍ A OPATŘENÍ K OCHRANĚ KRAJINNÉHO RÁZU	44
4.5 VÝSTUPY HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU.....	44
5. HODNOCENÍ KULTURNÍ A HISTORICKÉ CHARAKTERISTIKY ČÁSTI CHKO LABSKÉ PÍSKOVCE.....	45
5.1 VYMEZENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ A OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ CHKO LABSKÉ PÍSKOVCE	45
5.1.1 Základní údaje o CHKO Labské pískovce.....	45
5.1.2 Vymezení zájmového území	49
5.1.3 Obecná přírodní charakteristika území	50
5.2 KULTURNÍ A HISTORICKÁ CHARAKTERISTIKA	60
5.2.1 Historický vývoj.....	60
5.2.2 Péče o přírodu a krajinu CHKO Labské pískovce a institucionální památková ochrana	65
5.2.3 Lidová architektura a drobné památky	68
5.3 PROSTOROVÁ A CHARAKTEROVÁ DIFERENCIACE.....	73
5.3.1 Vymezení krajinných celků na úrovni míst krajinného rázu	73
5.3.2 Charakteristika krajinných celků a jednotlivých obcí.....	73

6.	VÝSLEDKY	99
6.1	NAVRH MOŽNÝCH OPATŘENÍ K ZACHOVÁNÍ ZNAKŮ A HODNOT KR	99
6.1.1	Oblast KR Sněžnická hornatina.....	100
6.1.2	Oblast KR Kaňon Labe	100
6.1.3	Oblast KR Růžovská vrchovina	101
6.2	SHRNUTÍ	102
7.	DISKUZE	103
8.	ZÁVĚR.....	104
9.	POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	105
10.	PŘÍLOHY	115

1. ÚVOD

Příroda dala člověku rozum, aby se jí bránil a srdce, aby se jí neubráníl.

Jean-Galbert de Campriston

Krajina je zrcadlem stavu občanské společnosti a základním prvkem individuální a kolektivní životní úrovně.

Jiří Sádlo řekl, že veškeré povídání na téma krajina lze shrnout jedinou tezí, totiž „krajina je“. Krajina je to, kvůli čemu lezeme na rozhledny. Vidíme plochu složenou z malých i velkých plošek různých barev, občas nějaké linie řeky nebo cesty, vidíme krajinu hezky vcelku. (STORCH, 1992)

Krajina hraje významnou úlohu z hlediska veřejného zájmu v oblasti kultury, ekologie, životního prostředí a v sociální oblasti. Je významnou součástí hodnotného života lidí a její kvalita a rozmanitost představují společný zdroj, je tedy důležité spolupracovat v zájmu její ochrany, správy a plánování, což by mělo být nepochybně jednou z priorit veřejného zájmu.

Specifický charakter krajiny přispívá k vytváření místních kultur a je základní součástí evropského přírodního a kulturního dědictví. Významně se spolupodílí jak na blahu lidstva, jednotlivce i celé společnosti, tak i na udržení a posilování evropské identity.

Významnou měrou se na vývoji krajiny podílí i rozvoj, že vývoj výrobních technik v zemědělství, lesnictví a průmyslu, v oblasti územního a urbánního plánování, dopravě, infrastruktuře, turistice a rekreaci. Tento vývoj v mnoha případech urychluje změny krajiny.

Základním právem každého člověka je užívat nepoškozenou a harmonickou krajinu tak, jak je zakotveno v Evropské úmluvě o krajině.

Skutečný stav naší krajiny odráží i stav naší společnosti a politickou realitu, ve které dnes žijeme. Důležité pro řešení problémů je podle Evropské úmluvy o krajině (EÚOK) zvyšovat povědomí občanské společnosti, soukromých organizací a veřejných orgánů o hodnotě krajin, jejich úloze a jejich změnách.

EÚOK také hovoří o právním uznání krajiny jako základní složky prostředí, v němž obyvatelé žijí, jako výraz rozmanitosti jejich společného kulturního a přírodního dědictví a základ jejich identity. V ČR je zdá se dostatečně chráněna pouze ta část krajiny, která je „výjimečná“ a chybí dostatečná ochrana „každodenní“ krajiny, tedy té, kterou máme těsně vedle sebe, před našimi okny.

2. CÍL PRÁCE

Cílem diplomové práce je popis stávajících kulturních a historických charakteristik krajinného rázu řešeného území a popis vývoje osidlování. Vzhledem ke spojitosti kulturně historických charakteristik s přírodními podmínkami a charakteristikami území, jsou tyto v práci ve značné míře také popsány a zmiňovány.

Z popisu obecných charakteristik a pomocí mapových podkladů a terénního průzkumu je provedena identifikace a klasifikace znaků a hodnot, které jsou pro daný ráz krajiny určující. V konečné fázi je cílem stanovení doporučení na ochranu a zachování této krajiny a jejích hodnot. Výsledky jsou poté zpracovány do grafické podoby ve formě map.

Metodika, podle které je práce zpracována, vychází z principu ochrany a tvorby krajinného rázu definovaného Zákonem 114/1992 Sb.

Tato práce si klade za cíl shrnout stávající dochované kulturní a historické znaky, a to jak kladné, tak negativní, a dále hodnoty a dominanty vymezeného území. Poukázat na vývoj v urbanizaci jednotlivých obcí a na to, jak se tato dotýká hodnotnosti jednotlivých oblastí ve vymezeném území.

3. LITERÁRNÍ REŠERŠE

Pro pochopení problematiky krajinného rázu je třeba vysvětlit základní pojmy týkající se tohoto tématu. Je zapotřebí v souvislosti s pojmem krajina a o její tvorbě a ochraně podat stručný přehled odborných termínů, které se budou v práci dále používat.

3.1 KRAJINA

3.1.1 Význam pojmu krajina

V první řadě bychom asi měli zdůraznit, že příroda a krajina není totéž. Obrazem krajiny je mozaika polí, luk a lesů, nebo to, v čem lze odlišit jednotlivé kopečky, zatímco obrazem přírody je les. V lese není krajina. Příroda a krajina spíše než co jiného představují dva typy vztahu ke světu. Krajina je to, čemu už nějak rozumíme, co máme před sebou a o co se můžeme starat. Naproti tomu příroda je něco, vůči čemuž se negativně vymezujeme („člověk proti přírodě“) a s čím se na druhou stranu identifikujeme. (STROCH, 2002)

Krajinu můžeme chápat jako objektivní realitu. Jak na ni pohlížíme z hlediska zájmů a nároků člověka. Krajina nemůže být zlá, dobrá, nevhodná, nezdravá, hlučná apod. Tyto kvalitativní znaky dostává pouze tehdy, jak ji dáme do souvislosti s potřebami a požadavky člověka. Pouze tak se utváří problematika životního prostředí, které na základě kritérií odvozených z biologických a dalších potřeb člověka můžeme označit jako zlé, dobré, vhodné, nezdravé, hlučné apod. (KELE, MARIOT, 1983)

Pojem krajina má mnoho různých definic, které jsou dokladem řady pohledů na ni, ovlivněných především zaměřením autora, který ji vykládá. Záleží na tom, zda krajinu definuje matematik, filozof, technik. I obyčejný člověk z města pohlíží na krajinu jinak, než zemědělec, kterému na přírodě závisí jeho živobytí.

Původně v období raného středověku tento termín označoval pozemek obdělávaný jedním rolníkem. Krajinou se tedy rozuměla pouze ta část světa, jíž vnímal jedinec hospodařící na konkrétním kousku země. Co se nacházelo za horizontem tohoto prostoru byla již jiná krajina. Až od počátku druhého tisíciletí

se objevují nové pojmy jako doména, panství apod., které již mají politický význam. (GOJDA, 2000)

Termín krajina se používal v různých jazycích v obecném smyslu jako je latinské *regio*, *provincia* nebo *terra*, tedy pro označení části zemského povrchu určitého fyziognomického rázu. Později se k tomu připojilo hledisko geopolitické, jež se uplatňovalo prakticky při správním dělení rozsáhlých území, zejména velkých států.

Zonneveldovým (1979) výkladem pojmu krajina je část prostoru na zemském povrchu, zahrnující komplex systémů, tvořených vzájemnou interakcí horniny, vzduchu, rostlin, živočichů a člověka, která svou fyziognomií vytváří zřetelnou jednotku.

Podle encyklopedických slovníků je krajina definována například jako vymezený prostor s vlastní náplní zeměpisných jevů, tvořící přírodní část zeměpisné oblasti a obsahující jevy vzniklé bez vlivu člověka. Jiný slovník definuje krajinu jako přirozeně nebo účelově vymezenou část zemského povrchu, v níž je ustálený tok energie, koloběh látek a výměna informací. Krajinu lze považovat za geografický systém složený z propojených ekosystémů, např. lesů, luk, pastvin, polí, a z urbanizovaných ekosystémů.

V zákoně (§ 12 zákona 114/1992 Sb.) je tento pojem definován jako část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky. A podle Evropské úmluvy o krajině značí tento pojem část území vnímanou obyvateli, jejíž charakter je výsledkem působení přírodních a/nebo lidských činitelů a jejich vzájemných vztahů.

3.1.2 Různá pojetí definice krajiny

Pojem krajina je definován v různých pojetích a pohledech. Rozmanitý význam tohoto pojmu je pojat podle různé obsahové náplně, podle povahy vědního oboru, ve kterém je definován. Každý vědní obor vnímá tento pojem odlišně a mnohoznačně, a ne vždy je snadno definovatelný.

Do vědeckého názvosloví byl termín krajina (landšaft, v němčině *Landschaft*, v angličtině *landscape*, *paysage*) zaveden jako zeměpisný a později i jako ekologický pojem koncem 18. století a ve 20. století se vyvinul v jeden ze základních pojmů

v geografii. (MEZERA a kol., 1979) Ve vědě se tedy pojem krajina obvykle omezuje přívlasky jako: přirozená nebo umělá krajina, krajina obytná, zdravá, oživená, průmyslová, zemědělská, lesnatá krajina, pustá krajina, rovinatá nebo horská, zúrodněná nebo devastovaná krajina, krajina přímořská nebo vnitrozemská atd.

V zeměpisném (geomorfologickém) pojetí je krajina vývojově více či méně stejnorodá část zemského povrchu, vyznačující se určitou strukturou jednotlivých složek této části země a jejich vzájemnými přirozenými vztahy.

Z ekologického hlediska se krajinou rozumí soubor biotopů nebo ekosystémů. Lze ji také definovat jako soubor určitého seskupení forem reliéfu spolu s jinými přírodními jevy na zemském povrchu. (MEZERA a kol. 1979)

Krajinná ekologie chápe krajinu jako složenou z určitých plošek, o nichž uvažujeme jako o homogenních a jež jsou propojené nějakými strukturami umožňujícími pohyb různých obyvatel krajiny. (STROCH, 2002)

V historickém nazírání je krajina území, jež se po určitou dobu v závislosti na přírodních podmínkách, vyplývajících v podstatě ze zeměpisné polohy svérázně vyvíjelo geopoliticky, hospodářsky a kulturně.

V demografickém pojetí krajinou Mezera a kol. (1979) rozumí území obývané určitou populací lidí, vyznačující se společnými vlastnostmi a znaky, které ji odlišují od populací jiných (etnických jednotek různého stupně jako jsou rasy, kmeny, národy). A z hlediska urbanistického za krajinu považuje území, které by se mělo zahrnout do souborné úpravy pro potřeby člověka a společnosti způsobem pro území nejvhodnějším a pro ně specifickým, pro společnost trvale nejužitečnějším.

Z uvedených příkladů vyplývá různá obsahová i formální, kvantitativně i kvalitativně odlišná náplň tohoto termínu. Přírodní vědy krajinu spíše definují objektivními obecně platnými měřítky, jejichž hodnota není podmíněna historicky ani společensky. Naproti tomu vědy technické a společenské používají v definicích krajiny většinou měřítek více či méně subjektivních, odvozených z potřeb člověka a z jeho činnosti.

3.1.3 Kategorie krajiny

Podle ovlivnění krajiny člověkem můžeme rozlišovat dvě základní kategorie krajiny, a to krajinu přírodní a krajinu kulturní.

Přírodní krajinou se nazývá území nedotčené lidskou činností, v němž dominují přirozené prvky. Sklenička ji definuje jako útvar, který se vytváří působením přírodních, abiotických i biotických, krajinotvorných procesů bez ovlivnění antropogenními faktory nebo jen s jejich minimálním působením.

Novotná tento pojem definuje takto: Přírodní krajina je tvořena pouze prvky přírodního charakteru, jako je hornina, půda, vodstvo, ovzduší, flóra a fauna. Hranice mezi jednotlivými krajinnými složkami jsou nevýrazné. (NOVOTNÁ, 2001)

V přírodní krajině jednoznačně dominují vlivy a zákonitosti formování přírodních procesů, které rozhodujícím způsobem určují strukturu i fyziognomii krajiny. V přírodní krajině působí činitelé, které rozhodují o jejím vývinu bez zásahu a kontroly člověka. (KELE, MARIOT, 1983)

Americký geograf Yi-Fu Tuan označuje člověkem nedotknutou přírodu jako divočinu. Tu lze podle slovníku chápat jako pustou oblast bez cest, v podstatě nekultivovanou a neobydlenou člověkem, nebo také něco zcela odlišného, totiž část zahrady nebo přírodní rezervace, vyhrazenou spontánnímu vývoji. V celosvětové kategorizaci chráněných území IUCN (*International Union for Conservation of Nature* = Mezinárodní svaz ochrany přírody) je divočina výslovně uvedena jako „přísná přírodní rezervace; oblast nenarušené přírody, řízená pro potřeby vědy a k ochraně netknuté přírody“. (LÖW, MÍCHAL 2003)

V současnosti převládá **kulturní krajina** vzniklá přetvořením původní přírodní krajiny činností člověka. Je kombinací přírody a kultury. Nejvýznamnějšími faktory, které způsobily přeměnu přírodní krajiny na kulturní jsou zemědělství a lesnictví. (SKLENIČKA 2003)

Kulturní krajina se váže k tématu diplomové práce. Byla proto zmiňována v průběhu celého díla a dotýkala se všech jednotlivých kapitol.

Vývoj kulturní krajiny v Českých zemích byl velmi dlouhý. Předcházela ji etapa krajiny víceméně osídlené, ale v podstatě předkulturní. Praveká kulturní krajina

vznikla v neolitu a samotný její vznik byl výraznou krajinnou revolucí, způsobenou importem zemědělství. Následně se krajina v průběhu pravěku vyvíjela spíš pozvolna a bez větších přerывů. Avšak období na přelomu doby bronzové a železné silně zesílilo kulturnost krajiny. Proběhly velké změny klimatu, tedy i změn půd a vegetace, a nárůst nových způsobů hospodaření. Vývoj pravěké krajiny končí s nástupem vrcholného středověku. Krajina sklonku prvního tisíciletí byla středověká z hlediska politiky nebo náboženství, ale celkově si dosud uchovávala pravěký ráz. (SÁDLO a kol., 2005)

Změna nastala teprve v průběhu 12. a 13. století, kdy Čechy dostihla vlna modernizace. Výsledná změna ekonomických poměrů znamenala opět výraznou a náhlou proměnu krajiny, následovanou dalším vývojem až v pobělohorském období. Tehdy se agrárně-řemeslná vlna navazující na antiku uzavírá dalším výrazným mezníkem – vznikem již vysoce organizované barokní krajiny. Baroko zároveň odstartovalo řetězec dalších změn, které sahají až do současnosti, kdy zažíváme další krajinnou revoluci. Jde o vznik postagrární krajiny, v níž se zemědělství stává jen málo významným odvětvím průmyslu a velké části venkova jsou pohlceny zónou městské periferie. (SÁDLO a kol., 2005)

Kulturně podmíněné vnímání změn krajiny je pro hodnocení krajinného rázu určující. Struktura dobových hodnot společnosti a měřitelné parametry využití krajiny jsou neoddělitelné. (LÖW, MÍCHAL, 2003)

Žigrai (2000) uvádí, že kulturní krajina představuje určitý druh krajiny, přičemž její přívlastek je odvozený od slova „kultura“, pocházejícího z latinského slova „*cultura*“, jehož význam byl a je dvojitý:

- obdělávání polí
- péče o duševní hodnoty.

Tedy tam, kde se člověk natrvalo usídlil a začal se věnovat zemědělské činnosti - pěstoval "kultury", změnila se přírodní krajina na tzv. kulturní. Přívlastek kulturní má zdůraznit, že jde o krajinu kultivovanou, obdělávanou, v protikladu ke krajině přírodní, neobhospodařované.

Kulturní krajina je jakýmsi zrcadlem stavu a vývoje společnosti. Zároveň je považována za přírodní i kulturní dědictví, které je třeba chránit. (LIPSKÝ, ROMPORTL 2006)

Na základě intenzity lidského vlivu lze kulturní krajinu dále diferencovat na subkategorie:

1. vlastní kulturní krajina
2. narušená kulturní krajina
3. devastovaná kulturní krajina.

V kulturní krajině můžeme vidět v různé míře pozměněné, přetvořené či dokonce devastované přírodní geokomplexy a útvary vzniklé zastavěním ploch v podobě různých typů sídel, rekreačních objektů, komunikací, průmyslových a zemědělských staveb atd.

Pokud v kulturní krajině přestanou působit společenské vlivy, mění se nejen její charakter, ale i její kvalita. Globálně rozšířené vlivy přírodních činitelů tím nabývají převahu a v průběhu století a nebo tisíciletí se kulturní krajina znovu přetvoří na přírodní. (KELE, MARIOT, 1983)

3.1.4 Stupně kulturní krajiny

Každou krajinu lze na základě třídění ekosystémů teoreticky klasifikovat a umístit do určitého bodu škály podle podílu prvků přírodních a člověkem vytvořených. (LÖW, MÍCHAL, 2003)

Kulturní krajina je mozaikou ekosystémů do různé míry ovlivněných činností člověka, s různou strukturou a druhovým složením, vyžadujících ke svému působení různý přísun dodatkové energie. (BUČEK, LACINA, 1990)

Člověk v důsledku využívání krajiny mění její charakter a různí autoři člení tuto měnící se krajinu následovně.

Forman a Gordon (1993) uvádějí dělení přetvořené krajiny na:

- Přírodní krajinu – bez významnějších lidských vlivů
- Extenzivně kultivovaná krajina (obhospodařovaná) – např. pastviny či les
- Intenzivně kultivovaná krajina (obdělávaná krajina)
- Příměstská krajina – na přechodu mezi městem a volnou krajinou
- Městská krajina – krajina se zbytky parkových ploch roztroušených v husté zástavbě.

Jiné pojetí členění krajiny autorů Hradeckého a Buzka (2001) je z hlediska intenzity antropogenních zásahů do původní přírodní krajiny. Vymezují šest základních krajinných typů:

1. Přírodní krajiny bez hospodářského využívání – polární, vysokohorská a pouštní krajina
2. Přírodní krajiny s potenciálními možnostmi využívání - krajina deštných rovníkových pralesů, krajina tajgy
3. Extenzívně využívané přírodní krajiny – krajina tundry a alpských luk
4. Extenzívně využívané přechodné krajiny - krajina listnatých lesů, krajina savan
5. Zemědělské kulturní krajiny – zemědělská a kulturní krajina
6. Městské kulturní krajiny.

Kulturní krajinu lze dále dělit dle převažujícího způsobu využívání na subkategorie lesní, zemědělská (palevní, luční, polní, smíšená, ovocnářská aj.), rybníčná, průmyslová a těžební, urbanizovaná, rekreační a další. (SKLENIČKA, 2003)

Dnešní typy krajiny jsou výslednicí spolupůsobení pěti základních přírodních faktorů: reliéfu krajiny, podnebí, osídlení rostlin a živočichů, vývoje půdy. (FORMAN, GORDON, 1993)

Löw a Míchal (2003) jednoduše oddělují princip typizace krajin podle míry ovlivnění lidskou činností na dva póly. Na jedné straně bude krajina formovaná výlučně přírodními procesy a na straně druhé krajina totálně přetvořená lidskou činností. Tímto způsobem došli ke třem vymezeným třídám krajin – geoekologickým krajinným typům:

- třída krajin tvořených relativně přírodními ekosystémy (včetně vzácného extrému krajin vskutku přírodních);
- třída krajin tvořených relativně umělými ekosystémy (včetně krajin vskutku tvořených výlučně prvky vytvořenými člověkem);
- třída krajin přechodných, tvořených na souvislé ploše prvky přechodnými nebo mozaikou prvků obou předcházejících tříd.

V rámci krajinné typologie celé ČR pro účely hodnocení krajinného rázu byly krajiny v celkovém úhrnu bilancovány podle poměru mezi přírodními prvky a mezi

prvky vytvořeny člověkem, tedy podle jednoznačně definovatelných geografických charakteristik, a byly rozříděny geoekologické krajinné typy:

Typ A – krajina silně pozměněná civilizačními zásahy: dominantní až výlučný výskyt sídelních a industriálních nebo agroindustriálních prvků.

Typ B – krajina s vyrovnaným vztahem mezi přírodou a člověkem (intermediární): masový výskyt přírodních a agrárních, omezený výskyt sídelních a ojedinělý výskyt industriálních prvků; může mít úplnou převahu prvků přechodného charakteru nebo mozaiku menších ploch odpovídajících střídavě krajinným typům A a C.

Typ C – krajina s nevýraznými civilizačními zásahy: dominantní až výlučný výskyt přírodních prvků při ojedinělém výskytu agrárních, sídelních a při absenci industriálních prvků. (LÖW, MÍCHAL, 2003)

Kučová (2008) rozlišuje tři základní kategorie kulturní krajiny:

1. komponovaná kulturní krajina navržená a vytvořená záměrně člověkem;
2. organicky vyvinutá krajina, jež je dále studována ve dvou podkategoriích, a to jako a) reliktní nebo „zkamenělá“ krajina a b) kontinuální, stále se vyvíjející krajina;
3. asociativní kulturní krajina.

Typologii krajiny řeší mnoho autorů, existuje tedy celá řada dalších pojetí krajiny podle různých hledisek.

Do této kapitoly můžeme zahrnout i **historickou kulturní krajinu**.

Za tu považujeme krajinný celek vzniklý a dlouhodobě utvářený cílevědomou lidskou činností za účelem kulturní a hospodářské kultivace prostředí, případně krajinný celek historicky související s kulturním vědomím národa či lidstva jako celku. Považujeme za ně krajinné celky, které jsou důležitými svědectvími a objekty studia a porozumění historie kultivování krajiny, svědectvími činnosti různých kultur při osidlování krajiny. Jsou jimi krajinné celky, jež jsou spjaty s historicky význačnými osobnostmi či událostmi a celky, jejichž historický význam se odráží v historickém významu jiných památek v nich obsažených a pro které vytváří charakteristická historická prostředí. Může se jednat i o krajinu, která přímo podměnila vznik významného uměleckého, technického díla, či jiného historicky významného počínu. (HENDRYCH, 1999)

3.1.5 Struktura krajiny

Struktura krajiny je utvářena skladbou krajinných složek a prvků, jejich poměrem zastoupení a tvarem, které jsou dány zejména způsobem využívání krajiny. Je podstatou typu krajiny (kulturní harmonická, průmyslová, příměstská apod.). Struktura krajiny je typickým znakem kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu. (BUKÁČEK, 2003)

Strukturu krajiny lze dělit na **prostorovou** a **časovou**. Prostorová se dále dělí na *vertikální* (svislou, odvětвовou, monosystémovou) a *horizontální* (vodorovnou, územní, teritoriální). Časová pak na *minulou* (primární), *současnou* (sekundární), budoucí.

Při prostorové územní struktuře pracujeme s různě velkými komplexy nižší taxonomické úrovně. Obvykle se používají jednotky:

- a) Topická úroveň (z řečtiny topos - místo) – je nejmenší geograficky i ekologicky homogenní jednotka, kterou označujeme názvem geotopy (základní stavební kameny krajiny). Geokomplexy této úrovně mají rozměry v řádech m² až max. několik málo km².
- b) Chorická úroveň – synonymem chorické dimenze je krajina, kterou lze považovat za komplex mozaiky, základních topických jednotek. Absolutní míry jsou podobně jako u topů pouze orientační, uváděny jsou areály o rozloze hektarů až několika 1000 km² (HRADECKÝ, BUZEK, 2001).
- c) Regionální úroveň - orientuje se na vyšší jednotky, které mají heterogenní strukturu, tedy jsou tvořeny segmenty předcházejících dimenzí. Přesto se však vyznačují jistou mírou homogenity. Snahou při vymezení regionální jednotky je vyfiltrovat z velkého množství parametrů komplexu ty, které vystihnou jednotku v relativní jednotnosti. (HRADECKÝ, BUZEK, 2001) Přibližná rozloha je 10⁴ km² až 10⁵ km².
- d) Globální (planetární úroveň) – charakter a struktura krajiny jsou určeny zejména makroklimatem. Studium na planetární úrovni je zaměřeno na největší fyzickogeografické komplexy naší planety, jedná se o terestrické, akvatické systémy a také celoplanetární fyzickogeografický systém. Jednotkami planetární dimenze jsou oceány a kontinenty, subkontinenty a jejich části,

fyzickogeografické pásy a jejich části. (HRADECKÝ, BUZEK, 2001) Přibližná rozloha je nad 10^6 km². Znárodnuje se na mapách velmi malých měřítek, globusech. (HORNÍK a kol., 1986) Na této úrovni hovoříme o krajinné sféře Země.

V horizontální struktuře krajiny rozlišujeme tři základní elementy: povrchy, sítě a uzly.

Základem horizontální struktury přírodní krajiny jsou povrchy, což je plošná část krajiny, která se od svého okolí liší vzhledem. Povrchy se odlišují svojí velikostí, tvarem, typem, homogenitou nebo heterogenitou i hranicemi.

Dalším elementem jsou sítě, tvořeny krajinnými koridory, které se vyznačují výrazně protáhlým tvarem a specifickou funkcí v krajině.

V přírodní krajině existuje množství sítí na různých úrovních. Nejvýraznější bývá často říční síť tvořená vodními toky řádu a navzájem se lišící svým příznačným půdorysem. Sítě spojují jednotlivé povrchy.

Vertikální struktura krajiny je struktura na stanovišti. Prvky a složky této struktury jsou části jednotlivých geosfér. U vertikální struktury se obvykle uplatňují vertikální vazby (např. vypařování nebo vertikální srážky). Je zde možné rozlišit určité vrstvy (např. patra v lese).

Časová struktura krajiny je charakterizována dvěma krajinně ekologickými školami, „středoevropská“ a „anglosaská“ škola, které mají dva odlišné přístupy k hodnocení struktury krajiny. Prvním je polycentrický přístup středoevropské školy a druhým přístup biocentrický, který zastává škola anglosaská.

1. Polycentrický pohled:

Struktura krajiny je založená na charakteru zkoumaných geografických prvků (geokomponentů):

- Primární
- Sekundární
- Terciární.

Primární struktura je struktura krajiny před působením člověka složená z abiotických prvků (horninový podklad a substrát, reliéf, ovzduší, vodstvo a půda, původní přirozená vegetace a živočišstvo). (SUPUKA, SCHLAMPOVÁ, JANČURA 1999)

Sekundární, tedy druhotná struktura krajiny zahrnuje rozmanitý soubor člověkem ovlivněných přirozených a člověkem částečně anebo úplně pozmeněných dynamických systémů, stejně jako nově vytvořené umělé prvky. (RUŽIČKA, RUŽIČKOVÁ, 1973) Sekundární struktura je nazývána souhrnným termínem „land cover“.

Terciární krajinná struktura je prostorově funkční vyjádření lidských představ (individuálních i skupinových) o vnímané realitě. Řídí se ryze psychologickými a sociologickými zákonitostmi a odvíjí se od lidského vnímání prostředí. Terciární krajinná struktura složená z hmotných symbolů myšlenek nás a našich předků byla a je základem kulturnosti naší krajiny. (LÖW, MÍCHAL 2003)

2. Biocentrický přístup:

Krajina je chápána celostně jako soubor ekosystémů, jako mozaika.

Forman a Gordon (1993) biocentrický přístup popisují jako rozložení energie, látek a druhů ve vztahu k uspořádání složek a ekosystémů.

Rozlišují tři základní složky každé krajiny: Krajinnou matrix (matrice), enklávy (plošky) a koridory.

Krajinná matrix: Je plošně převládající a nejspojitější skladebná součást krajiny. (LIPSKÝ, 1998).

Matrix krajin České republiky je převážně tvořena ekologicky relativně labilnějšími ekosystémy, zatímco úlohu „nositele“ ekologické stability přebírají enklávy a koridory (SKLENIČKA 2003).

Enkláva (ploška): Plošky vznikají změnou abiotických faktorů (oheň, vichřice, povodeň) (NOVOTNÁ, 2001). Jedná se o neliniovou plošnou část povrchu, která se vzhledem nápadně odlišuje od svého okolí. Enklávy jsou různé ve svém původu, velikosti, tvaru, typu a vlastních hranicích.

Koridor je pruh území, který je stejně jako enkláva obklopen odlišným prostředím (SKLENIČKA 2003). Má však výrazně liniový charakter, jedná se vlastně o veškeré liniové prvky v krajině. Jejich základní charakteristikou je jejich propojenost nebo přítomnost mezer. Jak Forman a Gordon (1993) tvrdí, koridory prostupují křížem krážem téměř každou krajinu, využívané pro dopravu, ochranu, jako zdroje i estetická součást prostředí.

3.2 KRAJINNÝ RÁZ A GENIUS LOCI

Krajinný ráz určitého místa, území, prostoru (krajiny) je kategorií smyslového vnímání a jako takový je vždy do jisté míry individuální a subjektivní záležitostí vnímání každého člověka. Krajinný ráz je utvářen přírodními i kulturními prvky, složkami a charakteristikami, jejich vzájemným uspořádáním, vazbami a projevy v krajině. (LIPSKÝ, 1999)

Institut krajinného rázu byl u nás zakotvený v legislativě jako výsledek snahy chránit někdy tak těžko postihnuteľné hodnoty krajiny jako je její estetika a harmonický výraz a vliv těchto hodnot na psychiku člověka. Prvním problémem definice a jednotného chápání krajinného rázu je samotné vymezení pojmu krajina, stanovení její individuality, hierarchické úrovně a ohraničení. (SALAŠOVÁ, 1999)

Obsah pojmu krajinný ráz je v zákoně č. 114/1992 Sb., § 12, odst. 1 definován vcelku jednoznačně jako „přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti...“ V takto stanoveném znění se klade důraz na podstatu, na charakter daného místa, na jeho přírodní a kulturně-historické danosti. Dále se vyzdvihují hodnoty krajinného rázu jako je hodnota přírodní a estetická, přičemž se často specifikují: „významné krajinné prvky, zvláště chráněná území, kulturní dominanty krajiny, harmonická měřítka a vztah v krajině.“ (SALAŠOVÁ, 1999)

Je podstatné a v oblasti hodnocení krajinného rázu jde především o to, aby to, co je hezké hezkým zůstalo, ale zejména také, co je ošklivé, aby ošklivým být přestalo. (HNITKA, 1999)

Smysl slovního spojení „ráz krajiny“ tkví významově především v rovině vizuální a estetické. Většina návštěvníků bude ráz krajiny vnímat jako obraz krajiny nebo krajinnou scénu, která na člověka působí emocionálně (prostorové formy, tvary prvků, barevnost, vůně, zvuky) i rozumově (hodnocení jednotlivých jevů, myšlenkové asociace a vzpomínky). Za hodnoty krajinného rázu, které je třeba chránit, si většina z nás představí krajinu, ve které hlavní roli hraje příroda – kopce, údolí, lesy, skupiny stromů, aleje, meze, louky, pole, potoky, řeky, rybníky nebo jezera a tato příroda se v našich představách vybavuje buď bez staveb nebo s velmi harmonickým vztahem staveb, zástavby a krajinného rámce. Je to krajina, která představuje harmonii a uklidnění, odpočinek a uvolnění od neklidu a starostí. (VOREL, 2006a)

Genius loci můžeme chápat v široké škále možností daných původním antickým významem daimona či boha místa jako opravdové bytosti až po prostý souhrn barev, struktur a historií. (CÍLEK, 2006) Obecně je genius loci v překladu znám a používán jako „duch místa“.

Genius loci – duch místa – znamenal v keltské mytologii ochranného ducha zemřelých předků, který chránil krajinu a potomky rodu a bděl nad nimi. Až později se tento pojem u nás stal synonymem pro „atmosféru místa“, „výraz místa“, „krajinnou scénérii“, atd. Stal se tedy součástí skupiny pojmů, které se dotýkají pojmu krajinný ráz a které podobně jako tento pojem, nemají u nás vyjasněnou jednoznačnou pojmovou náplň a definici. (SALAŠOVÁ, 1999)

Christopher Day říká: „Duch místa živí přístup a činy těch, kteří ho řídí, stavějí, spravují a užívají. Kde se zničí místo, tam se zničí i kultura, následuje sociální i osobní znehodnocení... Každý region měl strukturální systém odpovídající materiálům, klimatu a kultuře - což je něco, co by se z rozmaru nemělo zahodit. Tento systém do velké míry určoval způsob výstavby. Rozměry místního stavebního dřeva omezovaly délku trámů, a tím i rozsah klenebních polí a šířku budovy. To způsobovalo vnitřní jednotnost všech budov v dané oblasti, dokonce i v rozmezí několika staletí.“ (CÍLEK, 2004)

Genius loci je duše krajiny i způsob jak krajinu vidět. Souvisí to s tím, že každá složka krajiny současně skládá, vnímá a přetváří. Genius loci funguje v hierarchii. Proto krajinu vnímáme jako přetržitou a nepřetržitou zároveň. (SÁDLO, 1994)

Genius loci označuje čím místo je nebo čím „chce být“. V genu loci nacházejí po staletí inspiraci spisovatelé, skladatelé a výtvarní umělci. Ochrana genia loci znamená konkretizovat jeho podstatu ve stále novém historickém kontextu. (SKLENIČKA, 2003) Duch místa není poetickou koncepcí romantiků, ale způsobem, jak místo funguje a ovlivňuje naše těla, organizaci práce i pocity. Christopher Day k tomu říká: „Stejně jako nám změna prostředí o dovolené dokáže ulevit od stresu, může nám i naše každodenní okolí dodat energii, vyrovnat nálady, snížit pocit tlaku a inspirovat či motivovat“. (CÍLEK, 2004)

3.3 OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY

Příroda a krajina jsou součástí národního bohatství a jeden z nejvýznamnějších odkazů našich předků. Proto je nutné zabezpečit její ochranu a považovat ji za veřejný zájem.

Ochrana přírody lze podle Mezery (1979) definovat jako veřejně prospěšnou činnost, která na základě poznatků přírodních i jiných věd a s využitím právních a organizačních opatření napomáhá zachovávat, obnovovat, zvyšovat a racionálně využívat přírodní bohatství a veškeré dochované přírodní hodnoty Země.

Ochrana přírody je soustava opatření k zachování, podpoření a obnovení souboru veškerých jevů, činitelů, vztahů a pochodů na naší planetě, které vznikly, vznikají a působí ve své podstatě bez přičinění člověka. (MEZERA a kol, 1979)

Nástroje na ochranu přírody a krajiny můžeme dělit na dobrovolné nebo povinné. Povinné jsou upraveny zákony a každý je musí dodržovat. Těmi dobrovolnými jsou různé národní programy a programy v rámci Evropské unie. Dále bude tedy legislativní ochrana přírody a krajiny definována ve dvou částech v rámci České republiky a na úrovni Evropské unie.

Ochrana přírody se z celospolečenských důvodů (zejména hospodářských, kulturních i vědeckých) snaží trvale zachovat přírodě cenné krajiny i jejich části, včetně rostlin, živočichů a jejich stanovišť. Toho lze dosáhnout všeobecnou ochranou přírody a zejména zřizováním chráněných přírodních celků s vysokou ekologickou diverzitou. V rámci České republiky jsou vytvořeny národní parky (NP), chráněné krajinné oblasti (CHKO) a biosférické rezervace. Menší chráněné územní celky jsou národní přírodní rezervace (NPR), národní přírodní památky (NPP), přírodní rezervace (PR) a přírodní památky (PP), které vyhláší státní orgány ochrany přírody. Zvláštní skupinou jsou pak přírodní parky. (NOVOTNÁ, 2001)

Ochrana krajiny je péče o krajinu (území) usilující o její přirozené nebo přiměřené uspořádání, ochranu a vytvoření harmonické skladby obytných, průmyslových, agrárních, rekreačních i dopravních částí. Vyžaduje vyrovnanost mezi přírodním potenciálem a mnohostrannými požadavky lidské společnosti. Prostorové uspořádání by mělo spočívat v uvážlivém ekologicko-tvůrčím územním plánování. Pro zdravou krajinu je nezbytné vytvářet systém ekologické stability právně zajištěný. Cílem ochrany krajiny je zachovat pro člověka trvale výkonnou, avšak zdravou krajinu, zabránit škodám v jejím vybavení i obrazu, popřípadě

škody odstraňovat. O to by měl pečovat management krajiny a zajistit právní předpisy, normy, veškerou praktickou činnost. (NOVOTNÁ, 2001)

3.3.1 Historický vývoj ochrany přírody v ČR

Ochrana přírody jako hnutí vznikla na počátku druhé čtvrtiny 19. století, kdy bylo poprvé použito slovní spojení „přírodní památka“ (německý geograf Alexander von Humboldt). Roku 1904 vydal pruský profesor Hugo Conwentz podklady péče o přírodní památky, které vyšly v ucelený spis nazvaný „Ohrožení přírodních památek a návrh na jejich ochranu“. Tato práce se stala vzorem pro ochranu přírody ve většině evropských států. Napomohla i vzniku zákona v naší zemi, který byl vydán v roce 1956 jako zákon č. 40/1956 Sb. o státní ochraně přírody. (FÉR, NOVÁKOVÁ, 1979)

Ochrana přírody a krajiny v České republice má dlouhou tradici, i přes značnou devastaci životního prostředí. Za první písemný dokument věnující se mimo jiné problematice ochrany přírody ve formě zákona je považován Maiestas Carolina z roku 1355. Již v roce 1838 bylo zřízeno první chráněné území Žofínský prales a krátce na to roku 1858 vznikl Boubínský prales. K těmto územím, která existují dodnes přibyla počátkem 20. století i mnohá další.

V ochraně přírody se pokračovalo i po roce 1945, v roce 1956 byl vydán již výše zmíněný zákon č. 40/1956 Sb. o státní ochraně přírody. Následovalo vyhlášení prvních velkoplošných chráněných území, národních parků (KRNAP, 1963) a chráněných krajinných oblastí (Český ráj, 1955). Počet chráněných území postupně rostl a zároveň i přesto docházelo stále k zhoršování a devastaci životního prostředí. (FÉR, NOVÁKOVÁ, 1979) Významnou změnou v ochraně životního prostředí byl až zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

3.3.2 Legislativní ochrana na úrovni Evropské unie

a) Evropská úmluva o krajině

Evropská úmluva o krajině (European Landscape Convention) byla podepsána 20. října 2000 ve Florencii a pro Českou republiku se stala závaznou 1. října 2004. Je nástrojem na ochranu, správu a plánování krajiny ve všech evropských zemích.

Předmětem ochrany je celá krajina, jak přírodní, venkovská, městská i příměstská. Chrání tedy krajiny pozoruhodné, ale i běžné a narušené.

Jak vychází z preambule této úmluvy, členské státy berou na vědomí, že krajina je důležitou součástí kvality života lidí a jsou přesvědčeny, že je klíčovým prvkem blaha jednotlivce i společnosti a že její ochrana, správa a plánování jsou spojeny s právy a povinnostmi pro každého. Státy zde uznávají krajinu jako společný zdroj díky její rozmanitosti a kvalitě a uznávají důležitost spolupráce v zájmu její ochrany, správy a plánování.

V následujících kapitolách Evropské úmluvy jsou definovány pojmy, vnitrostátní opatření, evropská spolupráce a konečná závěrečná ustanovení.

Evropská úmluva o krajině je jakousi výzvou k odpovědnému nakládání s krajinou. Jsme nabádáni k identifikaci krajinných hodnot a vytvoření určitých nástrojů k ochraně, správě a plánování krajiny. Krajina má být začleněna do politik územního a urbánního plánování, do kulturní, environmentální, zemědělské, sociální a hospodářské politiky, a ostatních politik, které mohou mít dopad na krajinu. (WEBER, 2007)

b) EECONET

Projekt Evropského programu IUCN (Světového svazu ochrany přírody), nazvaný "Národní strategie ochrany přírody: Národní ekologická síť v zemích střední Evropy" (1995). Prvním ze šesti cílů strategie se stala „ochrana klíčových ekosystémů, stanovišť, druhů a krajin prostřednictvím tvorby Evropské ekologické sítě (EECONET) a účinná péče o ni“. Evropská ekologická síť má zachovávat přírodní a polopřírodní (přírodě blízké) ekosystémy, druhy organismů, celé krajiny a jejich přírodní rysy evropského významu v územně propojeném systému.

Formálně se EECONET skládá z:

- Jádrových území (*core areas*) - území, která jsou přírodní nebo přírodě blízká, která obsahují ekosystémy, stanoviště, krajiny, nebo populace druhů
- Biologických koridorů (*corridors*) - propojují je a umožňují prostorovou komunikaci organismů
- Zón zvýšené péče o krajinu (*buffer zones a nature development areas*) - izolují jádrová území systému od negativních vlivů zvenčí a zajišťují příznivé prostředí pro zotavení a "měkkou" turistiku a rekreaci.

Územní systémy ekologické stability (ÚSES) představují naši národní ekologickou síť. EECONET rozšiřuje tuto síť o tzv. zóny zvýšené péče o krajinu.

Klíčová území EECONET jsou části krajiny se soustředěnými přírodními hodnotami celonárodního a celoevropského významu.

Státní program ochrany přírody a krajiny, schválený usnesením vlády ČR z roku 1998 jako výchozí strategický dokument, uvádí ve své příloze:

„Přijetí EECONET vládou ČR přinese současně s naplněním cílů Celoevropské strategie biologické a krajinné rozmanitosti tyto další jednoznačně pozitivní důsledky:

- a) přínos zemědělství a lesního hospodářství k úrovni životního prostředí bude přiměřeně oceněn a budou vytvořeny relativně příznivé podmínky pro stabilizaci venkovského osídlení,*
- b) podpora ekologicky šetrného extenzivního zemědělství se soustředí na plochy, kde současně s žádoucím utlumením výroby přinese i největší efekty z hlediska péče o životní prostředí,*
- c) rekreační potenciál české a moravské krajiny se zvýší, čímž vznikne příznivější prostředí pro rozvoj cestovního ruchu jako nezanedbatelné ekonomické aktivity regionů i vlastníků půdy.*

Pro realizaci EECONET v České republice je nezbytné:

- 1. začlenit koncepci EECONET do státní politiky životního prostředí a do připravované státní zemědělské politiky,*
- 2. meziresortně projednat navržený koncept Národní ekologické sítě,*
- 3. postupně zahrnovat Národní ekologickou síť do jednotlivých stupňů územně plánovací dokumentace.“*

c) NATURA 2000

Natura 2000 je soustava chráněných území evropského významu, které vytvářejí na svém území podle jednotných principů všechny státy Evropské unie. Cílem této soustavy je zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejcennější, nejvíce ohrožené, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitou oblast (endemické). (URL 1)

Definice podle zákona 114/1992 Sb. § 3: Natura 2000 je celistvá evropská soustava území se stanoveným stupněm ochrany, která umožňuje zachovat typy evropských stanovišť a stanoviště evropsky významných druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření ve stavu příznivém z hlediska ochrany nebo popřípadě umožní tento

stav obnovit. Na území České republiky je Natura 2000 tvořena vymezenými ptačími oblastmi a vyhlášenými evropsky významnými lokalitami

Vytvoření soustavy Natura 2000 ukládají dva nejdůležitější právní předpisy EU na ochranu přírody:

- směrnice 79/409/EHS O ochraně volně žijících ptáků („směrnice o ptácích“)
- směrnice 92/43/EHS O ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin („směrnice o stanovištích“)

Směrnice ve svých přílohách vyjmenovávají, pro které druhy rostlin, živočichů a typy přírodních stanovišť mají být lokality soustavy Natura 2000 vymezeny.

Obě směrnice byly v naší legislativě implementovány do zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ve znění zákona č. 218/2004 Sb. (URL 1)

Na základě směrnice o ptácích jsou vyhlášovány **ptačí oblasti** - PO (v anglickém originále: *Special Protection Areas* - SPA) a podle směrnice, o stanovištích **evropsky významné lokality** – EVL (v anglickém originále *Sites of Community Importance* - SCI). Dohromady ptačí oblasti a evropsky významné lokality tvoří soustavu chráněných území Natura 2000.

d) Ramsarská úmluva

= Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva

Ramsarská úmluva je první celosvětová mezivládní úmluva na ochranu a moudré využívání přírodních zdrojů. Jedná se tak o jedinou úmluvu, chránící určitý typ biotopu. (URL 2) Vznik Úmluvy byl iniciován alarmujícími změnami v druhovém i početním zastoupení vodních ptáků, zaznamenanými v souvislosti se změnami a úbytkem mokřadů. Úmluva byla prvními 18 státy podepsána v r. 1971 v Íránském městě Ramsar (odtud název) a v platnost vstoupila v r. 1975. Česká republika je smluvní stranou od r. 1990. (URL 3)

Úmluva ukládá členským zemím vyhlásit na svém území minimálně jeden mokřad mezinárodního významu, který svými přírodními hodnotami odpovídá schváleným kritériím a zařadit ho do seznamu mokřadů mezinárodního významu. Stát se tím rovněž zavazuje, že zapsaným mokřadům věnuje zvýšenou péči

a ochranu. V roce 1993 byl oficiálně ustaven Český ramsarský výbor, který je koordinačním a poradním orgánem MŽP. (URL 2, 396/1990 Sb.)

e) Biosférická rezervace (BR)

BR je velkoplošné chráněné území, vyhlášováno Organizací spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) v rámci mezinárodního programu *Člověk a biosféra*. Tato území představují reprezentativní ukázky přírodních krajín, ve kterých zároveň hraje důležitou roli člověk a jeho aktivity. Předmětem zájmu je ochrana genofondu, výzkum využívání přírodních zdrojů, výměna informací v mezinárodním měřítku, výchova odborníků a veřejnosti. Světová síť BR zahrnuje všechny základní biotopy Země. (SKLENIČKA, 2003) V ČR je v současné době vyhlášeno šest biosférických rezervací: Bílé Karpaty, Křivoklátsko, Pálava, Třeboňsko, Krkonoše a Šumava.

3.3.3 Legislativní ochrana na úrovni České republiky

Mezi stěžejní zákony týkající se problematiky ochrany krajiny a též krajinného rázu v naší zemi, jsou především:

- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči
- zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu
- zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech.

a) Zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny

V rámci ochrany přírody a krajiny rozlišujeme podle tohoto zákona v platném znění, obecnou ochranu územní a druhů a zvláštní ochranu územní a druhů.

Ochranou přírody a krajiny se podle tohoto zákona rozumí péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o geologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny.

Do obecné ochrany přírody spadá systém ekologické stability (ÚSES), významné krajinné prvky (VKP) a krajinný ráz (KR).

Zvláštní ochrana přírody obsahuje šest kategorií zvláště chráněných území, kterými jsou: národní parky (NP), chráněné krajinné oblasti (CHKO), národní

přírodní rezervace (NPR), přírodní rezervace (NR), národní přírodní památky (NPP) a přírodní památky (PP).

OBEČNÁ OCHRANA přírody a krajiny

Obecná ochrana přírody a krajiny představuje ochranu krajiny, rozmanitosti druhů, přírodních hodnot a estetických kvalit přírody, ale také ochranu a šetrné využívání přírodních zdrojů.

Obecná ochrana územní, tzn. ochrana krajiny poskytuje zákonnou ochranu celému území České republiky. Využívá k tomu několika nástrojů – územní systémy ekologické stability, významné krajinné prvky, krajinný ráz a přírodní park a přechodně chráněné plochy.

Obecná ochrana druhová chrání všechny druhy rostlin a živočichů. Obecná ochrana neživé části přírody a krajiny poskytuje ochranu jeskyním, přírodním jevům na povrchu, které s jeskyněmi souvisejí (např. krasové závrtky, škrapy, ponory, vývěry krasových vod) a paleontologickým nálezům. (URL 4)

Územní systém ekologické stability krajiny (ÚSES) je podle § 3 písmene a) zákona vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu. Rozlišuje se místní, regionální a nadregionální systém ekologické stability. ÚSES (a jeho skladebné prvky) je účinným nástrojem pro aktivní ochranu přírody.

Významný krajinný prvek (VKP) je ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny, která utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Významnými krajinnými prvky jsou lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera, údolní nivy. Dále jsou jimi jiné části krajiny, které zaregistruje podle § 6 orgán ochrany přírody jako významný krajinný prvek, zejména mokřady, stepní trávníky, remízky, meze, trvalé travní porosty, naleziště nerostů a zkameněliny, umělé i přirozené skalní útvary, výchozy a odkryvy. Mohou to být i cenné plochy porostů sídelních útvarů včetně historických zahrad a parků. Významné krajinné prvky jsou chráněny před poškozováním a ničením. (§ 3 písmeno b) zákona)

VKP představují nový a dosud relativně opomíjený nástroj obecné ochrany krajiny. Definice podle zákona je příliš široká a to umožňuje různé chápání tohoto pojmu v závislosti na profesní orientaci. VKP je možno vnímat jako 1. ekologicky významná přírodní a přírodě blízká stanoviště; 2. jako umělé, člověkem vytvořené

kulturní a historické prvky; 3. jako terénní dominanty, které ovlivňují krajinný ráz. Významné krajinné prvky nezaměnitelným způsobem spoluvytvářejí genius loci a krajinnou identitu každé krajiny. (LIPSKÝ, 2009)

Do této obecné části zákona patří i ochrana krajinného rázu, kterému je věnován **§ 12 Ochrana krajinného rázu a přírodní park**. Ve čtyřech odstavcích je zde ochrana krajinného rázu (KR) charakterizována takto:

(1) Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činnostmi snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.

(2) K umístování a povolování staveb, jakož i jiných činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. Podrobnosti ochrany krajinného rázu může stanovit ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem.

(3) K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným právním předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.

(4) Krajinný ráz se neposuzuje v zastavěném území a v zastavitelných plochách, pro které je územním plánem nebo regulačním plánem stanoveno plošné a prostorové uspořádání a podmínky ochrany krajinného rázu dohodnuté s orgánem ochrany přírody.

Přírodní park (zkracováno jako PŘP) je obecně chráněné území podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Jsou vyhlášovány k ochraně krajinného rázu. Přírodní parky zřizují krajské úřady vyhláškou, ve které omezují činnosti, jež by mohly vést k rušení, poškození nebo k zničení dochovaného stavu území, cenného pro svůj krajinný ráz. Jsou zřizovány v území s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami krajinného rázu, které není zvláště chráněným územím (národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky).

Přírodní park je jakýmsi přechodovým institutem územní ochrany zcela obecné, jakou mají např. územní systémy ekologické stability či významné krajinné prvky, k ochraně zvláštní, kterou požívají příslušné kategorie zvláště chráněných území. (DAMOHOŘSKÝ, 2003)

ZVLÁŠTNÍ OCHRANA přírody a krajiny

Zvláště chráněná území se podle zákona vyhláší na přírodovědecky či esteticky významných nebo jedinečných územích. Za taková území se považují nejčastěji lokality s unikátní nebo reprezentativní biologickou rozmanitostí, a to na úrovni druhů, populací i společenstev, dále území s jedinečnou geologickou stavbou, území reprezentující charakteristické prvky krajinného rázu kulturní krajiny a území významná z hlediska vědeckého výzkumu.

Cílem ochrany nejčastěji bývá udržení nebo zlepšení dochovaného stavu území nebo ponechání území či jeho části samovolnému vývoji.

Jedná se o:

Národní parky (NP) - (§ 15 zákona) Rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam, lze vyhlásit za národní parky.

Chráněné krajinné oblasti (CHKO) – (§ 25 zákona) Rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení, lze vyhlásit za chráněné krajinné oblasti.

Národní přírodní rezervace (NPR) - (§ 28 zákona) Menší území mimořádných přírodních hodnot, kde jsou na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou vázány ekosystémy významné a jedinečné v národním či mezinárodním měřítku, může orgán ochrany přírody vyhlásit za národní přírodní rezervace; stanoví přitom také jejich bližší ochranné podmínky.

Přírodní rezervace (PR) - (§ 33 zákona) Menší území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických a významných pro příslušnou geografickou oblast může orgán ochrany přírody vyhlásit za přírodní rezervace; stanoví přitom také jejich bližší ochranné podmínky.

Národní přírodní památky (NPP) - (§ 35 zákona) Přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický či geomorfologický útvar, naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s národním nebo mezinárodním ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takový, který vedle přírody formoval svou činností člověk, může orgán ochrany přírody vyhlásit za národní přírodní památku; stanoví přitom také její bližší ochranné podmínky.

Přírodní památky (PP) – (§ 36 zákona) Přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický či geomorfologický útvar, naleziště vzácných nerostů nebo ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s regionálním ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takový, který vedle přírody formoval svou činností člověk, může orgán ochrany přírody vyhlásit za přírodní památku; stanoví přitom také její bližší ochranné podmínky.

V zákoně č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny je ustanovena i ochrana památných stromů, což jsou mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí.

b) Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči

Účelem zákona o státní památkové péči je povinnost státu *chránit kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu.* (§ 1 zákona) Ochrana kulturního dědictví je vizitkou každého kulturního státu. (SKLENIČKA, 2003)

Zákon se zabývá péčí o kulturní památky, národní kulturní památky, památkové rezervace a památkové zóny a jejich ochranná pásma.

Za **kulturní památky** podle § 2 tohoto zákona prohlašuje ministerstvo kultury České republiky nemovitě a movitě věci, popřípadě jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické, a které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem. Prohlašuje je vláda České republiky nařízením.

Národními kulturními památkami jsou kulturní památky, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa. Památkové rezervace jsou území, jejichž charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů. Prohlašuje je vláda České republiky nařízením. (§ 4 zákona)

Památkové rezervace jsou území, jehož charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů. Prohlašuje je vláda ČR nařízením. (§ 5 zákona)

Památkové zóny jsou území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty. Prohlašuje Ministerstvo kultury. (§ 6 zákona)

Krajinných památkových zón (KPZ) je zatím v současnosti na území České republiky pouze 19. Jsou evidovány v ústředním seznamu kulturních památek (ÚSKP), který spravuje *Národní památkový ústav*. V seznamu krajinných památkových zón nalezneme typy zemědělské či pastervecké krajiny, barokní krajinu i území bojišť významných bitev. Příkladem může být: Čimelicko-Rakovicko, Lednicko-Valtický areál, bojiště bitvy u Hradce Králové aj.

c) Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Územní plánování je činnost, která soustavně a komplexně řeší funkční využití území, stanoví zásady jeho organizace, věcně i časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území. Vytváří předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, zejména se zřetelem na péči o životní prostředí a ochranu jeho hlavních složek - půdy, vody a ovzduší.

Územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Přitom chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. (§ 18 odst. 4 zákona) Úkolem územního plánování je zejména uplatňovat poznatky především z oborů architektury, urbanismu, územního plánování, ekologie a památkové péče. (§ 19 odst. 1 pís. o) zákona)

Krajinného rázu se v územně analytických podkladech (ÚAP) týká jev 17 a 18 tzn. oblast a místo krajinného rázu a jejich charakteristika. Územní ochrana musí ochránit nejzachovalejší segmenty všech typů krajín a zároveň zajistit, aby si maximální část území zachovala alespoň své základní charakteristiky. (LÖW a kol., 2009)

d) Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech

Pozemkové úpravy jsou formou krajinného plánování k zabezpečení racionálního využívání a ochrany krajiny prostřednictvím právních, biotechnických a organizačních opatření (SKLENIČKA, 2003).

Podle zákona se pozemkovými úpravami ve veřejném zájmu prostorově a funkčně uspořádávají pozemky, scelují se nebo dělí a zabezpečuje se jimi přístupnost a využití pozemků a vyrovnání jejich hranic tak, aby se vytvořily podmínky pro racionální hospodaření vlastníků půdy. V těchto souvislostech se k nim uspořádávají vlastnická práva a s nimi související věcná břemena. Současně se jimi zajišťují podmínky pro zlepšení životního prostředí, ochranu a zúrodnění půdního fondu, vodní hospodářství a zvýšení ekologické stability krajiny.

e) Zákon č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí

Zákon upravuje posuzování vlivů na životní prostředí a postup fyzických osob, právnických osob, správních úřadů a územních samosprávných celků (obcí a krajů) při tomto posuzování. Účelem posuzování vlivů na životní prostředí je získat objektivní odborný podklad pro vydání rozhodnutí. (§ 1 zákona)

Posuzují se vlivy na obyvatelstvo a vlivy na životní prostředí, zahrnující vlivy na živočichy a rostliny, ekosystémy, půdu, horninové prostředí, vodu, ovzduší, klima a krajinu, přírodní zdroje, hmotný majetek a kulturní památky, vymezené zvláštními právními předpisy a na jejich vzájemné působení a souvislosti. (§ 2 zákona)

V rovině tohoto zákona se také řeší hodnocení vlivu navrhované stavby na krajinný ráz.

Dalšími zákony, které se do jisté míry týkají krajinného rázu jsou například:

- **Lesní zákon č. 289/1995 Sb.** – jehož účelem je podle § 1 stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního

bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm.

- **Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu č. 334/1992 Sb.**, kterým se podle § 1 zákona rozumí toto:

(1) Zemědělský půdní fond je základním přírodním bohatstvím naší země, nenahraditelným výrobním prostředkem umožňujícím zemědělskou výrobu a je jednou z hlavních složek životního prostředí. Ochrana zemědělského půdního fondu, jeho zvelebování a racionální využívání jsou činnosti, kterými je také zajišťována ochrana a zlepšování životního prostředí.

(2) Zemědělský půdní fond tvoří pozemky zemědělsky obhospodařované, to je orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, louky, pastviny (dále jen "zemědělská půda") a půda, která byla a má být nadále zemědělsky obhospodařována, ale dočasně obdělávána není (dále jen "půda dočasně neobdělávaná").

(3) Do zemědělského půdního fondu náležejí též rybníky s chovem ryb nebo vodní drůbeže a nezemědělská půda potřebná k zajišťování zemědělské výroby, jako polní cesty, pozemky se zařízením důležitým pro polní závlahy, závlahové vodní nádrže, odvodňovací příkopy, hráze sloužící k ochraně před zamokřením nebo zátopou, ochranné terasy proti erozi apod.

V České republice existuje řada dalších krajinotvorných programů, jako jsou např.: Program péče o krajinu, což je dotační titul ministerstva životního prostředí (MŽP); Program revitalizace říčních systémů, ze směrnice vydané MŽP; Program obnovy venkova, vydává ministerstvo pro místní rozvoj.

Zřízeny jsou i instituce, které se zabývají ochranou přírody a krajiny. Patří mezi ně mimo jiné Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR), která prostřednictvím 24 správ chráněných krajinných oblastí zajišťuje správu pro území CHKO, pro silně ohrožené a kriticky ohrožené druhy rostlin a živočichů a pro vybrané ptačí oblasti vymezené jako součást soustavy Natura 2000. Dále zabezpečuje péči o desítky národních přírodních rezervací (NPR), národních přírodních památek (NPP), přírodních rezervací (PR) a přírodních památek (PP).

Krajinu chráníme nejenom kvůli přírodě, ale zejména pro lidi, kteří v ní žijí a nalézají v ní odpočinek. Krása a harmoničnost krajiny má i ekonomický význam. Lidé raději bydlí v čistých a přirozených krajinách, které lákají k pobytu a dalším aktivitám.

Péče o krajinu je zároveň péčí o její obyvatele. Je to dlouhodobý proces, který vyžaduje uvažování desítky let dopředu. Každý nerozvážený čin má dlouhodobé následky. Jedním z velkých témat moderní doby je kvalita života, jejíž součástí je kvalita životního prostředí i něco, co se například v Anglii nazývá „právo na přírodu“. Znamená to, že každý člověk by měl mít snadný přístup do harmonické a jen málo porušené krajiny a přírody.

4. METODIKA A HODNOCENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

Diplomová práce byla zpracována formou studie, která je založena na textové analýze vybrané problematiky čili literární rešerši. V tomto případě se jedná o hodnocení části území CHKO Labské pískovce z hlediska dochovaných historických stop ve struktuře kulturní krajiny. Studie vychází z § 12 zákona č. 114/1992 Sb. a částečně také z metodického postupu posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz (VOREL a kol., 2004).

V cílové analytické části byla rozpracována, na základě analýzy archivních mapových podkladů, literatury a terénního šetření, kulturní a historická charakteristika daného území, vyhodnoceny znaky a hodnoty krajinného rázu a stanovena doporučení ochrany a zachování této krajiny. Výstup práce byl částečně zpracován v příložených mapových podkladech.

4.1 VYMEZENÍ A CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

Před samotným hodnocením kulturních a historických charakteristik, je nutné si vymezit zájmové území, kterého se šetření bude týkat. Popsat jeho obecnou charakteristiku, která zahrnuje popis přírodních a kulturních podmínek. Tyto charakteristiky je nutné uvést pro utvoření celkového obrazu území.

4.1.1 Přírodní charakteristika

V rámci obecné charakteristiky byly popsány jednotlivé přírodní poměry území, kterými jsou zejména poměry geologické, geomorfologické, pedologické, hydrologické, klimatické a vegetační.

K popisu jednotlivých charakteristických poměrů byly využity především publikace Správy CHKO Labské pískovce, AOPK. Dále mapové podklady (např. geologická mapa okresu Děčín na serveru České geologické služby, online: <http://www.geology.cz>) a publikace jako Zeměpisný lexikon ČSR (DEMEK, 1987), Biogeografické členění České republiky (CULEK, 1996), Krajina v České republice (NĚMEC, POJER, 2007), turistické průvodce aj.

4.1.2 Historické mapy

Mapové nákresy, plány, mapy a další kartografické produkty dovedou podat velmi dobrý obraz krajiny. Vyhотовování bylo zprvu čistě na úrovni hospodářství. První podrobná mapa naší země vznikla na počátku 16. století. A však první zmínky o našich zemích sahají až do dob starověkého (DRÁPELA a kol., 2005)

Již zmíněná první podrobnější mapa byla vytvořena Mikulášem Klaudyánem, kde byly zahrnuty pouze Čechy. Po něm následovala řada dalších děl, zhruba po 50ti letech (př. může být Jan Kryštof Müller – mapa z r.1720). (DRÁPELA a kol., 2005) Mimo přírodní mapy se od 16. století vytvářely také soupisy půdy. Byly jimi První berní rula z r.1654, Druhá berní rula z r.1684, Tereziánský katastr – třetí a čtvrtá berní rula z r. 1711, Josefský katastr z r. 1785, Tereziánsko – Josefský katastr z r.1791, Stabilní katastr, I. vojenské mapování (1764 – 1768) a II. vojenské mapování (1836-1852), III. vojenské mapování (Čechy 1877 – 1880).

V souvislosti s tématem diplomové práce byly využity staré mapy I., II. a III. vojenského mapování. Zmíněna je ovšem i mapa Müllerova, která se stala pro většinu ostatních mapování předlohou a velmi dobrým podkladem. Stejně tak stabilní katastr.

Müllerova mapa:

Toto dílo z r. 1720 patří k nejkrásnějším a nejcennějším kartografickým dílům naší minulosti. V mapě jsou zobrazeny topografické náležitosti (sídla, vodstvo, reliéf, komunikace) a také zemědělské usedlosti, zaniklé osady, mlýny, vinice a mnoho dalších, včetně podrobné legendy. Mapa je rozdělena na mapu Čech a Moravy, má 25 dílů a přibližné měřítko je 1:132 000. (URL 24, URL 25)

I. vojenské mapování - Josefské:

Podkladem tohoto mapování se stala Müllerova mapa zvětšená do měřítko 1:28 800. Mapování proběhlo pouhým pozorováním důstojníků ze sedla koní, přičemž velká pozornost byla věnována komunikacím, řekám, potokům i různým druhům staveb (kostely, mlýny, a tak pod.). I. vojenské mapování mělo velký význam jak z hlediska detailnosti, měřítku i vyčerpávajícího písemného operátu, ale především v době jeho zhotovení (1764-1768 a 1780-1783 (rektifikace)). (DRÁPELA a kol., 2005; BRŮNA, KŘOVÁKOVÁ, 2005)

Stabilní katastr:

Základem stabilního katastru byl podrobný soupis a geodetické vyměření veškeré půdy. Zvolené měřítko zobrazení bylo 1:2 880, které vyhovovalo tehdejšímu

požadavkům. V Čechách probíhalo měření v letech 1826 – 1843 a na Moravě v letech 1824 – 1836. (DRÁPELA a kol., 2005)

II. vojenské mapování – Františkovo:

Tato mapa byla též v měřítku 1:28 800, ale oproti I. mapování se značně zvýšila přesnost, jelikož vznikalo na základě geodetické osnova a s použitím situace zakreslené v mapách stabilního katastru. Jako podklad sloužily mapy Stabilního katastru v měřítku 1:2 880. Období zhotovení bylo v letech 1836 – 1852. (BRŮNA, KŘOVÁKOVÁ, 2005)

III. vojenské mapování – Františko – josefské:

Podkladem se staly katastrální mapy a mapování probíhalo ve dvou úsecích. První započal mapováním Moravy a Slezska (1876 – 1878) a druhý mapováním Čech (1877 – 1880). V mapování bylo vylepšeno znázornění výškopisu – vrstevnice, kóty a bylo provedeno v měřítku 1: 25 00. (DRÁPELA a kol., 2005; URL 24)

4.1.3 Kulturní a historická charakteristika

Kulturní a historický vývoj se zásadním způsobem podílí na charakteru krajiny a je tedy třeba ho popsat. Popis byl čerpán z knih Děčínsko – Tyršův kraj (NOVOTNÝ, 1948), Lidové památky Českého Švýcarska (BELISOVÁ, 2006), Lidová architektura v Československu (MENCL, 1980), dále z průvodců a publikací Děčínska a Správy CHKO.

4.1.4 Péče o přírodu a krajinu CHKO Labské pískovce a institucionální ochrana

V průběhu přírodního a kulturního vývoje vznikaly prvky, které jsou dnes předmětem ochrany přírody a krajiny. Podkladem byla publikace Labské pískovce – historie, příroda a ochrana území (Správa CHKO Labské pískovce), Příběh drobných památek (HÁJEK, BUKÁČOVÁ, 2001)

4.2 PROSTOROVÁ A CHARAKTEROVÁ DIFERENCIACE

Na základě výše uvedených základních charakteristik zájmového území a informací získaných z terénního šetření byla provedena prostorová a charakterová diferenciací území, spočívající ve vymezení krajinných celků.

Dále byly identifikovány znaky a hodnoty kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.

Diferenciace byla provedena s ohledem na přírodní podmínky a způsob organizace a využívání území v historických souvislostech. (VOREL a kol., 2004)

4.3 IDENTIFIKACE A KLASIFIKACE ZNAKŮ A HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU

Hodnocení krajinného rázu vychází z požadavků jeho ochrany, která je zaměřena na ochranu typických znaků KR, přírodních a estetických hodnot KR a zachování významných krajinných prvků (VKP), zvláště chráněných území (ZCHÚ), kulturních dominant, harmonického měřítka a vztahů v krajině. (BUKÁČEK, 2003) Kulturní dominantou je prvek s kulturním, historickým či symbolickým významem, který se výrazně uplatňuje v krajinné scéně. Jeho vizuální projev je v krajině převládající. (VOREL, 2006b)

Jde tedy o identifikaci znaků KR vymezeného území, jejich klasifikaci, analýzy vzájemných vztahů k estetické hodnotě KR a k harmonickému měřítku krajiny (BUKÁČEK, 2003). Dále jde o klasifikaci krajinných dominant, kterými jsou krajinné prvky nebo složky krajiny, výrazně přesahující některou ze svých vlastností (tvar, velikost, barva, kulturní aspekt, atd.) rámec ostatních částí sledovaného prostoru. Může jít o dominanty pozitivní i negativní, přírodní i umělé. (SKLENIČKA, 2003) A v konečné fázi o stanovení návrhu ochrany pozitivních hodnot KR a případný návrh eliminace hodnot negativních. (BUKÁČEK, 2003)

Pro každý vymezený krajinný celek byla vypracována stručná charakteristika a vytvořen seznam znaků přírodní a kulturně historické charakteristiky, které se podílejí na utváření krajinného rázu. Jsou zde zahrnuty i prvky, které jsou předmětem ochrany přírody a krajiny.

Vzhledem k zadání a tématu diplomové práce, které nespočívá v preventivním hodnocení krajinného rázu, není nutná podrobná klasifikace v podobě tabulek. Pro lepší orientaci a přehlednost je však alespoň přírodní a kulturně historická charakteristika vyhodnocena.

Znaky přírodní charakteristiky mohou být např. reliéf, lesy, rozptýlená dřevinná zeleň, louky, mokřady, vodní toky aj. Přítomnost pozitivních přírodních znaků může být chráněna zákonem (př. ZCHÚ). (VOREL a kol., 2004)

Znaky kulturní a historické charakteristiky jsou místa kulturně-historického a duchovního významu, stavby dokládající historický vývoj, struktura osídlení, zapojení sídla do přírodního rámce aj. Pozitivní hodnoty jsou přítomny například v podobě architektonických památek. (VOREL a kol., 2004)

Estetické hodnoty tkví v harmonii vztahů a měřítko krajiny, prostorovými vztahy a upořádáním krajinné scény. (VOREL a kol., 2004)

Identifikace byla provedena v závislosti na významu, cennosti a projevu znaků v krajinném rázu a krajinné scéně. Identifikace a klasifikace vychází z metodiky posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz (VOREL a kol., 2004).

Významem chápeme určitý podíl znaku nebo hodnot v celkovém výrazu krajiny. Je stanoven ve třech stupních:

- *Znak zásadní* – jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu rozhodujícím způsobem determinuje charakter krajiny.
- *Znak spoluurčující* – jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu významně spoluurčuje charakter krajiny.
- *Znak doplňující* - jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu doplňuje charakter krajiny.

Cennost znaků určuje jakousi jedinečnost znaků v krajinném prostoru. Je uváděna ve třech stupních:

- *Znak jedinečný* – ojedinělý v rámci oblasti krajinného rázu, nebo regionu či státu.
- *Znak význačný* – je význačný v rámci oblasti krajinného rázu, regionu nebo státu.
- *Znak běžný* – nelze zařadit ani do jedné z výše uvedených kategorií.

Projev znaku charakteristiky krajinného rázu se podílí na výrazu dané krajiny. Projev se opět stanovuje ve třech stupních:

- *Projev pozitivní* – znaky, které působí v celkové krajinné scéně kladně.

- *Projev neutrální* – znaky, které nepůsobí ani pozitivně ani negativně v krajinném rázu.
- *Projev negativní* – znaky, které působí negativně v krajinné scéně.

Identifikované a klasifikované znaky jednotlivých charakteristik území byly zaznamenány do přehledné tabulky.

Tab. č. 1 : Identifikace a klasifikace znaků oblasti KR

Tabulka identifikace a klasifikace znaků krajinného rázu		Klasifikace identifikovaných znaků		
		Dle významu	Dle cennosti	Dle projevu
Znaky podle § 12	Konkrétní identifikované znaky a hodnoty	Zásadní XXX	Jedinečný XXX	Pozitivní +
		Spoluurčující XX	Význačný XX	Neutrální 0
		Doplňující X	Běžný X	Negativní -
Znaky přírodní charakteristiky				
Znaky kulturní a historické charakteristiky				

4.4 NÁVRH MOŽNOSTÍ A OPATŘENÍ K OCHRANĚ KRAJINNÉHO RÁZU

Na základě obecné charakteristiky území, identifikace a klasifikace znaků a hodnot krajinného rázu byly navrženy možnosti a opatření k zachování a ochraně těchto hodnot. Návrhy byly provedeny v podobě seznamu bodů, které by měly být v rámci jednotlivých krajinných celků zachovány a udrženy ve stávající podobě, aby pomocí negativních vlivů nedocházelo k jejich ničení a poškozování.

4.5 VÝSTUPY HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU

Grafické výstupy prezentují výsledky hodnocení řešeného území. Dokumentují charakteristiku území a jevy identifikované v textové části.

Prostorová a charakterová diferenciací byla zakreslena do map optimálního měřítko. Pro tyto účely byly použity digitální rastrové mapy získané od Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního. Dále byly použity ortofotomapy, historické mapy a turistické mapy. K samotnému zpracování dat a tvorbě mapových výstupů byl použit program ArcGis 9.1.

5. HODNOCENÍ KULTURNÍ A HISTORICKÉ CHARAKTERISTIKY ČÁSTI CHKO LABSKÉ PÍSKOVCE

5.1 VYMEZENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ A OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ CHKO LABSKÉ PÍSKOVCE

V této kapitole byla vymezena zájmová oblast, byly uvedeny údaje o založení CHKO Labské pískovce a popsána obecná charakteristika celé oblasti CHKO Labské pískovce. Popis slouží především k vytvoření základního obrazu území a zahrnuje základní údaje o vzniku CHKO, geologické, pedologické, hydrologické, klimatické a vegetační poměry.

5.1.1 Základní údaje o CHKO Labské pískovce

Chráněná krajinná oblast (dále jen CHKO) Labské pískovce byla vyhlášena výnosem ministerstva kultury České socialistické republiky ze dne 27. 6. 1972 v okrese Děčín a Ústí nad Labem, kraj Severočeský. (výnos o zřízení 4946/72-II/2) Oblast je vymezená na severu a severozápadě státní hranicí mezi ČR a Německem. Na západě odbočuje od státní hranice a prochází obcemi Petrovice – Tisá – Libouchec, odtud vede na východ po silnici I/13 přes Modrou a Jílové, severním okrajem Děčína, dále po stejné silnici přes Ludvíkovice, Huntířov a Markvartice do České Kamenice, kde odbočuje na severo-severovýchod, prochází obcemi a osadami Kunratice, Lipnice a Studený, okrajem Dolní Chřibské, Dobicemi, Kyjovem, Krásným, Bukem a Zahradami, přes Brtníky a západně od Mikulášovi. Za železniční zastávkou Mikulášovice se trať dotýká opět státní hranice a po ní se vrací CHKO přes Hřensko k výchozímu bodu u Petrovic. (FEYFAR, 1981; výnos o zřízení 4946/72-II/2, Příl.) (Obr. č.1)

Původně zaujímal oblast CHKO plochu 324 km². Od 1.1.2000 je z části CHKO na pravobřežním území Labe u hranice s Německem zřízen Národní park České Švýcarsko o rozloze 79 km². Současná rozloha CHKO je tedy přibližně 245 km². Území sousedí na severu a severovýchodě s CHKO Lužické hory a na jihu s CHKO České středohoří. (URL 5)

Jedná se o oblast s poměrně velkými rozdíly v nadmořské výšce v závislosti na její rozloze. Nejvyššího bodu v CHKO dosahuje Děčínský Sněžník (723 m n. m.), stolová hora s plochým pískovcovým vrcholem, a skalními hřebeny nad Pravčickou bránou (450 m n.m.). Minimální nadmořská výška je pak v místě, kde Labe opouští republiku ve Hřensku (115 m n.m.). Krajina v CHKO je převážně lesnatá, v severní polovině skalnatá, téměř bez trvalých lidských sídel.

Podle článku 1 Zřizovací listiny je posláním oblasti *ochrana všech hodnot krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků i přírodních zdrojů a vytváření vyváženého životního prostředí; k typickým znakům krajiny náleží zejména její povrchové utváření včetně vodních toků a ploch, rozvržení a využití lesního a zemědělského půdního fondu, její vegetační kryt a volně žijící živočišstvo, a ve vztahu k ní také rozmístění a urbanistická skladba sídlišť, architektonické stavby a místní stavba lidového rázu.* (výnos o zřízení 4946/72-II/2)

Pro bližší určování způsobu ochrany jsou v CHKO vymezeny **4 zóny ochrany** (Obr. č. 1)

První zóna:

Rozkládá se na cca 4% území a zahrnuje převážně velmi cenné lesní porosty na skalních svazích a plošinách v některých částech podél řeky Labe. Tato zóna je téměř bez lidského osídlení. Z důvodu vysoké hodnoty území je zde nejpřísnější režim ochrany přírody. (Správa CHKO)

Rozsah: NPR, NPP, PR, PP, pás ochranných lesů skalních měst při státní hranici od Hřenska po Šternberk, Vlčí Horu, soutěsky řeky Kamenice a Křinice, část kaňonu Labe, soutěsky Suché Kamenice. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Druhá zóna:

Zaujímá cca 20% území a svou hodnotou se přibližuje zóně první. Převažují zde zachovalé lesní porosty, geomorfologicky a krajinářsky cenné části CHKO, luční porosty s výskytem vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů, a obce s převládající lidovou architekturou. (Správa CHKO)

Rozsah: část centrální (pravobřežní část CHKO), kaňon Labe, obce Kamenická Straň, Vysoká Lípa, Mezná, Jetřichovice, Rynartice, Srbská Kamenice, Vlčí hora, okolí Sněžné, Dlouhý Důl, Ostrovské a Rájecké stěny, Holý vrch. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Třetí zóna:

Pokrývá největší plochu území, cca 55%. Jsou zde zařazena území lesnický, zemědělsky a rekreačně intenzivněji využívaná. Skladba dřevin v lesních porostech byla hospodařením změněna. Obce v centrální části CHKO jsou využívány k sezónní rekreaci i k trvalému bydlení. (Správa CHKO)

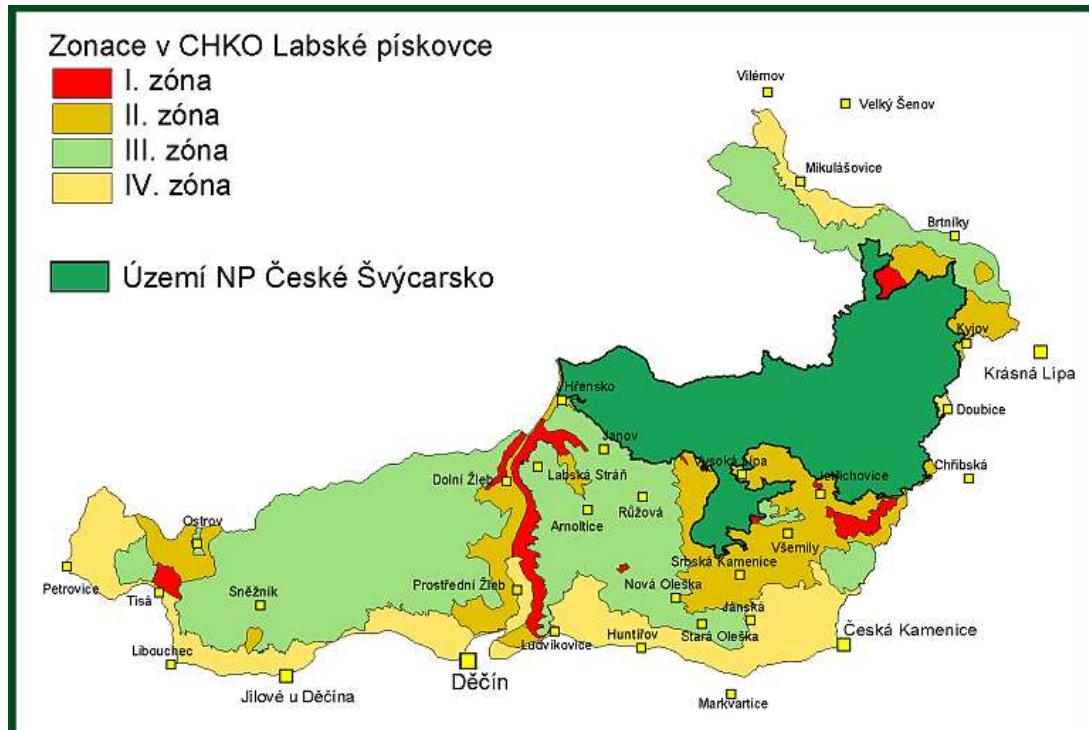
Rozsah: Tisá, Děčínský Sněžník a okolí, Arnoltická plošina, Lipnice, Tomášov, Tanečnice a okolí, Brtníky, Vlčí Hora (obec). (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Čtvrtá zóna:

Tvoří cca 21% území, obsahuje intenzivně zemědělsky využívané oblasti, průmyslové a zastavěné plochy. Lesní porosty jsou do této zóny zahrnuty jen okrajově. (Správa CHKO)

Rozsah: okrajové části měst Děčín, Jílové, okrajové části města Česká Kamenice, okrajové části města Mikulášovice a obcí Tisá, Petrovice, Kámen, Ludvíkovice, Huntřív, Jánská a Staré Doubice, připravená k vyhlášení PR Pod lesem a připravovaná PR Pod stěnami. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Obr. č. 1: Zonace CHKO Labské pískovce a Hranice CHKO

(URL 5)

Z hlediska geomorfologie je území CHKO zařazeno do Hercynského systému – provincie České Vysočiny – soustava Krušnohorská hornatina – Děčínská vrchovina. Děčínský bioregion (1.32) leží na severu severních Čech, svou druhou polovinou zasahuje do Saska. Je prakticky totožný s geomorfologickým celkem Děčínská vrchovina a jeho plocha v ČR je 292 km². (CULEK, 1996)

Specifikum regionu tvoří pískovcové kaňony, hluboká údolí, skalní města a stolové hory. Charakteristický je plně rozvinutý pískovcový a údolní fenomén, méně významný je ostrovní charakter čedičových elevací. Celkově převažuje bukový vegetační stupeň; potenciální vegetace je tvořena bukovými bučinami. (CULEK, 1996)

Na území CHKO se vyskytuje několik maloplošných zvláště chráněných území (10 přírodních rezervací, 5 přírodních památek (viz příloha Tab. č. 2), národní přírodní rezervace Růžák, národní přírodní památka Pravčická práva). A také soustava chráněných území NATURA 2000, která je dělena do dvou částí – Ptačí oblasti (PO) a Evropsky významné lokality (EVL). V celé oblasti CHKO je vyhlášena Ptačí oblast Labské pískovce pro 4 druhy ptáků (Výr velký – *Bubo Bubo*, Sokol stěhovavý – *Falco Peregrinus*, Datel černý – *Dryocopus martius*, Chřástal polní – *Crex crex*), a v určitých oblastech CHKO se nachází několik EVL, kterými jsou: Labské údolí, Královomlýnský rybník – tyto spadají do vymezeného území, České Švýcarsko, Horní Kamenice, Jílové u Děčína – škola, Libouchecké bučiny, Olšový potok. (Tab.č. 3)

Ráz krajiny je významnou hodnotou dochovaného přírodního a kulturního prostředí. Je dán specifickými rysy a znaky krajiny, které vytvářejí její rázovitost – odlišnost a jedinečnost. Pojmu „krajinný ráz“ odpovídá pojem „charakter krajiny“ (Landscape Character), vyjádřený georeliéfem, morfologií terénu, charakterem vodních toků a ploch, vegetačním krytem, osídlením a technickou infrastrukturou a hospodářským využitím krajiny. (VOREL, 2003, 2006a)

Přírodní podmínky tvoří základ krajiny a na jejím výsledném charakteru se podílejí dvěma směry:

- 1) Svěrázné přírodní tvary či jevy přímo utvářejí krajinný ráz (např. skalní města, mlhy na blatech).
- 2) Odlišné přírodní podmínky jednotlivých ploch vedou hospodáře k odlišnému využívání, tedy ovlivňují ráz krajiny zprostředkovaně přes činnost člověka.

5.1.2 Vymezení zájmového území

Zájmové území spadá do CHKO Labské pískovce, okres Děčín (obec s rozšířenou působností - ORP) a obsahuje 14 obcí o celkové rozloze 85, 53 km² (viz Tab. č. 2). Bylo vymezeno v okolí řeky Labe, která území rozděluje na dvě části. Přičemž levá strana je z větší části zalesněná, hornatá, tedy méně osídlená. V severní části je vymezena hranicemi s Německem, dále pak k.ú. obce Maxičky, a k jihu silnicí Drážďanská (obce Jalůvčí a Přípeř nebyly do zájmového území zahrnuty) k Labi. Pravá strana byla v minulosti více osídlována s důvodů lepší dostupnosti a možnosti zemědělství. Je spojena s levou stranou železničním mostem a postupuje dále po hranicích CHKO Labské pískovce přes pravé hranice katastrálních území obcí Ludvíkovic, Bynovec, Růžová, a na severu se napojuje opět na hranice CHKO Labské pískovce s NP České Švýcarsko až k hranicím ve Hřensku.

Do k.ú. obce Růžová spadá vesnice Kamenická Stráň. Součástí města Děčín jsou 4 katastrální území – Dolní Žleb, Prostřední Žleb, Horní Žleb (patřící do Prostředního Žlebu), Maxičky a Loubí.

Některým obcím je ubráno na výměře z důvodů zásahu NP České Švýcarsko do jejich katastrálního území. Jsou to obce Kamenická Stráň, Růžová, Janov, Hřensko. Obci Ludvíkovice je zmenšena výměra z důvodu zásahu CHKO České středohoří do katastru obce v jižní části.

Tab. č. 2: Seznam a rozloha obcí zájmového území.

Název obce	Rozloha v km ²
Arnoltice	5,53
Bynovec	6,35
Dolní Žleb	10,98
Hodní Žleb	0,17
Hřensko	3,31
Janov	3,18
Kámen	1,78
Kamenická Stráň	1,35
Maxičky	18,54
Labská Stráň	2,88
Loubí	0,47
Ludvíkovice	8,55
Prostřední Žleb	8,77
Růžová	13,67
Celková výměra	85,53

5.1.3 Obecná přírodní charakteristika území

5.1.3.1 Geologie:

Území CHKO Labské pískovce je řazeno z regionálně geologického hlediska do české křídové tabule, do lužické faciální oblasti (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Skalní masívy Labských pískovců vznikly zhruba před 100 mil. let v křídovém období druhohor. Toto území bylo z velké části zaplavené mělkým mořem. Z okolní pevniny docházelo k nánosům jílu a písku. Ty se na dně moře ukládaly a poté zpevnily. Tím vznikla deska široká až 1 km. Ke konci křídového období se zvedlo mořské dno a voda ustoupila. Sopečná činnost výrazná v Českém středohoří, okrajově také jako jeden z vedlejších důsledků způsobila, že deska byla rozlámaná na soustavu souvrstvých zlomů. Tyto pískovcové kry pak byly následně ještě zpevněny výlevy sopečné lávy. Za současný vzhled pískovcového masívu mohou hlavně erozivní síly, především vítr a voda. (Správa CHKO, URL 6)

Krajinný reliéf vznikl v pískovcích křídového stáří. Bohatstvím skalních útvarů je srovnatelný i se známými národními parky v USA (Arizona, Utah). Zatímco v USA jsou skalní útvary díky suchému klimatu obnažené, v Labských pískovcích jsou značně pokryté lesními porosty. V CHKO se vedle převažujících křídových pískovců vyskytují i horniny dalších geologických jednotek. Geologický vývoj území trval asi 700 miliónů let a ovlivnily jej všechny základní geologické procesy, jako hlubinný magmatismus, přeměna hornin (metamorfóza) v hlubších patrech zemské kůry během horotvorných procesů v podmínkách vysokých teplot a tlaků, sopečná činnost (vulkanismus), usazování na pevnině (hlavně v řekách a jezerech) i v mělkých mořích a dlouhá období zvětrávání a odnosu (denudace, eroze) hornin. (URL 5)

Povrch Labských pískovců tvoří převážně kvádrové pískovce. Jejich mocnost a rozsah ovlivnil dlouhodobý přínos hrubého písku z blízkého tzv. západosudetského ostrova. Po skončení křídové sedimentace nastalo období odnosu doprovázené tektonickým rozpadem křídového pokryvu. Většina pokryvu se mírně uklání k severoseverozápadu, směrem k Drážďanům. (URL 5)

Podle geologické mapy okresu Děčín se ve vymezeném území nachází především druhohorní usazené horniny (pískovec, opuky, jílovec). V údolích kolem řeky Labe se nachází čtvrtohorní usazené horniny jako hlíny, spraše, štěrky a písky. Ty se pak objevují také v Růžovské vrchovině okolo obcí Labská Stráň, Arnoltice,

Růžová. Od Děčína, po levém břehu Labe přes Horní Žleb, Prostřední Žleb až k Čertově vodě se nachází starohorní zvrásněné horniny (břidlice, fylity, svory, až pararuly). Dále jsou pak mezi Čertovou vodou a Dolním Žlebem starohorní hlubinné vyvřelé horniny žulového charakteru (žuly, granodiority). (viz mapová příloha č. 5)

5.1.3.2 Geomorfologie:

Georeliéf je důležitou složkou přírodního prostředí lidské společnosti a podstatně ovlivňuje i další složky, jako podnebí, vodstvo, půdy, biotu. (DEMEK, 1987) Charakter georeliéfu je nejnápadnější, a proto pro krajinný ráz ze všech přírodních podmínek nejdůležitější. Například skalní města jsou vzácná z geomorfologického hlediska a zároveň je systém jejich věží a stěn klíčový pro krajinný ráz daného území. (CULEK, 2003)

Georeliéf je jednou ze složek, které se podílejí na utváření harmonického měřítka krajiny. Obecně se rozlišují měřítka velká (monumentální), střední (lidská) a malá. Krajinný ráz georeliéf ovlivňuje na úrovni oblastní, okrskové i místní. (CULEK, 2003)

Chráněná krajinná oblast Labské pískovce, tak jak je v současnosti vymezena, náleží do dvou vyšších geomorfologických jednotek České vysočiny (III - Krušnohorské subprovincie), které se od sebe odlišují, jak svou geologickou stavbou, tak i morfologickými (tvarovými) charakteristikami a dalšími navazujícími faktory přírodního prostředí.

Největší část území CHKO Labské pískovce náleží do jednotky III-A-3 - Děčínská vrchovina, do které spadá i řešené území. A jen nejsevernější část náleží do jednotky IV-A-1 - Šluknovská pahorkatina.

Obě vyšší geomorfologické jednotky se rozpadají na menší dílčí části. Děčínská vrchovina III-A-3 se rozpadá na jednotky III-A-3-a Sněžnická hornatina, III-A-3-b Růžovská vrchovina a III-A-3-c Jetřichovické stěny. Ze Šluknovské pahorkatiny - IV-A-1 náleží do CHKO Labské pískovce jen její jižní část dílčí jednotky IV-A-1-a Šenovská pahorkatina. (AOPK)

Přehledné znázornění podle Demka (1987):

Česká Vysočina (provincie)

III Krušnohorská soustava (subprovincie)

III A Krušnohorská hornatina (oblast)

III A-3 Děčínská vrchovina (celek)

III A-3A Děčínské stěny (podcelek)

III A-3A-a Sněžnická hornatina (okrsek)

III A-3A-b Růžovská vrchovina (okrsek)

III A-3B Jetřichovické stěny (do řešeného území
nespadají)

Sněžnická hornatina (dříve Děčínské stěny) zaujímá západní část CHKO. Tvoří ji plochá hornatina, náležící do povodí Labe. Vytvořena je na křídových pískovcích od cenomanu (nejstarší jednotka křídý) až po střední turon, s ojedinělými průniky neovulkanických hornin. Do Sněžnické hornatiny náleží též nejvýznamnější morfologický fenomén této části, antecedentní labský kaňon. Povrch Sněžnické hornatiny lze charakterizovat jako silně rozčleněný erozně denudační reliéf sedimentární stupňoviny. Celé území má výraznou asymetrickou stavbu.

Mezi základní rysy reliéfu patří tektonicky rozlámané cuesty na jižním okraji (čela na sever), strukturně podmíněné plošiny, stolové hory, ojedinělé neovulkanické suky (ostrovní vrchy) a jako obzvláště morfologický útvar lze klasifikovat hluboce zaříznuté antecedentní kaňonovité údolí Labe a jeho přítoků. Lemován je charakteristickými tvary selektivního zvětrávání a denudace vytvářející pískovcová skalní města a stěny, i izolované skalní věže. (URL 5)

Nejvyšším bodem je denudační troska Děčínského Sněžníku 723 m n.m. se zachovaným zbytkem denudační úrovně staršího data. Mezi neovulkanickými elevacemi je nejvýznamnější Holý vrch 528 m n.m., s lokálně vyvinutou sloupcovitou odlučností neovulkanitů. (URL 5)

Kaňon Labe mezi Děčínem a Hřenskem odděluje Sněžnickou hornatinu od Růžovské plošiny

Růžovská vrchovina, jako taková je označována část Děčínské vrchoviny na pravém břehu Labe, od labského kaňonu východním směrem. Nachází

se z největší části v povodí řeky Kamenice. Má silně rozčleněný reliéf s poměrně hojnými proniky neovulkanitů zachovaných ve formě suků. Je vytvořena na křídových pískovcích spodního a středního turonu.

Na jižním okraji jsou opět charakteristické tektonicky podmíněné cuestas s čely ukloněnými na sever. Mezi další významné morfologické tvary náleží rozsáhlé strukturální plošiny, rozčleněné hluboce zaříznutým, místy až kaňonovitým údolím řeky Kamenice a jejich přítoků.

Nejvyšší elevace jsou většinou podmíněny neovulkanickými proniky a dnes mají charakter suků. Nejvyšším bodem celého území je neovulkanický Růžovský vrch 619 m n.m. Je sám o sobě morfologicky neobyčejně pestrý - skalní tvary, mrazové sruby, balvanové proudy, kamenná moře apod. (URL 5)

CHKO Labské pískovce se vyznačují nejkompaktnějším výskytem a mocností kvádrových pískovců a mimořádnou výškovou členitostí (LOŽEK, 2007)

Díky erozi se v pískovcovém masívu vytvořilo množství forem skalního reliéfu. Velké formy člení území do tří etáží. Střední etáž představují skalní plošiny, dosahující největšího rozsahu v okolí Růžové (Růžovská plošina), nebo západně od Sněžníku. Spodní etáž tvoří údolí řek a potoků lemované skalními stěnami. Z nich nejmohutnější je kaňon Labe zahluobený místy více než 300 m proti sousedním plošinám. Je lemován 60 – 70 m vysokými skalními stěnami a je největším fenoménem tohoto druhu na našem území. Svrchní etáž tvoří vrcholy nad skalními plošinami, z nichž nejvýznamnější je stolová hora Vysoký Sněžník. Na českém území je to jediná stolová hora, zatímco na saské straně jsou stolové hory hojné. Pokud jde o plochu vrcholové plošiny (cca 2 km²), jedná se o největší stolovou horu v Českosaském Švýcarsku 732 m, jejíž vrchol je zároveň nejvyšším bodem celého území. Z velkých forem je významné skalní město u Tisé. Z forem střední velikosti jsou zastoupeny skalní věže, pilíře, stěny, ostrohy, skalní hříby, římsy, převisy aj. Z malých forem jsou nejběžnější voštiny a skalní dutiny, skalní mísy a pseudoškrapy (nepravidelné žlábků oddělené hřebítky). V rozmanitosti forem skalního reliéfu na kvádrových pískovcích nemá území Labských pískovců obdobu v pískovcových oblastech u nás (Kokořínsko, Český ráj, Broumovsko) ani jinde v Evropě. (Správa CHKO)

Reliéf povrchu ovlivnil i člověk, hlavně při těžbě surovin. Dříve byly v lomech těženy především pískovce, méně i vulkanity jako stavební materiál. Stopy po důlní

činnosti (haldy, odvaly aj.) se nacházejí na úpatí Vysokého Sněžníku po těžbě fluoritu. Pole kutacích prací u Brtníků svědčí o vyhledávání a těžbě barevných i drahých kovů (olovo, zinek, stříbro).

V CHKO dochází ke skalnímu řícení, odnosu hornin, jejich sesouvání, což dokládá, že i v současnosti pokračuje geologický vývoj, který může člověk ovlivnit jen minimálně. (VOŠTINA, Správa CHKO URL 5)

V rámci české krajiny se oblasti kvádrových pískovců projevují jako jeden z nejnápadnějších typů jejího reliéfu, který se na první pohled liší od všech typů ostatních svými nápadnými tvary. Ty jsou zároveň hlavní charakteristikou pískovcového ekofenoménu a v tomto směru nesporně patří mezi krajinářsky nejcenější okrsky nejen v českých zemích, ale i v rámci Evropy. (LOŽEK, 2007)

5.1.3.3 Pedologie:

Výskyt hornin se v krajinném rázu projevuje převážně jen na místní úrovni, méně na okrskové a jen ojediněle na oblastní. Horniny se v krajinném rázu projevují: a) barvou, b) charakterem zvětralin, c) rozdílným georeliéfem, d) rozdílným využitím (zprostředkovaně). (CULEK, 2003)

Půdy jsou v Děčínském bioregionu značně ovlivněné extrémním substrátem pískovců a vlhkým podnebím; zcela převládají arenické podzoly s četnými přechody do silně kyselých arenických kambizemí. Lokálně zde dochází i k rašelinní. Na plošinách na pravém břehu Labe, pokrytých sprašovými hlínami, jsou vyvinuty pseudoglejové luvizemě. Cizorodým prvkem je úzká niva Labe, tvořená fluvizemí rázu hnědé vegy. (CULEK, 1996)

Na území CHKO Labské pískovce se setkáváme s několika základními půdními typy a větším počtem od nich odvozených subtypů a variet. Pedologická různorodost je mimo jiné podmíněna geologickou stavbou území a vytvořenými půdotvornými substráty, klimatem, vegetačním krytem, činností mikroorganismů atd.

Pro usnadnění orientace samostatně hodnotila Správa CHKO Labské pískovce půdy na lesním a samostatně na zemědělském půdním fondu a plocha CHKO je rozdělena na tři části:

- Mikulášovicko (severní část CHKO mezi Mikulášovicemi a Kyjovským údolím)
- Kamenicko (střední část mezi Kyjovským údolím a pravým břehem Labe)
- Sněžnická hornatina (část na levém břehu Labe, západní část) (URL 5, Plán péče CHKO Labské pískovce)

Na lesním půdním fondu má v celé oblasti největší zastoupení podzol arenický, doprovázený litozemí (typickou) a místy kambizemí arenickou varetou silně kyselou vytvořenou na nevápnitých pískovcích České vysočiny. K těmto třem půdním typům přistupuje v části Mikulášovicko kambizemí typická var. kyselá na kyselých a neutrálních intruzívech a lokálně kambizemí dystrická na stejném půdotvorném substrátu.

Na zemědělském půdním fondu je v CHKO nejvíce rozšířeným půdním typem pseudoglej (oglejená půda) vytvořený na různých půdotvorných substrátech. Dalším poměrně dosti rozšířeným půdním typem, na Mikulášovicku nejvíce rozšířeným, je kambizemí (hnědá půda).

5.1.3.4 Hydrologie:

Hydrologické podmínky se projevují v krajinném rázu prostorově omezeně – v rámci celé ČR zabírají vodní objekty pouhá 2% povrchu. O co menší je jejich plošné zastoupení, o to výrazněji se na utváření krajinného rázu podílejí. Vodní prvky představují cévní soustavu krajiny. Často je jejich význam přírodní ještě posílen významem kulturním (př. Symfonická báseň Vltava) (CULEK, 2003).

CHKO Labské pískovce náleží z hlediska hydrologického do povodí Labe, úmoří Severního moře.

Hlavní hydrologickou osou území je řeka Labe, která ve směru S-J dělí celou CHKO na dva nestejně velké celky. Do vlastního území CHKO vstupuje na území města Děčína a opouští v hraničním profilu u Hřenska. (URL 5) Významnějšími přítoky Labe je zleva Jílovský potok, zprava pak Ploučnice a Kamenice.

Nařízením vlády č. 85/1981 Sb., je vyhlášena Chráněná oblast přirozené akumulace vod (CHOPAV) Severočeská křída pro celé území Labských pískovců.

Hydrogeologie:

Chráněná krajinná oblast Labské pískovce je významným hydrogeologickým fenoménem, dal by se charakterizovat i jako jedinečným nejen v rámci České republiky. U nás mají obdobnou funkci ostatní pískovcové skalní útvary křídového stáří jako jsou Adršpašsko-teplické skály, Prachovské skály, Hrubá a Malá Skála a do určité míry i Lužické hory.

Výjimečnost těchto krajinných útvarů spočívá ve vysokém procentu infiltrace srážkových vod. Infiltrovaná voda tvoří posléze zdroje (dynamická zásoba) i zásoby (statická zásoba) podzemních vod.

5.1.3.5 Klimatické poměry:

Atmosférické prvky patří neodmyslitelně k rázu každé krajiny, přestože často bývají podceňovány, snad pro malou možnost jejich ovlivnění. (CULEK, 2003)

V roce 1971 bylo E. Quittem zpracováno klimatickogeografické členění Československé republiky, ve kterém vymezil na našem území tři základní klimatické oblasti – teplou, mírně teplou a chladnou, v nich dále několik podoblastí. Teplá oblast se dělí na 5 podoblastí (T1 – T5), kdy T5 je nejteplejší a také nejsušší a T1 je nejchladnější a nejvlhčí. Mírně teplá oblast se dělí na 11 podoblastí (MT1 – MT11), kdy MT11 je opět nejteplejší a nejsušší a MT1 je nejchladnější a nejvlhčí. Chladná oblast je dělena na 7 jednotek (CH1 – CH7), z nichž CH1 je opět nejstudenější a CH7 nejteplejší.

Dle Quitta je kaňon Labe a plošina kolem Růžové řazena do teplé klimatické oblasti T2 a také do MT9. Vyšší polohy jsou řazeny do mírně teplých oblastí MT7, MT4, v oblasti Děčínského Sněžníku i do MT2 a vrcholy dokonce do chladné oblasti CH7. (CULEK, 1996) Údolí řeky Labe spadá pak pod podoblast MT9.

Charakteristický je relativně oceanický ráz klimatu. V detailu je však klima silně ovlivněno členitým reliéfem, pro nějž jsou charakteristické zejména velmi silné teplotní inverze v hlubokých roklích a kaňonech. (CULEK, 1996)

V prostoru CHKO Labské pískovce není, ani nikdy nebyla v minulosti žádná klimatická stanice s dlouhodobou pozorovací řadou. Je nutno vycházet ze stanic v nejbližším okolí. Zde jsou a byly stanice Březiny - Libverda o nadm. výšce 141 m a stanice Šluknov v nadm. výšce 365 m. (URL 5)

V prostoru Sněžnické hornatiny lze očekávat průměrné teploty od 6,0 do 7,5 °C v závislosti na nadmořské výšce a morfologické pozici území. V Růžovské vrchovině lze očekávat teplotní hodnoty v rozmezí 6,2 - 7,0 °C. Výšková hladina ani morfologická predispozice zde nemá větší úlohu. V prostoru Jetřichovických stěn budou teplotní poměry mnohem složitější, neboť skalní masivy, obnažené a bez větších vegetačních pokryvů, při své expozici východními, jižními a západními kvadranty, mohou insolací lokálně vytvářet místní mikroklimatické oblasti. Generelně ale i zde platí závislost na nadmořské výšce tak, že průměrné teploty

lze očekávat v rozmezí okolo 6,0 - 7,0 °C. Přiléhající část Šenovské pahorkatiny, jejíž výšky se v zájmovém území pohybují do 500 m n.m., má teplotní průměry okolo 6,5 - 7,0 °C.

Z údajů klimatických stanic Březiny - Libverda a Šluknov lze usuzovat, že naprostá většina území CHKO bude náležet do mírně teplé oblasti, okrsku mírně teplého, mírně vlhké, až vlhké, pahorkatinové až vrchovinové. Pouze nejnižší části Děčínské kotliny a Labského kaňonu lze řadit do teplé oblasti, okrsku mírně teplého.

Průměrné teploty vegetačního období, tj. období měsíců duben až říjen, se pohybují v nejnižších částech CHKO - Děčínská kotlina a labský kaňon 14-13 °C. Ve většině zbývajících území CHKO mezi 13-12 °C.

Průměrné červencové teploty v nejnižší části se pohybují okolo 18 °C a v ostatní většině území mezi 17-16 °C.

Při posuzování celkového teplotního charakteru CHKO se ukazuje, že celá oblast je relativně chladná s výjimkami - se zřetelným sklonem k oceanitě klimatu.

Srážkové poměry

V území CHKO Labské pískovce a jeho nejbližším okolí byla v minulosti poměrně velmi hustá síť srážkoměrných pozorovacích stanic, u kterých jsou zpracovány padesátileté pozorovací řady. Tato síť byla v sedmdesátých letech z úsporných důvodů zrušena. Škody vzniklé přerušením pozorovacích řad patrně nebude možno nahradit.

Velikost srážkových úhrnů v CHKO Labské pískovce je ovlivňována jednak nadmořskou výškou zájmového území a dále jeho situováním vůči převládajícímu dešťonosnému proudění západních kvadrantů.

Celkově lze celou oblast CHKO hodnotit jako srážkově bohatou. Dlouhodobé srážkové úhrny se pohybují okolo hodnot 700-800 mm. Z toho se vymykají jen nejnižší položené oblasti, v našem případě Děčínská kotlina, kde srážkový dlouhodobý úhrn klesá pod 700 mm.

V průběhu roku bývá nejvlhčím měsícem červenec, kdy srážkové úhrny v CHKO a okolí se pohybují okolo 80-90 mm. Naproti tomu nejsušším měsícem bývá březen, ojediněle únor, kdy se srážkové úhrny pohybují mezi 40-70 mm.

5.1.3.6 Vegetační kryt (flora):

Biotické (resp. vegetační) prvky jsou snadno měnitelné a nejčastěji také podléhají zásahům lidí. Naše krajina se vlivem hospodaření od neolitu již několikrát zásadně proměnila, a to především v důsledku změn vegetace. (CULEK, 2003)

Jakákoliv vegetace v krajině by měla respektovat místní podmínky. Pak může být krajina ekologicky „zdravá“ a tím i krásná. (CULEK, 2003)

Regionálně-fytogeografické členění flóry podle Slavíka, Hejnýho (1988):

Fytogeografická oblast: mezofytikum (Mesophyticum) - M

Fytogeografický obvod: Českomoravské mezofytikum

(Mesophyticum Massivi bohemici) - Českomor. M.

Fytogeografické okresy a podokresy:

25. Krušnohorské podhůří

b) Libouchecká plošina

45. Verneřické středohoří

46. Labské pískovce

a) Děčínský Sněžník

b) Kaňon Labe

c) Růžovská tabule

d) Jetřichovické skalní město

47. Šluknovská pahorkatina

48. Lužická kotlina

a) Žitavská kotlina

50. Lužické hory

Lesní vegetace, která zaujímá velký podíl plochy CHKO (téměř 71 %), je kromě porostů smrkových a borových kulticenóz reprezentována především těmito vegetačními jednotkami přirozené vegetace: acidofilní bučiny, květnaté bučiny, dubohabrové háje, suťové lesy, lužní lesy, reliktní bory. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Oblast CHKO Labské pískovce je ve větší míře pokryta lesy a polopřírodními areály. Zejména levý břeh řeky Labe v zájmovém území je pokryt ve větší míře jehličnatými lesy, v severní části u hranic pak lesy smíšenými. Jen v těsné blízkosti řeky se nachází zemědělské areály s výrazným podílem přirozené vegetace, s tím, že četnost směrem k severu k hranicím ubývá. (HENTSCHELOVÁ, 2007a)

Pravá strana zájmového území je více urbanizovaná, nachází se zde proto i orná půda okolo vesnické zástavby. Zájmové území můžeme tedy označit za krajinu lesní a lesozemědělskou.

Druhová bohatost cévnatých rostlin oblasti CHKO je ovlivněna především geologickým substrátem, reliéfem, klimatickými podmínkami a aktivitami člověka. Flóra vyšších rostlin není tak rozmanitá a zajímavá jako mechorosty, které jsou zde hojně zastoupeny i ve vzácných exemplářích.

Složení pískovcových sedimentů spolu s výrazným reliéfem předurčují výskyt specifické flóry, která je vázána na málo úživný substrát, extrémní teplotní výkyvy a kontrast mezi nedostatkem vláhy na vrcholech pískovcových skal a výrazně vlhkými roklemi. Charakteristické druhy jsou zastoupeny borovicí lesní (*Pinus sylvestris*), břízou bělokorou (*Betula pendula*), vřesem obecným (*Calluna vulgaris*), metličkou křivolakou (*Deschampsia flexuosa*), brusnicí borůvkou (*Vaccinium myrtillus*) a brusnicí brusinkou (*Vaccinium vitis-idaea*), na zastíněných stanovištích na hranách pískovcových skal též rojovníkem bahenním (*Ledum palustre*). Naopak na třetihorních vyvěřelinách najdeme v podrostu listnatých lesů bohaté bylinné patro, např. kyčelnici devítilistou (*Dentaria enneaphyllos*), kyčelnici cibulkonosnou (*Dentaria bulbifera*), dymnivku dutou (*Corydalis cava*), lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*), svízel vonný (*Galium odoratum*) a strdivku jednokvětou (*Melica uniflora*). (URL 5)

Na původní skladbě rostlinstva se výrazně podepsalo lesní hospodářství a hlavně intenzivní těžba původních lesů, díky níž byly tyto lesy nahrazeny smrkovými monokulturami.

Zajímavostí oblasti jsou rašeliniště, která sice rozlohou zaujímají jen nepatrnou část území, přesto však mají mimořádný význam botanický a paleobotanický. Bohužel část rašelinišť byla v minulosti poškozena těžkou mechanizací při těžbě dřeva nebo bylo provedeno cílené odvodnění melioračními kanály. Některá se však podařilo zachovat a jsou chráněna v podobě přírodních rezervací a památek. Na nich se můžeme setkat s typickými rostlinami, jako je např. borůvka bažinná (*Vaccinium uliginosum*), klikva bahenní (*Oxycoccus palustris*), suchopýr pochvatý (*Eriophorum vaginatum*) a rojovník bahenní (*Ledum palustre*). (URL 5)

Hranice Děčínského bioregionu vůči okolním jsou zpravidla výrazné, ostré, dané rozšířením kvádrových pískovců. Méně výrazná je vůči Lužickohorskému bioregionu, neboť pískovce přecházejí až do něj. (CULEK, 1996)

Plocha bioregionu nebyla v prehistorickém období prakticky osídlena a dodnes má většinou lesní kryt (74 %). Menší část tvoří bezlesí, louky a pastviny (7 %), orná půda (8%). Vodní plochy tvoří pouze 1,1 % území. (CULEK, 1996)

Vrbotoplové luhy se zachovaly ve fragmentech podél Labe. V jejich stromovém patře kromě převládajících vrb - vrby bílé (*Salix alba*), v. křehké (*S. fragilis*), jejich křížence (*Salix x rubens*), v. košíkařské (*S. viminalis*) - se zachovaly vzácně i exempláře původního topolu černého (*Populus nigra*). (Správa NP České Švýcarsko)

5.2 KULTURNÍ A HISTORICKÁ CHARAKTERISTIKA

Kulturní a historická charakteristika území je nedílnou a podstatnou součástí charakteru a identity krajiny, tedy krajinného rázu. Je dána způsoby využívání krajiny (využívání přírodních zdrojů, hospodaření) a projevuje se stopami kultivace a osidlování. (KUPKA, 2008) S kulturním vývojem a osidlováním území souvisí mimo jiné i historicky se vyvíjející cestní síť.

Kulturně historická charakteristika se projevuje soustavou znaků a hodnot, které nám dávají znát existenci a šikovnost lidí v kraji a dotváří obraz krajiny, jak ji známe dnes.

5.2.1 Historický vývoj

5.2.1.1 Osídlení

Po starší době kamenné a ústupu ledovce, kdy se podnebí Evropy zlepšovalo a přírodní podmínky se měnily, se z lovce stal člověk pastevec a zemědělec. Toto období se nazývá mladší doba kamenná a zde pravděpodobně začalo i osídlování našeho území. (NOVOTNÝ a kol., 1948) Po době ledové se údolí řek a potoků zanesla naplavenou půdou a vytvořily se tak podmínky pro primitivní zemědělství. Další stopy osidlování jsou známy z doby bronzové, kdy se lidé zabývali zemědělstvím intenzivněji. Byl to lid Lužické kultury. (KUNCOVÁ, 1999) Stále však ve zdejších hlubokých lesích žilo lidí velice málo, protože české

vnitrozemí bylo mnohem úrodnější. (Děčínsko, 2004) Ve 4. století před naším letopočtem se dostávají na území Labských pískovců Keltové, kteří se věnovali řemeslům a obchodu. Jedna z tehdejších obchodních stezek vedla podél Labe a spojovala osady na dnešních místech Děčína a Drážďan. (HENTSCHELOVÁ, 2007b)

Na přelomu 7. a 8. století přišli do Děčínské kotliny slovanští zemědělci, kteří na březích Labe založili první vesnice a osady. (Děčínsko, 2004) První přítomnost člověka na území Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce je prokázána v době před asi 8000 lety. Oblast však byla navštěvována velice sporadicky a prakticky jen za účelem lovu. K prvnímu osídlování dochází v době stěhování národů příchodem Slovanů na toto území (Plán péče CHKO Labské pískovce), v průběhu 6. století našeho letopočtu. Osídlováno bylo údolí Labe a dalších říček a postupně docházelo k vytváření kmenových celků. (HENTSCHELOVÁ, 2007b)

Na místě dnešního děčínského zámku, na skalnatém ostrohu na soutoku řek Ploučnice a Labe, bylo již v druhé polovině 10. století vybudováno dřevěné hradiště jako správní centrum. To se staralo jak o správní a vojenské záležitosti, tak i o ochranu labské vodní cesty a vybírání cla ze soli, která po ní byla dopravována ze Saska. (Děčínsko, 2004) V roce 1052 bylo na území Děčínska již také několik mlýnů, ze kterých se obilí vyváželo do Saska po Labi. Také dřevo se od nejstarších dob využívalo na stavbu lodí a vývoz v podobě prken, trámů, šindelů, apod. (DLABOLA, 1948)

Území se začíná radikálně měnit ve 13. a 14. století. Postupně do zdejšího kraje u hranic přicházeli noví osadníci z německých zemí, kteří se po krátké době začali prosazovat i v údolních aglomeracích, až se německý živel stal určujícím faktorem v kulturním a hospodářském vývoji pohraničních oblastí Čech. Již v počátcích 14. století začali osidlovat severní Čechy německé rody. Od roku 1515 spadalo Děčínsko pod saský rod Bünauských, které po bělohorské porážce vystřídal tyrolský rod Thunů. (Děčínsko, 2004) V té době nastal celkový hospodářský úpadek Čech díky neustálé přítomnosti vojsk.

Během 16. – 18. století se začal zvyšovat počet obyvatelstva a byly zakládány vesnice i na levém břehu Labe (Maxičky). Starý ráz lánových vsí ustupuje a silniční

řada se střídá s volným shlukem domů, protkaných sítí cest a pěšin. V tomto období (především v 18. století) dochází i k nárůstu těžby v lesích. (KUNCOVÁ, 1999) V 18. a 19. st. přestalo být zemědělství výhradním zaměstnáním poddaných. Nastoupila především textilní výroba, zakládaly se a rozšiřovaly manufaktury. Na počátku 19. st. se v Děčíně začali usazovat četní průmysloví podnikatelé, kteří stavěli menší či větší závody. Budovaly se textilky, papírny a potravinářský průmysl (př. čokoládovna, pivovar). Buduje se železniční doprava a roku 1851 byl zahájen provoz na železniční trati Praha - Drážďany. V letech 1853 - 1855 byl postaven přes Labe řetězový most, o něco později most železniční. (URL 7)

Koncem 19. století pak charakter vesnic výrazně ovlivnil cestovní ruch. Vznikala výstavba nového typu (př. hostince Růžovský vrch, Belvédér). (HENTSCHELOVÁ, 2007b)

Proces industrializace byl přerušen 1. světovou válkou. Život na Děčínsku začíná být obtížný. Po vzniku samostatného Československého státu vznikají na Děčínsku národnostní konflikty mezi Němci a Čechy. (URL 7)

V období hospodářské krize (1929 - 1934) znovu ožívají národnostní konflikty - roste německý nacionalismus. Děčínsko navštěvuje Konrád Henlajn usilující o připojení Českého pohraničí k Německu. Vlna nacismu roste a celý konflikt je dovršen Mnichovským diktátem. České obyvatelstvo opouští pohraničí. Za německé okupace jsou města Děčín a Podmokly spojeno v jedno město Děčín. Za 2. světové války byl v Děčíně a okolí rozmístěn válečný průmysl, kde pracovali totálně nasazení Češi a váleční zajatci. Smutně proslul Rabštejn, koncentrační tábor s podzemní továrnou, kde zahynulo mnoho válečných zajatců. (URL 7)

Děčínsko osvobodila sovětská rudá armáda spolu s polskou armádou. Po osvobození ČSR je na základě Postupimské dohody odsunuto německé obyvatelstvo. Vylidněné území se začíná postupně zalidňovat původním, ale i novým českým obyvatelstvem. Válkou zničený průmysl se začíná obnovovat. (URL 7)

Vesnické osídlení v prostoru CHKO LP prodělalo v období posledních sta let ještě několik závažných strukturotvorných změn, které zasáhly do jeho tváře. Na přelomu století se začal dynamicky rozvíjet cestovní ruch, turistické a další rekreační aktivity. Zásadní zvrát znamenala 2. světová válka a její následky. Prakticky 100 % vysídlení obyvatelstva, následný až průměrně 50 % úbytek

domovního fondu (některé obce a lokality zanikly docela) způsobily, že život v území se již asi nikdy nevrátí k bodu přetrženého přirozeného vývoje. Nové obyvatelstvo nerozumělo místním stavitelským tradicím, preferuje úplně nové způsoby bydlení, původní vesnice bývají využívány pro chalupářské rekreace. Problémy s tím související tvoří významný podíl problematiky celé velkoplošné ochrany území. (Plán péče CHKO Labské pískovce) Změna v počtu obyvatel v jednotlivých obcích nastala až koncem minulého století, kdy se mnohé obce opět rozšířily novostavbami (Ludvíkovice, Růžová, Kámen). Přesto, v porovnání s předválečným stavem, má dnes převážná většina obcí na území Labských pískovců mnohdy jen zlomek původního počtu obyvatel. (HENTSCHELOVÁ, 2007b)

5.2.1.2 Zemědělství a lesní hospodářství

Zemědělství

CHKO neumožňuje dobré podmínky pro zemědělské účely – půdu můžeme zařadit do oblasti bramborářské. Hlavní těžišť zemědělské výroby je v rovinatých částech geomorfologického celku Děčínská vrchovina. Nejvíce jsou pro zemědělské účely využívány okrajové části CHKO, území patřící do III. a IV. ochranné zóny oblasti. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

V období od počátků kolektivizace až do současné doby probíhala v CHKO řada hospodářsko - technických úprav pozemků. Jejich prvořadým úkolem bylo maximální zornění zemědělské půdy a vytvoření co možná největších bloků orné půdy. Nejvíce byla touto snahou poznamenána Růžovská vrchovina. (Plán péče CHKO Labské pískovce) Preferování orné půdy vedlo k rozorání ovocných sadů, remízků, mezí, cest i části trvalých travních porostů, které se nacházely především kolem obcí Arnoltice, Růžová, Janov.

Orientace zemědělské výroby koncem 19. a začátkem 20. století na chov skotu se velmi výrazně projevila v péči o trvalé travní porosty. Loukám a pastvinám byla věnována mimořádná pozornost. Vývoj po druhé světové válce však znamenal změnu i v orientaci zemědělské výroby, jejímž prvořadým úkolem se stala produkce obilovin. Tak ustoupil zájem o louky a pastviny do pozadí a jeho místo zaujala orná půda. Řada trvalých travních porostů byla rozorána a hospodaření na loukách a pastvinách zaznamenalo úpadek. Pozemky velmi rychle zarůstaly náletem z okolních dřevin. Zanedbáním péče o trvalé travní porosty došlo k postupné změně druhové skladby porostů luk a pastvin. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Po r. 1989 nastal náhlý útlum zemědělství v celé oblasti a velká část pozemků skončila ve velmi zanedbaném stavu. Mnohá pole zarostla nálety olše, břízy a osiky stejně jako louky a pastviny. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Lesy

Území Labských pískovců bylo v minulosti součástí rozsáhlého komplexu lesů nazývaného Zágost (Záhvozdí, Hvozď) a na počátku středověku lesy zaujímaly ještě 98 % území. V průběh osidlování byla část lesa vyklučena, pozemky byly přeměněny na zemědělskou půdu a pastviny a les zůstal pouze na pozemcích, které byly málo vhodné nebo nevhodné pro zemědělskou činnost. Poměr lesa a zemědělské půdy se v průběhu času různil. V současné době lesy v Labských pískovcích zaujímají 71 % plochy CHKO. (HENTSCHELOVÁ, 2007a)

Původní význam lesa byl jen vojensko-strategický, později se změnil na produkční funkci (stavební a topný materiál). S vývojem společnosti produkční význam lesa ustupoval a v současné době plní lesy celospolečenské funkce – produkční, hydriko-vodohospodářská, půdoochranná, ekologická, sociálně-rekreační a další. (HENTSCHELOVÁ, 2007b)

Složení lesů bylo patrně vždy různorodé podle přirozených podmínek pro vývoj jednotlivých dřevin. Lesy byly většinou smíšené s podstatným podílem podrostu. (TOMANDL, 1974) Před dobou ledovou na zdejší území převládala borovice a bříza. V následujícím suchém období se začal šířit buk a jedle. V průběhu hospodaření v lesích docházelo ke změně druhové skladby lesa. Zvyšoval se podíl smrku a vnášení nepůvodních druhů dřevin, zejména modřínu opadavého a vejmutovky (začala se zavádět počátkem 19. století), které se v současné době chovají invazně. Negativními dopady, způsobenými především holosečným způsobem hospodaření byly větrné kalamity a požáry (Hřensko, Dolní Žleb). Z důvodů negativních kroků v lesním hospodářství se Správa CHKO LP zaměřila na změnu druhové skladby lesů a obnovu původních druhů dřevin. Způsobem docílení je vyloučení velkoplošné holoseče a zřízení genový archiv pro smrk a borovici. (HENTSCHELOVÁ, 2007b)

Dřeviny rostoucí mimo les

Volně rostoucí zeleň se v podmínkách CHKO LP výrazněji uplatňuje především jako liniová zeleň v podobě břehových porostů vodotečí, zeleně mezí a v menší míře i doprovodné zeleně komunikací. Tyto porosty jsou svým významem naprosto

nepostradatelné především v části intenzivněji zemědělsky využívané s vysokým stupněm zornění. V souvislosti s vývojem zemědělské výroby po 2. světové válce, je nutné do skupiny zeleně rostoucí mimo les, zahrnout i tzv. náletové porosty na zemědělských pozemcích dočasně neobhospodařovaných. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Zeleň venkovských sídel představuje významnou část volně rostoucí zeleně, která je z větší části dědictvím minulosti, v některých obcích velmi cenným (Janov, Růžová).

Nově prováděné výsadby zeleně na veřejných prostranstvích bývají co do pojetí i druhové skladby v ostrém rozporu s požadavky SCHKO na udržení přírodního charakteru venkovských sídlišť. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Významným prvkem, který se negativně podílí na utváření krajiny, je nově budovaná zeleň chatových osad. Snaha rekreatantů po vytvoření co možná největšího soukromí, vede ke zhuštěným liniovým výsadbám stromů a keřů podél hranic soukromých pozemků. Takto pojaté výsadby, spolu s druhově nevhodným výběrem dřevin působí v krajině nepříznivě a ruší její přirozený ráz. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

5.2.2 Péče o přírodu a krajinu CHKO Labské pískovce a institucionální památková ochrana

Počátky ochrany území můžeme sledovat již v lesním řádu z roku 1739, který vydal hrabě Jan Josef Thun. Tento řád ukládal na Děčínském panství nejen řádně hospodařit v lesích, ale zakazoval v nich i pastvu. Také zakazoval těžbu dřeva v období od 17. června do 17. října, z důvodu poskytnutí klidu mladé lesní zvěři k jejímu vývoji. Z pohledu současné ochrany přírody toto opatření vlastně téměř polovinu roku zajišťovalo absolutní ochranu celému ekosystému, neboť v této době mohlo docházet k regeneraci přírodních procesů. (HENTSCHEL, 2007) I v dalších oblastech a panstvích docházelo k postupným opatřením, týkajících se především omezení těžby, čímž bylo dosaženo i ochrany zvěře v území.

Svým způsobem takovýto přístup přispěl k zachování vysoké hodnoty krajiny a druhové rozmanitosti až do současnosti.

Po roce 1900 dosáhla státní správa vyhlášení některých částí lesa za uzavřené pro turistiku, nařídila sanaci erozí a provedení některých opětovných zalesnění. Také

se podařil výkup pískovcových lomů v labském údolí, čímž bylo zabráněno další devastaci území. (HENTSCHEL, 2007) Od počátku 20. století je snaha o ochranu území motivována přírodovědnými a krajinářskými hodnotami. V zápise konzervátora Rudolfa Maximoviče z roku 1923 se píše o zájmu ministerstva o udržení území v dochovaném stavu, na jeho vědeckém probádání a využití, neboť „tato oblast má nesporný charakter přírodní památky, vhodné ke zřízení parciální rezervace“. (Správa CHKO) V roce 1933 byla na území Labských pískovců vyhlášena tři chráněná území. V podstatě první ucelený návrh na zřízení velkoplošné ochrany Labských pískovců lze nalézt v diplomové práci dr. Jana Čerovského z roku 1953 s názvem „Lesy v Děčínských stěnách“, s podtitulem „Návrh na zřízení státem chráněné přírodní oblasti Děčínské stěny“. (Správa CHKO) Tato snaha vyústila v roce 1972, tedy po 19ti letech, vyhlášením Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce. (HENTSCHEL, 2007)

Správa CHKO vedle výkonu státní správy zajišťuje také opatření vedoucí k zachování a obnově cenných přírodních či přírodě blízkých stanovišť, k podpoře ohrožených druhů rostlin a živočichů. Příkladem může být:

- hlídání hnízd sokola stěhovavého před rušením a případným vykrádáním
- vytváření a obnova drobných vodních ploch
- ošetřování památných a významných stromů
- péče o genofond původních dřevin
- příprava, značení a péče o přírodní rezervace a přírodní památky aj. (AOPK, správa CHKO)

Velký význam Labských pískovců je i ve skutečnosti, že toto území je součástí navržené soustavy chráněných území Evropské unie NATURA 2000 z roku 2005. Jedná se o dvě úrovně. První je Ptačí oblast Labské pískovce (PO), která byla vymezena pro ochranu 4 druhů ptáků – sokola stěhovavého, výra velkého, datla černého a chřástala polního. (Správa CHKO)

Druhou úroveň představují tzv. Evropsky významné lokality (EVL) (viz příloha Tab.č. 3), které zajišťují ochranu vybraných stanovišť, živočišných a rostlinných druhů. V CHKO se jedná o následující území:

- České Švýcarsko – ochrana lososa obecného (*Salmo salar*), vydry říční (*Lutra lutra*) a evropsky významných stanovišť;

- Údolí Labe – ochrana bobra evropského (*Castor fiber*), lososa obecného (*Salmo salar*), vydry říční (*Lutra lutra*), žábničku vzplývavého (*Lurionium natans* L.) a evropsky významných stanovišť;
- Královomlýnský rybník – ochrana žábničku vzplývavého (*Lurionium natans* L.);
- Horní Kamenice – ochrana lososa obecného (*Salmo salar*) a vydry říční (*Lutra lutra*);
- Jílové u Děčína – škola – ochrana letní kolonie netopýra velkého.
- Libouchecké bučiny – druhově bohaté smilkové louky na silikátových podložích
- Olšový potok – rašelinný les. (Správa CHKO, URL 22, URL 23)

5.2.2.1 Institucionální památková ochrana

Kulturní památky jsou v České republice chráněny již zmíněným zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, jako nedílná součást kulturního dědictví státu. V oblasti CHKO i NP jsou vymezena práva a povinnosti vlastníků a uživatelů památek lidového stavitelství právě tímto zákonem. Vlastnictví kulturní památky na jednu stranu vlastníka zavazuje a omezuje, na stranu druhou mu poskytuje možnost čerpání finančních prostředků. (ŠTERNOVÁ, 2008)

Omezení zákon ukládá tato: *Zamýšlí-li vlastník kulturní památky provést údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu kulturní památky nebo jejího prostředí, je povinen si předem vyžádat závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností, a jde-li o národní kulturní památku, závazné stanovisko krajského úřadu.* (§ 14, odst. 1 zákona) A na druhé straně může být podle § 16 zákona majiteli z rozpočtu obce poskytnut příspěvek na obnovu, nebo zachování památky. I přesto, že je v § 9 zákona stanoveno, že je *vlastník kulturní památky povinen na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením*, je v dnešní době i řada programů, které poskytují dotace na záchranu a zachování památek a architektonického dědictví (Usnesení Vlády ČR ze dne 22.2.1995 č.110 k Programu záchranu architektonického dědictví; Havarijní program vyhlášený Ministerstvem kultury ČR dne 2.1.2003, č.j. 22303/2002 aj.). V řešeném území je obec Kamenická Stráň prohlášena za vesnickou památkovou zónu. A na celém

území CHKO a NP je chráněno individuálním statutem kulturní nemovité památky kolem 130 venkovských usedlostí. (BELISOVÁ a kol., 2006)

Možnosti poskytované legislativou v ochraně technických památek jsou v této oblasti využity jen minimálně. Na území NP je v seznamu kulturních památek pouze vodní náhon s akvaduktem. Celé území CHKO se přitom může pochlubit řadou unikátních pozůstalostí. I v ochraně lidového umění, tzv. drobných památek (dřevěné kříže, boží muka, kapličky, sochy, aj.) je naše legislativa nedostačující. Do seznamu kulturních památek neproniklo téměř nic. Jsou (staly se tak) proto jednou z nejvíce ohrožených kategorií kulturního dědictví, přesto že nejstarší dochované solitéry můžeme datovat do středověku (KOTALÍK, 2001).

Roku 1835 byla vydána církevní instrukce, která požadovala od všech farářů, aby na území své farnosti sepsali všechny kaple, sochy a kříže a ke všem památkám našli patrona, který se uváže k péči o konkrétní zastavení. Tato péče však definitivně skončila rokem 1945. (BELISOVÁ a kol., 2006)

5.2.3 Lidová architektura a drobné památky

Obraz krajiny je do značné míry ovlivněn i typem regionální lidové architektury. Ta se v různých částech republiky vyvíjela různými směry a pro každou oblast tak můžeme nalézt její charakteristické prvky.

5.2.3.1 Lidové stavitelství

Do utváření místní architektury zasáhl dlouholetý historický vývoj oblasti. V průběhu staletí a tisíciletí se zde usadila řada kmenů, národů a vystřídala řada kultur, počínaje pravěkem a konče osidlováním německým obyvatelstvem. Všechny kultury zanechaly kus své identity a podepsaly se na vývoji zdejšího kraje a to zejména v architektuře.

Největší vliv na stavitelství v této oblasti mělo Německo, které v průběhu osidlování pohraničí přineslo do odvětví lidové architektury vlastní styl a tak docházelo k mísení české a německé kultury a k uplatňování obou stylů.

Typickým prvkem lidové architektury na Děčínsku je dům s podstávkou, důmyně spojující výhody roubeného domu a hrázděných staveb. V takové hojné míře se tento typ staveb jinde nevyskytuje. (Publikace Region Děčín, 2000)

Lidová stavení bývala na rozdíl od dnešních staveb jednodušší a byla jakýmsi obrazem svého majitele. Bylo na první pohled zřetelné, kdo ve stavení bydlí. Zrcadlil se v něm způsob obživy, majetkové poměry i společenské postavení jeho obyvatel. Také z prostorového uspořádání sídla a rozmístění domů v obci se dá vyčíst řada odpovědí, např. kdy osada vznikla. (BELISOVÁ a kol., 2006)

Oblast CHKO Labské pískovce je mimo krásné přírody, také prostorem s historickými lánovými vsi, kostelními stezkami, lesními hřbitovy, smírčími kříži a typickými podstávkovými domy. Jde tedy o krajinu, kterou svou přítomností již stovky let dotváří člověk. (BELISOVÁ a kol., 2006)

V Labských pískovcích a NP České Švýcarsko vznikla řada obcí na přelomu 13. a 14. století a i dnes je na některých místech vidět struktura lesních lánových vsí. Vyznačují se dlouhým a úzkým uspořádáním zástavby kolem vodního toku nebo podél hlavní cesty a kolem nich jsou založeny lány zemědělské půdy. Jsou to typické znaky kolonizačních osad vzniklých během velké německé kolonizace. Nejstarší stavení obsadila vhodná místa v dostatečném odstupu od rozvodněného potoka, kde bývaly obvykle jen pastviny. K tomu patřící zemědělské pozemky se táhly od stavení směrem k lesu. V těchto místech dodnes stojí většina usedlostí. Blízko potoka vznikaly usedlosti v pozdějších dobách. (BELISOVÁ a kol., 2006)

Původní dřevěné domy (slovanské roubené) byly na našem území byly postupně vytlačovány německou kulturou, která přinesla hrázděný dům, který spolu s Němci postupoval stále dál do vnitrozemí. (MENCL, 1980) Prolínáním těchto dvou stavebních konstrukcí vznikl nový, svébytný typ – podstávkový dům. (BELISOVÁ a kol., 2006)

Podstávkou (něm. Umgebinde) se nazývá sloupová konstrukce stojící před stěnami přízemí, kterou tvořily svislé dřevěné sloupy, propojené vodorovným trámovým překladem, ztužené šikmými dřevěnými pásky. Nesla váhu patra či krovu domů a tím odlehčovala stěny přízemí. (BELISOVÁ a kol., 2006)

V nejstarších dobách bývaly domy celodřevěné. Postupem času se hospodářská část zdíla z tradičních materiálů, obytná zůstávala dřevěná. V 16. století se na venkovských domech objevilo i přistavěné patro, postavené podle německého způsobu hrázdění. (BELISOVÁ a kol., 2006) Nezaostávala ani uměleckořemeslná práce, jako zdobení štítů, pavlačí, podstávek, oken a dveří. (Správa CHKO)

V krajích po levém břehu Labe na Ústecku, Děčínsku, se stavěl dům velmi prostý, s kamenným přízemím a hrázděným patrem s jednoduchými obrzci dřevěné

kostry, bez podokenních a meziokenních figur. Štíty zde byly prkenné, skládané do diagonál. Na Ústecku nalézáme v obytných staveních také gotická okna a portály u obytných stavení. (MENCL, 1980)

Během 19. století se začala jako střešní krytina, obklad štítů i stěn používat břidlice. (MALIŠOVÁ, 2006)

I přes značný úbytek a devastaci domovního fondu obcí je většina vesnic v oblasti bohatá na památky lidové architektury. Vedle nesporných památkových hodnotných architektur, které jsou zapsány ve státním seznamu nemovitých kulturních památek, má téměř každá obec množství dalších staveb, které lidovou architekturou bezesporu jsou, nebo nesou její některé typické architektonické znaky a tvarosloví. Velké množství venkovských domů mladšího data je místní typickou stavitelskou tradicí ovlivněno.

Slohovou architekturu zastupují v obcích převážně církevní stavby, kostely, hřbitovy, volné plastiky.

Krajinu a její strukturu utvářela i činnost člověka v podobě hospodářství, především pak zemědělství. V údolí Labe v severních Čechách šlo však spíše o hospodářství lesní. Lesy ve zdejší krajině zabírají větší část území a vytvoření podmínek pro zemědělské obdělávání půdy bylo velmi složité a v určitých částech území prakticky nemožné.

Celé CHKO je tvořeno především skalami, lesy a mokřinami, a tedy oproti úrodným nížinám vnitrozemí trpělo naprostým nedostatkem zemědělské půdy.

Zdejší krajina byla v minulosti hospodářsky využívána lesními i vodními řemesly. Byla zdrojem energie i surovin, především dřeva, ale i kamene či kovových rud. Největším bohatstvím, které však zdejší krajina obyvatelům nabízela, byly lesy. Ve zdejších osadách se mnoho obyvatel živilo lesními řemesly, takže se pro ně používání dřeva a výrobků z něj stalo součástí tradičních výrobních postupů. Proto zde také kvetl obchod s dřívím a dřevěným zbožím: uhlím, smolou, dehtem, popelem, šindelem, tesařskými i truhlářskými výrobky. Snaha přiblížit se zdroji surovin byla i značným motivem a počátkem osídlování zdejšího území. S tím pak souvisí i vznik řady technických děl uvnitř krajiny. Například skluzů na menších tocích, pro transport dříví k Labi. Dalšími technickými objekty byly například mlýny, olejny, stoupy a hamry. Dodnes se však dochovalo jen velmi málo těchto objektů, které dříve bývaly prakticky v každé obci a osadě – ve Hřensku, Bynovci. (BELISOVÁ a kol., 2006)

5.2.3.2 Drobné památky

Drobné památky nalezneme v každé kulturní krajině. Kromě lidské činnosti v podobě staveb po sobě člověk zanechal v krajině i řadu drobných památek. Ty jsou dokladem dovednosti generací místních řemeslníků. (STEIN, 2006; Správa CHKO)

V oblasti CHKO vznikala řada děl, jako prosté znaky, kresby, nápisy aj., tvořené do skalního pískovce. K nejčastějším a nejpřirozenějším důvodům tesání do skal patřilo v minulosti vymezení hranic zemských či jednotlivých panství, polesí a lesních dílů. Dalším důvodem nápisů i uměleckých děl ve skalách bývala nešťastná událost. Drobnými památkami z kamene jsou smírčí kříže. Příkladem může být Riedlův kříž a Dietzův kříž u obce Růžová, nebo Gaudernackův kříž nedaleko Labské Stráně.

Smírčí kříž byla vzácná památka, související se středověkou morálkou a právem. Na základě křesťanských představ o posledních věcech člověka bylo tehdy možné, aby se za určitých podmínek vrah a pozůstalí smířili. Trestání se uplatňovalo systémem tzv. smírčího práva (smírčí smlouvou). Podmínkou smíru bývalo uložení nějakého úkolu, kterým provinilec odčinil svůj zločin. Tím někdy bylo i vytesání a postavení kamenného kříže na místě, kde byl zločin spáchán. (Správa CHKO; URL 8)

Nejen kříže připomínaly dramatické a smutné chvíle, stavěly se také drobné pomníčky, kterými byly mimo jiné skalní výklenky a rytiny, ale i obrázky ve skalách a na stromech. Někdy se do vytesaných kamenných desek vepisovaly i příběhy. (BELISOVÁ a kol., 2006)

V oblasti se ale nenachází pouze památky tvořené a tesané z kamene. Můžeme zde nalézt také drobné sakrální památky u rozoraných polních cest, na kraji silničních příkopů, zapomenuté po lesích i ve skalách. Památkami lidové zbožnosti jsou cestní kříže, boží muka, kapličky, sochy světců i výklenky s obrázky. Kříže byly dřevěné s krátkou životností, ale i kamenné, mezi nimiž byla umělecky nejceněnější sloupková boží muka. Sochy se dnešní doby dožily jen zřídka, ve většině případu jen v torzech.

Řada drobných památek byla postavena přímo u statku a lidé je považovali za vlastní a po celé generace se o ně starali. Situace se změnila s násilným vystěhováním německého obyvatelstva v letech 1945/6. Došlo také ke změně

životního stylu. Nezájem, nepéče a vandalský přístup se projevil nejen na památkách, ale životnímu prostředí vůbec. Došlo k degradaci krajiny jako celku. (STEIN, 2006)

Dle seznamu nemovitých památek se v řešeném území nachází řada památek zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek, který vede ústřední organizace státní památkové péče, tedy Národní památkový ústav. (Tab. č. 3)

Tab. č. 3 – Seznam nemovitých památek v zájmovém území.

Obec	Památk	Obec	Památk
Arnoltice	kostel Nanebevzetí P. Marie	Hřensko	kostel sv. Jana Nepomuckého
	socha P. Marie Assumpty	Janov	kaple
	smírčí kámen		venkovské usedlosti (čp.2, 88, 116, 126,179)
	venkovská usedlost (čp. 31)		větrný mlýn (čp. 180)
	větrný mlýn	Kamenická Stráň	boží muka
Bynovec	boží muka	Stráň	boží muka zv. Gutbauerova
	socha P. Marie Immaculaty		venkovské usedlosti (čp.1, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 22, 26, 33, 35, 36, 40, 41)
	venkovská usedlost (čp. 74)	Labská Stráň	venkovská usedlost (čp. 1)
Děčín XIV - Dolní Žleb	kostel Nejsvětější Trojice	Ludvíkovice	boží muka
	boží muka		pomník Dr. Kudliča
	socha sv. Anny	Růžová	smírčí kříž
	socha sv. Vojtěcha		venkovská usedlost (čp. 193)
Děčín XI - Horní Žleb	vila zv. Waldstein (čp. 6)		větrný mlýn (čp. 286)
Děčín XV - Prostřední Žleb	boží muka		

(URL 10)

5.3 PROSTOROVÁ A CHARAKTEROVÁ DIFERENCIACE

5.3.1 Vymezení krajinných celků na úrovni míst krajinného rázu

Pouze pro lepší přehlednost z hlediska různorodosti krajiny byly v zájmovém území vymezeny tři krajinné celky (dále jen KC). Pravobřežní strana Labe je spíše lesozemědělskou a z velké míry urbanizovanou krajinou. Strana levá je oproti tomu téměř bez osídlení a krajinou typicky lesní. Údolí Labe je pak jakýmsi specifikem a je proto popsáno samostatně.

Krajinné celky (KC) a zahrnuté obce:

- 1) Levá strana Labe (Sněžnická hornatina) - Maxičky
- 2) Pravá strana Labe (Růžovská vrchovina) - Loubí, Ludvíkovice, Kámen, Bynovec, Arnoltice Růžová, Kamenická Stráň, Janov, Labská Stráň
- 3) Kaňon Labe - Horní Žleb, Prostřední Žleb, Dolní Žleb, Hřensko

5.3.2 Charakteristika krajinných celků a jednotlivých obcí

Vesnice a městečka dotvářejí vzhled kulturní krajiny navazující na divokou přírodu skalních stěn, věží, hlubokých roklí a lesů. Většina vsí v regionu vznikla kolonizačními procesy (obvykle kolem 13. století) jako lesní lánové vsi. (Správa CHKO) Cenným artefaktem kulturního a historického dědictví jsou i zachovalé středověké plužiny (PITTNEROVÁ a kol., 2009), které dotvářejí celkový ráz a hodnotu krajiny. Jsou spojeny s osídlováním území ve středověku a využíváním krajiny k zemědělským účelům.

Krajina v CHKO je převážně lesnatá, v severní polovině skalnatá, téměř bez trvalých lidských sídel. V jižní části území postupně obcí přibývá. Plužina se v těchto částech z původních zemědělských enkláv spojila do větších celků, ale podíl lesa je i v jižní části poměrně velký. Konfigurace krajiny je pestrá a na malém prostoru se střetávají výrazně odlišné krajinné typy. To má za následek různý charakter lidských sídel, přestože je osidlovací schéma téměř jednotné. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Poloha takřka všech obcí v CHKO tvoří spolu s typicky členěnou krajinou, mimořádně hodnotné krajinářské soubory. Časté možnosti vyhlídek a dálkových pohledů dokumentují, že lidská sídla si ponechala kvality dané historickým vývojem.

(Plán péče CHKO Labské pískovce) Téměř je nepostihly devastační počiny kolektivizačních procesů a proto náležitě umocňují charakter chráněného území.

Popis krajinných celků (dále jen KC) spočívá v obecné charakteristice a následném popisu jednotlivých obcí v něm zahrnutých. Obce byly vymezeny z hlediska správního území a určena jejich poloha v rámci celku. Byla popsána historie vývoje obce, identifikována cenná architektura a drobné památky, a nakonec zmíněny dochované krajinné struktury (cestní síť a plužiny).

5.3.2.1 KC1 Sněžnická hornatina

Vymezení prostoru

Jedná se o západní část CHKO, vymezenou z východu skalními masivy v údolí řeky Labe, na severu státní hranicí s Německem, ze severozápadu pak hranicí k.ú. Maxičky a na jihu silnicí Drážďanská, okolo obcí Jalůvčí a Přípeř až k Labi.

Území bylo definováno z důvodů odlišného krajinného pokryvu oproti zbývajícím dvou oblastem.

Přírodní charakteristika

Krajinný celek je převážně v oblasti lesnaté mírně zvlněné náhorní plošiny. Charakterizuje jej i průměrná nadmořská výška okolo 400 m n. m. a drsnější horské klima.

Charakteristickým znakem jsou menší výměry převážně pastvin, absence velkých statků a volnější uspořádání usedlostí, z nichž většina nese dosud výrazné prvky místní lidové architektury. Krajinný celek má ráz horské krajiny v celkově méně dramatickém výrazu a měřítku než v centrálních částech CHKO. Celé území KC je zalesněno s řadou vrcholů (Okrouhlík – 493 m n. m., Vidlák – 438 m n. m., Výšina – 449 m n. m., Mrchoviště – 465 m n. m.).

V rámci ochrany přírody a krajiny se v místě KC, z hlediska soustavy Natura 2000, nachází v celé ploše Ptačí oblast a v severní části EVL Královomlýnský rybník. Dalším prvkem ochrany je v místě KC přírodní památka - Rybník u Králova mlýna. Obojí je umístěno cca 3 km severně od obce Maxičky. Území také spadá do Chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOPAV) Severočeská křída a v rámci ÚSES ji protíná nadregionální biokoridor, řada lokálních biokoridorů a lokálních biocenter. Oblast je chráněna III. a v menší míře II. zónou ochrany, obec Maxičky leží v zóně III.

Kulturní a historická charakteristika

Z rázu krajiny je zřejmé, že nejde o zemědělskou oblast a hlavním zdrojem obživy bylo lesní hospodářství.

Horský ráz krajiny se odráží na charakteru staveb, jež jsou z velké části obedněné, kompaktní a střízlivějšího výrazu. Původní charakteristická zástavba výrazně krajinnotvorná je promísená stavbami slohové architektury z období nástupu cestovního ruchu a turistiky, které se staly na přelomu století významnou ekonomickou aktivitou oblasti. (URL 5)

Zvláštní význam pro ráz krajiny mají stavební solitery komponované do volné krajiny, jako lovecké chaty a záměčky.

Vymezená oblast KC obsahuje pouze jednu obec – Maxičky.

Vizuální charakteristika

Prostor je uzavřený v lesních společenstvech a značně zvlněném reliéfu. Celá oblast je pokryta lesy s malými plochami luk a pastvin a protkaná drobnými vodními toky.

Vizuální přístupnost je minimální. Díky úplnému zalesnění jsou vidět pouze nejbližší vrcholy, z určitých míst i vrcholy v Německu a na druhém břehu řeky Labe.

Harmonické měřítko krajiny je zachováno. Sídla mají v krajině výrazné geomorfologie, drobné měřítko a nikde nedominují. Díky geomorfologickému členění tohoto KC není možná velká výstavba, proto zůstala téměř celá oblast zalesněná a působí tak příjemným dojmem.

Maxičky (Maxdorf)

Lesní sídelní enkláva mladého založení, která vznikla v souvislosti s lesním hospodářstvím, posléze se stala letoviskem a výletním místem. Dnes je to místní část Děčína (Děčín XVIII). (Plán péče CHKO Labské pískovce) Nachází se na sever od Děčína na levém břehu řeky Labe, ve III. zóně ochrany.

Na kraji obce se nachází Rybník (s hotelem Maxičky) (foto č. 3) a Rybníček s přítékajícím potokem Ostružník.

Historie

Maxičky získaly svůj název po svém zakladateli Maxmilianovi z Thunu, který obec založil roku 1671. Obec vznikla v pozdější kolonizační vlně a nebyla prioritně zemědělská, vznik byl podmíněn potřebami lesního hospodářství. Původně se tedy jednalo o dřevařskou osadu, která se postupem času změnila na dnešní

rekreační oblast. Typické jsou menší výměry především pastvin a absence velkých statků. (Správa CHKO)

Cenná architektura a soubory

Drobná památka na tomto území je Dienelův kříž, který se nachází kousek od obce v lese. Jedná se o sloupková boží muka z konce 16. století. Podle pověstí připomínají smrt myslivce (dle jiné verze pytláka). Zbytky kaplice ležely ještě v roce 1987 vedle sloupku. Podle dobové fotografie v děčínském muzeu a diapoziitivu zbytku kaplice byla roku 1992 vyhotovena kaplice nová.

Na okraji katastrálního území Maxiček se nachází zámek Kristin Hrádek (foto č. 2), který stojí kousek od státních hranic. Jedná se o areál tří budov obklopených lesy. V současné době slouží jako hotel.

Hospodářství

Na území k.ú. je nevyužívaný zemědělský půdní fond (dále jen ZPF) a zanedbané louky. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Cestní síť i urbanistická struktura obce jsou z větší části dochované. Zemědělské pozemky se nevyskytují a tedy ani žádný vývoj s nimi spojený.

5.3.2.2 KC2 Kaňon Labe

Vymezení prostoru

Oblast KC je vymezena osou řeky Labe a náleží k ní pouze obce těsně přilehlé k toku. Jsou jimi od jihovýchodu - Loubí a poté až u státních hranic obec Hřensko. Dalšími obcemi jsou na levém břehu Labe od severozápadu – Dolní Žleb, Čertova Voda, Prostřední Žleb a Horní Žleb přilehlý k městu Děčín.

Přírodní charakteristika

Průnik Labe pískovcovým masivem v úseku mezi Děčínem a státní hranicí vytvořil hluboké polosevřené údolí lemované monumentálními skalními stěnami. Segment krajiny mimořádných přírodovědných a estetických kvalit je urbanizován ve své jižní části v oblasti Děčína. (Plán péče CHKO Labské pískovce) Území je protkané řadou drobných říček a potůčků, které ústí do Labe (Loubský potok, Čertova voda, Studený potok, Dolnožlebský potok, Suchá Kamenice a největší tok řeky Kamenice).

Z hlediska ochrany přírody a krajiny se dá říci, že je tento KC nejcennější. Jedná se o oblast v I. a II. zóně ochrany CHKO, která zahrnuje velmi cenné lesní porosty

na skalních svazích a také geomorfologicky a krajinářsky cenné části CHKO. Pouze v jižní části spadá oblast do IV. zóny ochrany z důvodů velké urbanizace.

Dále je území součástí soustavy Natura 2000 – Ptačí oblast a EVL (EVL Labské údolí) (viz příloha tab. č. 2) a CHOPAV Severočeská křída. Současně je KC protkán systémem ekologické stability (ÚSES).

Kulturní a historická charakteristika

Samostatné osady vznikaly již od středověku v souvislosti s Labskou plavbou v Dolním Žlebu, Hřensku a dalších malých enklávách. Údolím procházejí frekventované dopravní cesty, včetně železnice.

Osídlení nikdy nemělo charakter zemědělský, nevyvinula se zemědělská krajina. Malý podíl domovního fondu tvoří objekty lidové architektury, vesměs patrové hrázděné domky domkářů, řemeslníků a plavců. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Původní ráz krajiny byl silně pozměněn rozvojem cestovního ruchu a dopravy koncem 19. století. Výstavba lázeňských domů, penzionů (hlavně v Horním Žlebu a Hřensku), železnice, silnice, regulační úpravy řeky.

Vizuální charakteristika

Přírodní prostředí je stále dominantní a výše uvedené negativní vlivy působí jen v omezeném rozsahu, který je dán nepřístupností svažitého terénu. Osídlené oblasti jsou s přírodním prostředím díky tomu propojeny v únosné míře a harmonické měřítko je zachováno. Všechny obce na levém břehu Labe jsou vystavěny do svahů skal, pouze Hřensko (pravý břeh) je vtěsnáno mezi skalní masivy.

Vizuální dominantou je nepochybně tok Labe a okolní zalesněné skalní masivy, které působí romantickým dojmem. Nezanedbatelné jsou stavby dopravního a lodního průmyslu, které se jeví esteticky negativně.

Loubí (Laube)

Loubí je místní část, spadá pod katastrální území města Děčín. Leží na pravém břehu řeky Labe asi 2 km od centra města a spadá do IV. zóny ochrany. Loubí je sevřeno z jedné strany řekou a z druhé strany strmými stěnami pískovcových skal.

V Loubí je umístěno přístavní překladiště.

Historie

Původně to byla pouze samota. Pravděpodobný vznik je kolem roku 1754 a poprvé byla obec doložena v Müllerově mapě. (ŠMILAUER, 1965)

V této lokalitě jsou doloženy mineralogické výskyty (fluor a baryt) a s tím spojená těžba. (JANGL, 1974)

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Urbanistická struktura je dochována, nebyl možný velký růst. Jen v těsné blízkosti řeky vzniklo překladiště, které zaujímá velkou část celé této části města.

Horní Žleb (Obergrund)

Horní Žleb, do roku 1947 Horní Grund, německy Obergrund, dříve samostatná obec, dnes Děčín XI, leží na levém břehu Labe ve IV. zóně ochrany. Na severozápadě, mezi Horním a Prostředním Žlebem se nachází vrchol Vrásníku (427 m n. m.).

Historie

První zmínka o obci pochází z roku 1579. Do roku 1768 byl Horní Žleb obcí bez jakéhokoliv významu. Teprve objevením minerálního pramene se železitou vodou se stal významným střediskem. Téhož roku byl na prameni postaven dřevěný lázeňský domek a postupně byl vystavěn celý lázeňský komplex, lázně sv. Josefa (foto č. 5). V roce 1846 byla provedena velká rekonstrukce a přibyla i fontána se sochou Neptuna držícího za ocas rybu, která je dnes umístěna v městském muzeu v Děčíně. Těsně po válce, roku 1919, přešly lázně do vlastnictví městské správy Podmokel. Ta je poté roku 1922 zrušila, přestavěla na obytnou budovu a roku 1933 prodala soukromníkům. (BOEHM, 1977; URL 16)

Cenná architektura a soubory

Kulturní památky:

- vila zv. Waldstein, čp. 6 – prohlášeno Ministerstvem kultury (dále jen MK) 12.6.2002 (URL 10)

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Struktura území je zachována a cestní síť je také v historické formě. V této oblasti není prostor k velkému přetvoření přírody a díky velkému zalesnění a sklonu území se zde nevytvořila zemědělská půda. Obec je protnuta železnicí, stejně jako ostatní obce na levém břehu Labe.

Prostřední Žleb (Mittelgrund)

Prostřední Žleb je součástí okresního města Děčín. Leží na levém břehu řeky Labe, ve IV. zóně.

Historie

V roce 1930 byl počet obyvatel 2406. Z toho české národnosti 55 (2,3 %), německé národnosti 2218 (92,0%) a ostatních 137 (5,7 %). K roku 1939 žilo v obci obyvatel 2 335 v 395 domech. Celková plocha obce byla 1 106 ha. (HERR, 1977)

Většina obyvatel byla zaměstnána v obchodním a dopravním průmyslu (40,6 %). Dalšími zaměstnáními byla ruční výroba (35,3 %), zemědělství a lesnictví (1,6 %) aj. (HERR, 1977)

Cenná architektura a soubory

V obci se nachází silně zdevastovaný starý hřbitov ve svahu a kaple P. Marie před hřbitovem (foto č. 10) stojící přímo u silnice. (URL 16)

Železniční most na trati Děčín východ – Prostřední Žleb, vznikl jako poslední část tzv. Polabské dráhy. Opěry a pilíře mostu jsou postaveny z tesaných pískovcových kvádrů.

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Urbanistická struktura stejně jako u ostatních levobřežních obcí je dochována díky nemožnosti velkého rozšiřování sídla. Zemědělské pozemky se prakticky nevyskytují. Cestní síť byla v minulosti doplněna o železniční trať.

Čertova voda (Tschirte)

Nachází se v těsné blízkosti Prostředního Žlebu a je jeho součástí. Severozápadně od obce je Čertův hřbet (446 m n. m.), dále na sever pak skalní věž Jeptiška a blízko Dolního Žlebu vrchol Spáleniště (362 m n. m.).

Dolní Žleb (Niedergrund)

Obec se nachází na levém břehu dolního toku řeky Labe, při hranici s Německem, v nadmořské výšce kolem 130 m. Leží v I. a II. zóně ochrany. Dolní Žleb je nejseverněji položenou obcí České republiky na levém břehu Labe. Nachází se zde železnice a přívoz.

Obec je hlavním východiskem horolezců, kteří zdolávají skalní věže, jako například Jeptiška či Mnich.

Historie

Dolní Žleb se původně jmenoval Nieder Grund (někdy Nieder Grund am Elbe), od roku 1945 Dolní Grund nad Labem a od roku 1949 Dolní Žleb. Osada vznikla v souvislosti s Labskou plavbou.

První doklady o osídlení území Dolního Žlebu jsou z roku 1515.

V roce 1574 byla v obci postavena pila a roku 1747 dřevěný kostel. Ten byl roku 1829 zbourán a opět vystavěn nový roku 1830. (URL 20)

Kolem roku 1930 stálo v Dolním Žlebu 136 domů a žilo zde cca 630 obyvatel, z kterých byla větší část německá (563 Němců, 31 Čechů a 36 lidí jiných národností). (HERR, 1977)

Obec zanikla v roce 1980, kdy byla připojena k městu Děčín. V současné době je v městské části Dolní Žleb 64 rodinných domků a rekreačních objektů a žije zde 150 občanů. (URL 20)

Cenná architektura a soubory

Za zmínku stojí z architektonického hlediska zřícenina továrny (foto č. 18), která se nachází na okraji obce v kopci. V ruinách jsou k vidění zbytky náhonu a vodního kola určeného k pohánění strojů.

Kulturní památky:

- kostel Nejsvětější Trojice (foto č. 13) – zapsáno 3.5.1958 – byl postaven roku 1830, stavba provedena v pozdním baroku s klasicistními prvky. Kostel po roce 1945 zchátral, přestal sloužit svému účelu.
- boží muka (foto č. 15) - zapsáno 3.5.1958
- socha sv. Anny - zapsáno 3.5.1958 – socha se však již v obci nenachází, podle místních obyvatel byla socha ukradena po povodních v roce 2002.
- socha sv. Vojtěcha (foto č. 16) - zapsáno 3.5.1958 – postavena na skalce nad břehem Labe pravděpodobně v 18. století. Svatý Vojtěch je patronem plavců, který hlídá místo které bylo až do 19. století postrachem plavců pro množství skalisek v řečišti. (URL 15, URL 10)

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Tato obec je nejvíce dochovanou z hlediska struktury i dalšího osidlování. Jsou zde zachovány původní obytná stavení, obec je jen minimálně doplněna novou zástavbou. Cestní síť je rozšířena pouze o železniční trať a celkově je obec velmi špatně dostupná (do obce proto ani nezajíždí žádný pravidelný autobusový spoj).

Hřensko (Herrnskretsch)

Malá obec při hranici s Německem tvořící vstupní bránu do Národního parku České Švýcarsko. Leží na soutoku řek Labe a Kamenice ve II. zóně ochrany. S nadmořskou výškou 115 m n.m. je nejnižše položenou obcí České republiky.

Značná část obce se rozkládá v údolí řeky Kamenice, které je z obou stran obklopeno vysokou hradbou skalních stěn. (URL 19)

K roku 2008 činila celková výměra (katastrální plocha) 1 989 ha, ze které je pouze 7 ha zastavěná plocha. (URL 26)

Historie

Ves vznikla kolem obchodního přístavu a skladišť dřeva. První zmínka o Hřensku pochází z 15. století, kdy zde stála krčma sloužící vorařům a plavcům. Od 16. století (1530 – 1550) se zde začali usídlvat další obyvatelé. Obživu jim zajišťovala těžba a plavení dřeva, díky čemuž zde vznikaly sklady zboží. Později se po Labi začalo plavit i jiné zboží - obilí, sklo, ale také sůl dovážená do Čech. (URL 19)

V 17. stol. vzrostl význam Hřenska jako obchodního střediska. Rozhodujícím výrobním odvětvím však zůstalo zpracování dřeva. Fungovalo tady několik vazišť. V milřích (velká hranice dřeva, venku utěsněná hlínou) uprostřed lesů se vyrábělo dřevěné uhlí a kolomaz.

Významné bylo zavedení paroplavby roku 1838. Obecný rozvoj průmyslu v 19.stol. neměl ale výraznější vliv – jediným průmyslovým podnikem byla chemická továrna na výrobu barev na ovčí vlnu a hedvábí, brzy přeměněna na filiálku drážďanské firmy na výrobu nití do šicích strojů (byla v provozu do r. 1945). (URL 19) Nejvíce se na rozvoji obce projevuje od 19. století rozmach turistiky.

Převážná část obyvatel byla kolem roku 1930 německá (534 Němců, 13 Čechů a 28 obyvatel jiné národnosti) (HERR, 1977)

Cenná architektura a soubory

Při silnici do Janova stojí mezi skalami pseudogotická kaple (foto č. 22) se hřbitovem, který byl založen roku 1874. Poblíž, u silnice směrem k Janovu, je ve skále vytesaná kaplička (foto č. 21), tzv. Hiebelova kaple s letopočtem 1737 (URL 16).

Zajímavou stavbou ve Hřensku je již zmíněná bývalá chemická továrna (foto č. 23), zasazená mezi skalní stěny. Výrazná stavba byla postavena z kamenů pískovce.

Kulturní památky:

- kostel sv. Jana Nepomuckého (foto č. 19) – zapsáno 3.5.1958 (URL 10) – barokní kostel byl postaven v letech 1786 – 87. Jde o nevelký jednoplní

kostel s bedněnou věží. Socha sv. Jana Nepomuckého před kostelem pochází z roku 1756.

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Obec zahrnuje zvláštní typ údolní zástavby bez zemědělské půdy a urbanistická skladba je podřízena terénním možnostem. Hodnotné a památkové objekty: kostel, vily a penziony na Labském nábřeží z přelomu století, parkové úpravy v krajině - vyhlídky. Nevhodnými stavbami jsou pak přestavby znehodnocující původní architekturu a především pak pouliční tržnice.

Struktura obce je dochována díky nemožnosti většího růstu do krajiny a cestní síť je identická, pouze pozměněna z důvodu hraničního přechodu do Německa.

5.3.2.3 KC3 Růžovská vrchovina

Vymezení prostoru

Oblast KC se nachází na vrchovině vpravo od řeky Labe. Vede přes obce Ludvíkovice, Bynovec a Růžová, po jejich pravých hranicích k.ú., na severu se pak napojuje na hranice CHKO Labské pískovce s NP České Švýcarsko až ke Hřensku.

Přírodní charakteristika

Jedná se o oblast s klasicky vyvinutým venkovským prostorem. Je to krajina mírně zvlněné plošiny s výraznou a charakteristickou dominantou čedičové kupy Růžovského vrchu, z velké části člověkem přeměněná. (URL 5)

Nadprůměrné zemědělské využívání (v rámci CHKO) se stále výrazným podílem lesního hospodářství formovalo krajinný ráz již od středověku.

Přírodní podmínky určují i teritoriální rozšiřování sídlišť. Extravilány sousedních vsí na sebe souvisle navazují, takže vzniká největší odlesněný celek v rámci CHKO. Na odlesněných plochách se objevuje doprovodná zeleň podél cest i jednotlivé dřeviny na polích a loukách. Obce jsou dotvořeny zelení zahrad. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

V rámci ochrany přírody a krajiny spadá plocha KC do soustavy Natura 2000 – v celé své části do Ptačí oblasti a do CHOPAV Severočeská křída. Území je protkáno biokoridory a biocentry.

Kulturní a historická charakteristika

Velká většina sídel byla založena v procesu velké kolonizace, zbytek pak následnou vnitřní kolonizací. Vesnice a osady Janov, Labská Stráň, Kamenická

Stráň, Růžová, Arnoltice, Bynovec, Kámen a Ludvíkovice mají zástavbu určenou terénem a vývojem komunikační sítě s výraznými přírodními prvky, čemuž se podřizuje a přizpůsobuje klasické lánové uspořádání plužiny.

V obcích má stále určující podíl na charakteru zástavby lidová architektura. Objekty s charakteristickým tvaroslovím a proporcemi severočeské roubené architektury udávají ráz obcím v jedinečné harmonii s krajinou (viz. Kamenická Stráň). (URL 5)

Poměrně málo přeorganizovalo strukturu obcí a přilehlého prostoru kolektivizované zemědělství. Statky i domkářská stavení po velké redukci domovního fondu po válce začaly být brzy využívány k rekreaci. Dominantami obcí, pokud se zachovaly, jsou kostely, výrazně negativními zásahy do krajinného rázu jsou pak menší zemědělské areály - pozůstatky kolektivního hospodářství (Růžová, Labská Stráň, Ludvíkovice). (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Vizuální charakteristika

Reliéf krajinného celku je velmi členitý, je zde velké zastoupení zemědělské půdy a současné velké plochy lesů.

Prostor je otevřený s plochami nížin se zemědělskou půdou, ohraničenou lesními porosty. V oblasti je řada vodních toků a dominantních vrchů, které dotvářejí obraz krajiny. Krajinný celek působí celkově esteticky velmi pozitivním dojmem. Negativními dominantami jednotlivých obcí jsou již zmíněné zemědělské areály.

Ludvíkovice (Losdorf)

Území obce leží v okrajové části CHKO Labské pískovce (IV. zóna ochrany), asi 4 km od Děčína. Nadmořská výška je 270 – 330 m. Obcí protéká Ludvíkovický potok a málo vodnatý Loubský potok, na němž je vybudován rybník. (URL 9) Obec nemá kostel ani náměstí. Domy jsou postaveny těsně u krajnice silnice.

Jedná se o původně zemědělskou obec, dnes však silně urbanizovanou a téměř propojenou s městem Děčín.

Rozloha činí 948 ha, ze které je větší část pokryta lesy (618 ha).

Historie

Nejstarší dochované zprávy o obci Ludvíkovice pocházejí z 12. století. Mluví se o ni ve spojitosti s děčínským panstvím jako o osadě s několika dřevařskými dvory. V té době se zde začali usazovat němečtí a čeští osadníci – dřevorubci a lidé pracující pro šlechtu. (Ludvíkovické Listy, 1.) Samotný vznik osady Ludvíkovice

se váže k německé kolonizaci území koncem třináctého a začátkem čtrnáctého století. (URL 9)

Název vesnice je pravděpodobně spjat s měřičem – lokátorem jménem Ludwig, který zde pracoval. První název byl tedy Ludwigsdorf. V Českých zemských deskách z roku 1454 – 1515 se objevuje název „Ludwikowicze“ a od 16. století se začal stále častěji používat název „Lusdorf, Lostarf nebo Losdorff“. (Ludvíkovické Listy, 1.)

Od roku 1981 do roku 1992 byla obec součástí města Děčín, poté se opět osamostatnila. Součástí obce byla dříve osada Kámen (která je nyní samostatnou obcí).

Nejvyšší počet obyvatel (1756 – z toho 97,4 % Němců, 1,3 % Čechů a 1,3 % jiných) měla obec v roce 1930. (HERR, 1977) V období 1930 -1990 počet obyvatel významně poklesl. Od roku 1992 (po osamostatnění obce od města Děčína), počet obyvatel opět každoročně stoupá.

V minulosti byl v obci důležitým stavebním materiálem pískovec. V jižní části obce (dnes zalesněný prostor) za potokem u budovy školy, byl již roku 1575 otevřen lom na pískovec. Kámen byl prodáván i do Děčína. Pískovec na svých pozemcích těžila řada místních obyvatel. Od roku 1930 byla v místech lomu otevřena drtička na písek. (Ludvíkovické Listy, 6.)

Cenná architektura a soubory

Drobnou památkou jsou boží muka nacházející se ve střední části obce, těsně u silnice (foto č. 26). Dodnes jsou v poměrně dobrém stavu, pouze v horní části jim chybí železný křížek. Další boží muka stávala pod Popovickým vrchem. Přečkala bez mála dvě stě let. Roku 2009 však byla ukradena.

Kulturní památky:

- boží muka (foto č.25) - zapsáno 3.5.1958
- pomník Dr. Kudliča (foto č. 24) - zapsáno 3.5.1958 (URL 10)

Hospodářství

Zemědělského půdního fondu (dále jen ZPF) je využíváno. V menší míře se zde vyskytují pole, dnes hlavně travní porost.

Areál živočišné výroby v Ludvíkovicích byl vybudován na okraji intravilánu obce v exponované poloze, poblíž veřejné komunikace. Je rozdělen na dvě části, první část je novostavba z roku 1981 a stará opuštěná stavba, kde je nutná demolice. Druhá část areálu je v celkově lepším stavu, ale celkově stavby působí velmi nepříznivě. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Urbanistickou hodnotou obce je patrné zakládací schéma lesní lánové vsi.

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Ludvíkovice jsou typickou lánovou vsí, postavenou podél hlavní silnice a bez návsi. V území obce je dochovaná hlavní cesta, podél které byla ves vystavěna, s napojením na cestu k obcím směrem na sever (Kámen, Bynovec) a na východ. Dále jsou zde dochované drobné cesty přes zemědělské pozemky, podél lesů a v nich.

Ze studie starých map, především pak z II. vojenského mapování, je viditelné používání přilehlých pozemků k zemědělským účelům – dochování plužiny.

Kámen (Heidenstein)

Obec leží cca 6 km od Děčína, v nadmořské výšce zhruba 335 – 360 m ve IV. zóně ochrany. Za obcí, směrem na sever se tyčí Kamenský vrch (432 m n.m.). Celková plocha 178 ha. zastavěná plocha 2 ha (URL 26)

Historie

Vznik Kámena se datuje k roku 1720. Do roku 1980 byla obec součástí Ludvíkovic.

Nejvíce obyvatel (téměř 400) dosáhla obec v letech 1869 - 1930. Hlavními faktory ovlivňující snižování počtu obyvatel byl předválečný odsun Čechů do vnitrozemí a odsun německého obyvatelstva z tohoto území. (URL 11)

Cenná architektura a soubory

V obci se při cestě do Arnoltic, přibližně uprostřed obce, nachází boží muka. Jiné památky, ani žádné kulturní památky zapsané v seznamu kulturních památek ČR, se v obci nenachází.

Hospodářství

Využívání ZPF, pole v menší míře, dnes hlavně travní porost. (Plán péče CHKO Labské pískovce) Orná půda 48 ha, zahrady 9 ha, zemědíl.půda 72 ha, lesní plochy 98 ha. (URL 26)

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Struktura obce je dochována, společně i s cestní sítí. Znatelné jsou plužiny původního zemědělství (pravděpodobně plužiny záhumenicové).

Mezi obcí Kámen a Bynovec se nachází přírodní rezervace Čabel, vyhlášena roku 1973 o výměře 9,19 ha. Předmětem ochrany je rašeliniště s typickou flórou, rozkládající se na menší části území a zbytek zaujímá přilehlý rašelinný bor.

Bynovec (Binsdorf)

Obec Bynovec leží severovýchodně od Děčína v nadmořských výškách 382 - 390 m n. m., v údolí Bynoveckého potoka. Celé území obce spadá do III. zóny ochrany CHKO Labské pískovce, CHOPAV Severočeská křída a na východ od obce je přírodní rezervace Čabel. V obci se nachází tři vodní nádrže – rybníky, vzniklé z přítékajícího Bynovského potoka. (URL 12) Z jihozápadu je obec ohraničena Kamenským vrchem (432 m n. m.), z východu Bynoveckým vrchem (412 m n. m.) a na severu Arnoltickým vrchem (424 m n. m.).

Na okraji obce je vystavěno malé letiště.

Historie

Bynovec je původně německá osada, jejíž založení by mělo připadat na období 13.století. Vznikla na výhodné poloze na staré české silnici vedoucí z Děčína do Bautzenu a také blízko farní obce Arnoltice.

Název Binsdorf (Bynovec) vznikl v roce 1385 a je pravděpodobně odvozen od křesťanského jména Albin (zkrácené Binz). (URL 12)

V letech 1703-1709 byl vystaven zdejší zámek (obr. č. 9), od kterého vedla tehdy alej až ke 4 km vzdálenému Belvederu. V roce 1846 byl zbořen po poškození požárem. Na jeho místě byl vystavěn nový panský úřad, v kterém se roku 1850 usídlila Claryjská lesní správa a finanční úřad. Dodnes je tedy zachována jen tzv. úřednická budova. (URL 12)

Obyvatelstvo tvořilo opět převážně německé obyvatelstvo (z 529 obyvatel - 519 Němců, 7 Čechů a 3 jiné národnosti). (HERR, 1977)

Cenná architektura a soubory

- Boží muka – vznik kolem roku 1812
- Chorvatský kříž – tzv. „kamenné kříže“ z roku 1778, které jsou u okresní silnice vybudované v roce 1923 vedoucí z Bynovce do Růžové u tzv. „světlé kaluže“, která je na louce zednického mistra Ignaze Beha. Bynovec číslo popisné 16.

- Boží muka při silnici do Arnoltic - Je to kříž na bynovecké cestě, který nechal zřídit hospodář Christian Gaudernack z Arnoltic. Byl postaven v roce 1749 a restaurován v roce 1910 jak uvádí chronogram na ulici v Bynovci.
- Socha sv. Jana u lesovny - Socha svatého Jana u lesovny v Bynovci nemá žádné označení letopočtu ani na ní nejsou vyryta písmena, která by konkretizovala letopočet její výroby.
- Pieta při silnici do Růžové - dříve stojící v borovém lese nyní v novém prostředí Bynovce. Postavena v roce 1734. Na její straně je napsáno:

Marie matka boží
která všechny měla ráda
leží tu k její cti
tento památník
- lidová architektura – kovárna čp. 9
- kaplička se zvonící na návsi (foto č. 28) – byla postavena v roce 1788

(SOA Děčín)

Kulturní památky (seznam Národního památkového ústavu):

- boží muka – prohlášená MK 13.11.1996
- socha P. Marie Immaculaty (foto č. 29) – zapsáno 3.5.1958. Svatá Marie v Bynovci. Na její desce je napsáno: „Tato socha byla postavena k uctění svaté Marie matce boží. Paul Antony Uplet já a Joseph Ullrich v roce 1724 šestého října.“ Socha je bezhlavá a v současné době je v rekonstrukci.
- venkovská usedlost čp.74 - zapsáno 3.5.1958 (foto č. 30) (URL 10)

Hospodářství

ZPF využíván. Pole částečně zanedbány, chov prasat a skotu.

Stavba kravína z r. 1975 a objektu pro prasnice z r. 1955 je situována ve skryté poloze na okraji intravilánu obce. Celkové uspořádání budov je bezkonceptní, výstavba je nesourodá s rozdílným hmotovým, materiálovým a technickým řešením. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Struktura obce je bez většího rozšiřování dochována. Hlavní cestní tahy jsou zachovány, jen některé drobné polní cesty postupem času zanikly. Urbanisticky a krajinářsky je to obec průměrné hodnoty, s nevhodnou zástavbou zemědělského areálu.

Arnoltice (Arnsdorf)

Obec Arnoltice se nachází severně od města Děčín přibližně 8 km a cca 5 km od státních hranic, 346 m n. m., ve III. zóně ochrany. Jde o starou zemědělskou ves obklopenou komplexem zemědělské půdy. Na východě k ní přiléhá rozsáhlý chatový okrsek kolem koupaliště, který se výrazně negativně projevuje na estetice krajiny. Do obce přitéká Suchá Kamenice a ústí do rybníka v centru obce. Přírodní dominantou obce je Arnoltický vrch (424 m n. m.).

Historie

První zmínky o Arnolticích pochází ze 14. století, a to ze zpráv týkajících se odvodů církevních dávek. Prameny, které se o Arnolticích zmiňují více, nacházíme ale až ve století šestnáctém. (URL 13)

Arnoltice se rozkládají na nepříliš úrodné hlinopísčité půdě, proto byl tradiční zdroj obživy – zemědělství – doplňován vedlejší pracovní činností, a to zprvu punčochářstvím. (URL 13)

Obyvatelé zde byli, vyjma 5 smíšených manželství, výhradně německé národnosti.

Původní typické domy se stavěly kombinovaně ze dřeva a z kamene – dřevěné byly obytné místnosti, kamenné (často z pískovce, jenž se těžil v blízkosti obce) pak chodby a chlévy. Střechy se pokrývaly nejprve šindelem, později břidlicí, zdi byly hrázděné. (URL 13)

Cenná architektura a soubory

Kulturní památky:

- kostel Nanebevzetí Panny Marie (foto č. 31-33) – zapsán 3.5.1958 - pozdně barokní kostel z let 1756 – 1758, který musel být po ničivém požáru roku 1906 takřka znovu vybudován, opraven byl až v roce 1959. Jedná se o mohutný pozdně barokní jednolodní kostel s mírně odsazeným, půlválcem zakončeným presbytářem a hranolovou věží, vetknutou do západního průčelí. Interiér klenutý, vnitřní zařízení (pokud se zachovalo) převážně pseudobarokní.
- socha Panny Marie Assumpty (foto č. 36) - zapsán 3.5.1958
- smírčí kámen – prohlášeno MK 22.4.1991
- venkovská usedlost s čp. 31 (foto č. 34) – 3.5.1958 (URL 10)
- větrný mlýn (foto č. 37) – 3.5.1958 (URL 10) – leží uprostřed vesnické zástavby na jihovýchodním okraji obce. Jde o větrný mlýn holandského typu,

postaven z lomového pískovce v roce 1830. Zděný objekt tvoří kónickou třípodlažní budovu kruhového půdorysu o průměru 7 m, která je vysoká přibližně 10 m. Zdivo z precizních kvádrů opracovaného pískovce dosahuje mocnosti až 10 m, vnitřní průměr v přízemí činí 6 m. Pod 2 m vysokou plechovou střechou kuželového tvaru jsou vybudovány 4 vikýře. Svému původnímu účelu přestal sloužit v roce 1877 a dnes slouží k rekreačnímu účelu.

Hospodářství

Areál živočišné výroby v Arnolticích je situován na okraji intravilánu obce v poloze částečně pohledově exponované. Výstavba je nesourodá, s rozdílnými hmotovými, materiálovými i technickými stavebními. Celkový dojem je chaotický, neuspořádaný, bez architektonických kompozičních záměrů. Živelně vznikly i obslužné komunikace. (Plán péče CHKO Labské pískovce) V minulosti byly na území obce zejména pole a pastviny.

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Jde o obec umístěnou v dolíku mezi zemědělskými pozemky lemovanými lesními plochami, tedy poměrně uzavřený prostor. V pohledu ze silnice z Labské Stráně je patrný vrchol kopce Arnoltický vrch (424, m n.m.). Dominantou obce viditelnou ze všech pohledů z blízkého okolí je místní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Z okrajových částí jsou pak vidět okolní lesy a dále území NP České Švýcarsko a Spolková republika Německo.

Cestní síť obce Arnoltice je z větší části historicky dochována společně s historickým jádrem obce. Jedná se o oblast kolem kostela a místního rybníka.

Z urbanistického hlediska jde o poměrně hodnotnou obec s památkovými stavbami - kaple, kostel, stavby lidové architektury v zachovalém původním schématu zástavby, krajinářská hodnota je průměrná. Nevhodnými stavbami je na okraji obce chatová osada a zemědělský areál.

Růžová (Rosendorf)

Velká zemědělská obec lánového uspořádání leží 12 km od města Děčína, na hranici NP Českosaské Švýcarsko, v centrální části Růžovské vrchoviny, v nadmořské výšce 280 - 350 m. Spadá pod III. zónu ochrany. Obcí protéká Janovský potok a je obklopena třemi dominantními kopci – na jihu Petřín

(379 m n. m.) a Kovářův kopec (383 m n. m.), na východě pak Patevní vrch (402 m n. m.).

Obec Růžová se skládá z obce Růžové a čtyř osad:

- 1) Nová Ves (Neudorf) 46 domů vysvěcena 1768 – zaniklá obec
- 2) Nový Svět (Neue Welt) 3 domy - čp. 286 větrný mlýn, čp.230 a čp.225.
- 3) Růžák (Rosenberg) 1 dům – restaurace s vyhlídkovou věží, která byla otevřena roku 1890.
- 4) Kamenická Stráň (Kamnitzleiten) - od roku 1947 připadla (URL 14)

Nová Ves (Nová Víska – Neudörfel) byla obec ležící na úbočí kopce Patevní vrch (viz obr. č. 14). K postupnému zániku docházelo vysídlováním po roce 1945. (URL 16)

Celková plocha obce činí 1787 ha. Z toho orná půda 477 ha, zahrady 25 ha, trvalý travní porost (TTP) 178 ha, zemědělská půda 682 ha, lesní půda 1007 ha a zastavená plocha 12 ha. (URL 26)

Historie

Obec Růžová patří mezi největší a nejstarší obce v oblasti. První písemná zpráva pochází z roku 1352.

Dělila se na dolní ves (Auf dem Hofe) s panským poplužním dvorem čp. 101, a horní ves (Auf dem Fibich) Na Fibichu. Již v 17. století zde stávaly dva poplužní panské dvory s chovem dobytka a ovcí. (URL 14)

Počátkem 18. století bylo v Růžové celkem třicet sedláků, kteří dohromady drželi devětatřicet usedlostí. Byly zde prostší stodoly, s bedněnými prkny na rámové konstrukci. (URL 14) V současné době postupně chátrají, spolu s dalšími osamocenými hospodářskými stavbami pomalu mizejí, a tak se bývalé bohaté selské usedlosti mění na domkářské chalupy.

Součástí zázemí stavení bývaly i sklepy. Často se k tomu využívalo místních skal, tedy vyhloubení prostoru sklepa do pískovce a opatření dveřmi. Příkladem je v obci Růžová usedlost čp. 206, kde sklep vznikl o více než sto let dříve než dům vystavěný až roku 1801. Podobně prosté drobné stavby jsou studánky (př. dům čp. 208). (BELISOVÁ a kol., 2006)

Po první světové válce se na některých hospodářství pěstoval len, který se na podomácku zhotovených stavech zpracovával. Ve třicátých letech 20. století byla ve vsi postavena pila - katr, který byl v provozu do roku 1947.

Cenná architektura a soubory

Drobnou památkou v této oblasti je Dietzův kříž u Nového Světa, vztyčený na památku sedláka, který zemřel sám v lese. Stormův kříž pod Petřínem u Růžové stojí tam, kde sedlák zemřel na mrtvici při vyvážení hnoje. (BELISOVÁ a kol., 2006)

Významná je v obci zvonice (foto č. 40) z 16. století vedle kostela sv. Petra a Pavla. Jedná se o hranolovou stavbu se zděným přízemím a dřevěným patrem. Zvonice byla opatřena zvonem, který byl předtím umístěn (od roku 1408 – 1791) v kostele v Praze.

Dalším zajímavým objektem na okraji obce Růžová je bývalý evangelický kostel (novorománský kostel) (foto č. 42) z roku 1864, vzniklý dva roky po výstavbě hřbitova. Od roku 1896 byla Růžová sídlem evangelické bohoslovecké školy, pro níž byla rok předtím stavba rozšířena (škola zrušena 1937). Od roku 1945 sbor církve Československé, od 60. let 20. století budova sloužila jako kino a obytný dům. Nejpozději od roku 1990 je budova prázdná a intenzivně chátrá. (URL 15)

Kulturní památky (seznam Národního památkového ústavu):

- Kostel sv. Petra a Pavla – zapsáno 3.5.1958 (foto č. 38, 41) - byl postaven na místě bývalého předhusitského kostela v letech 1711 – 1712. Jde o barokní jednolodní kostel s k severu obráceným presbytářem, s obdélnými sakristiemi po stranách a s kaplí po východní straně. Po stranách štítu jsou sochy sv. Petra a Pavla. Dne 1. srpna 1988 kostel zcela vyhořel. V letech 1990 - 2000 proběhla kompletní rekonstrukce, včetně schodiště a zdi okolo kostela. (URL 14)
- smírčí kříž (tzv. Riedelův kříž) – prohlášeno kulturní památkou MK 22.4.1991 (foto č. 47) – nachází u silnice z Růžové do Srbské Kamenice. Na onom místě byl podle pověsti zamordován obchodník Riedel z Markvartic. Jde o hrubě tesaný smírčí kříž, jenž je vyzdoben znamením meče a letopočtem 1792.
- venkovská usedlost čp. 193 – zapsáno 3.5.1958
- větrný mlýn čp. 286 - zapsáno 3.5.1958 (foto č. 45) – mlýn je z roku 1878

(URL 10)

Krajina

Pastevní vrch (Hutberg – Strážní vrch) - 419 m n. m. V minulosti byl vrch využíván ke strážení kraje. Na vrcholu stával dřevěný kříž a jednoduchá dřevěná

rozhledna, umožňující kruhový výhled do širokého okolí. Na západní straně vrcholu stával větrný mlýn, který v roce 1868 vyhořel. Na vrcholu byla postavena restaurace, která 6.2.1932 také vyhořela. Po roce 1945 zde byla umístěna vojenská strážní jednotka s radarem. Objekty byly v roce 1959 zdemolovány. (URL 14)

Kovářův kopec (Gutsims) – 283 m n.m. Na severním svahu stávala ve druhé polovině 17 století šibenice. V roce 1862 byl vybudován na místě šibenice evangelický hřbitov. První náhrobní kámen se zachoval dodnes. Na vrcholu byl otevřen kamenolom. (URL 14)

Petrín (Petrův vrch - Petersberg) - 370 m.n.m. Na vrcholu byl v roce 1878 postaven větrný mlýn holandského typu. Od roku 1896 u něho stávalo obytné stavení. Vestavěný motor (diesellový agregát) umožňoval práci i za bezvětří. Mlýn sloužil do roku 1946. Na severozápadním svahu kopce byl v roce 1906 vybudován nový obecní hřbitov. Celý prostor hřbitova byl oplocen zdí se hřbitovní kaplí. (URL 14) Hřbitov má dodnes zachovalou pouze zeď, jinak jsou pohřebiště silně zdevastované. (URL 16)

Růžovský vrch (foto č. 48) – 619 m n.m. Jedná se o vysoký čedičový kužel sopečného původu, kterému se pro svoji mohutnost a dominantní postavení v místní krajině často přezdívá *Děčínská Fudžijama*. Vrch je součástí NP České Švýcarsko, v I. zóně ochrany. Růžovský vrch je chráněn jako národní přírodní rezervace Růžák. Na vrcholu stávala kaple Panny Marie, která byla zničena roku 1326 sesuvem. V roce 1808 byla na vrcholu postavena vojenská pozorovatelna. V roce 1881 tu byla postavena 14 metrů vysoká dřevěná vyhlídková věž a o rok později přibyla i restaurace. V roce 1903 však rozhlednu strhl vítr. V pořadí třetí dřevěná vyhlídková věž byla zpřístupněna v roce 1904. Jenže v roce 1931 vyhořela přilehlá restaurace a rozhledna tak ztratila potřebné zázemí a roku 1938 byla pro špatný technický stav stržena. (URL 14, URL 16)

Hospodářství

ZPF využíván. Z větší části obděláno - louky, pole, pastviny. Chov skotu. V minulosti zejména pole a pastviny.

V r. 1955 byl na okraji intravilánu obce postaven zemědělská areál. Místo pro stavbu bylo vybráno zcela nevhodně na úpatí Pastevního vrchu, v místech neregulovaného odtoku srážkové vody (zvýšený odtok především v období jarního tání). Propustě vybudované pod kravínem ztratily časem na funkčnosti a stavba se tak stala překážkou v odtoku srážkové vody, což mělo za následek postupné

podmáčení rozsáhlého území a staveb. Podmáčená neudržovaná stavba postupně chátrala a nevyhovující provoz silně devastoval okolí odtokem močůvky z nekvalitních a nevyhovujících jímek. Později došlo k částečnému zřícení stavby a k nucené rekonstrukci. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Z hlediska krajinářského je urbanistická hodnota obce průměrná. Nevhodnými stavbami je zde zemědělský areál a panelové domy.

Na okraji obce je dochovaná záhumenicová plužina, která byla typická pro lesní lánové vsi. Cestní síť je z velké části dochována, příkladem může být cesta z obce směrem na obec Bynovec, kde se zachovala alej podél cesty (foto. č. 43).

Kamenická Stráň (Kamnitzleiten)

Malá lesní lánová ves. Vzácný soubor lidové architektury, dochoval se do současnosti díky absolutní přeměně sídla na rekreační zónu. Osada ležící nad levým břehem Kamenice, správně náleží k obci Růžová a je v II. zóna ochrany.

Obec je v současné době chatovou oblastí, těsně přilehlá k NP České Švýcarsko. Je obklopena lesy a od severu, přes západ ji obtéká řeka Kamenice.

Historie

Původně Neudorf – Nová Ves, později Neudorf Kamnitzer – Nová Ves Kamenická, později Kamnitzleiten – Kamenická Stráň. První písemná zmínka je až z roku 1614, její původ se ale předpokládá nejpozději na přelomu 15. a 16. století.

Původní obyvatelé se kromě zemědělství živili prací v lese, plavením a zpracováváním dřeva (pálení uhlí a výrobou smůly), dnes osada slouží převážně k rekreaci.

Po roce 1945 byli vyhnáni původní německy mluvící obyvatelé. Ves postihly demolice zejména statků, menší obydlí domkářů přežila díky rozvoji chalupářství. Kromě domů se zachovala i drobná sakrální architektura. (URL 15)

Od roku 1947 připadla Kamenická Stráň k obci Růžová se 46 domy s osadou Dolský Mlýn (patří pod NP ČŠ).

Cenná architektura a soubory

Současná převažující dřevěná zástavba pochází z 18. a 19. století. Jedná se většinou o přízemní domky se zděnou hospodářskou a roubenou obytnou částí s podstávkou, která nese podkroví s bedněnými štíty (podpůrná funkce). Několik

objektů je vybaveno hrázděným patrem. Spíše výjimečně se dochovala i hospodářská roubená stavení. Na některých částečně dřevěných stavbách nacházíme vlivy pozdního 19. století až secese na počátku století dvacátého. Z doby mezi lety 1900 – 1930 najdeme ve vsi i objekty zděné, kterých se modernizační zásahy dotkly výrazněji. (URL 15)

V osadě se zachoval jedinečný soubor roubených chalup, většinou s podstávkou a s hrázděnými patry, proto je od roku 1995 Kamenická Stráň prohlášena Ministerstvem kultury za Vesnickou památkovou zónu (podle Vyhlášky MK ze dne 22. září 1995 o prohlášení území historických jader vybraných obcí a jejich částí za památkové zóny). (URL 10)

Kulturní památky:

- boží muka – zapsáno 3.5.1958
- boží muka zvaná Gutbauerova – prohlášena MK 13.8.2003
- venkovská usedlost (foto č. 55 - 59) čp. 1, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 22, 26, 33, 35, 36, 40, 41 – zapsáno 3.5.1958 (URL 10)

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Urbanistická hodnota této obce je vysoká, díky svému zachovalému stavebnímu fondu a dochovanému torzu původní lesní lánové vsi. Tato obec je díky prohlášení za vesnickou památkovou zónu je v podstatné míře zachovalá v původním složení i ve stavbě místní architektury.

Janov (Jonsdorf)

Zemědělská ves ležící v krásné krajině těsně u hranic NP České Švýcarsko, cca 3 km od státních hranic ve Hřensku, ve III. zóně ochrany. Rozprostírá se na skalní plošině nad údolím řeky Kamenice a Janovského potoka. Je obklopená zemědělskými pozemky, enklávy chatové zástavby nad Janovskou roklí. V severovýchodním cípu obce se nachází Janovský vrch (346 m n. m.), na severozápadě pak Písečný vrch (310 m n. m.). Dále jsou zde dva malé rybníky, přičemž jeden náleží k bývalému větrnému mlýnu.

Historie

Období založení obce sahá do poloviny 14. století. Vesnička bývala sídlem vorařů a plavců, kteří byli potřební k plavení dříví na Kamenici. Byla enklávním osadou českokamenického panství Kinských. (URL 18)

Německé obyvatelstvo bylo v obci opět v naprosté většině (rok 1930 bylo 949 Němců, 6 Čechů). (HERR, 1977) Stejně jako tomu bylo v podstatě v celé oblast hraniční oblasti severních Čech.

Cenná architektura a soubory

V obci je poměrně zachovaná lidová architektura s roubenými domy s hrázděnými patry.

Kousek od obce Janov v Hájence se nachází drobná památka v podobě mezníku, vymežujícího hranice dvou obcí a současně i majetku dvou sousedních panství. (BELISOVÁ a kol., 2006)

Kulturní památky:

- kaple (foto č. 61) – zapsáno 3.5.1958 – pozdně barokní kaple Jana Křtitele
- venkovská usedlost čp. 2 (foto č. 60) – zapsáno 3.5.1958
- venkovská usedlost čp. 88 (foto č. 62) – zapsáno 3.5.1958
- venkovská usedlost čp. 116 – zapsáno 3.5.1958
- venkovská usedlost čp. 126 – zapsáno 3.5.1958
- venkovská usedlost čp. 179 – zapsáno 3.5.1958 (URL 10)
- větrný mlýn (foto č. 63) - zapsáno 3.5.1958 – mlýn holandského typu z roku 1844. Provoz byl ukončen někdy v průběhu dvacátých let 20. století. Po odstranění mlecího zařízení a větrného kola byl vnitřek kamenné budovy upraven na dva byty, v nichž se bydlelo až do roku 1946. Po odsunu Němců opuštěný mlýn chátral. Nyní je v soukromých rukou a je používán jako rekreační objekt.

Hospodářství

ZPF je v obci využit. V minulosti se zde nacházela především pole.

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Urbanistická hodnota je průměrná. Je zde zachovalá struktura lesní lánové vsi podřízená složitému terénu. Nevhodnými stavbami jsou: areál školy v přírodě, areál úpravny vody a chatová zástavba v lokalitě „Bušeranda“.

Labská Stráň (Elbleiten)

Obec leží v okrese Děčín, na náhorní plošině Děčínských stěn, při pravém břehu řeky Labe. Leží v nadmořské výšce 280 - 330 m n.m., 7 km severně od Děčína, ve III. zóně ochrany. Obec od severu po východ obtéká řeka Suchá Kamenice. Na severu obce je pak vrchol Vlčí jáma (301 m n. m.).

Jedná se o malou zemědělskou ves na okraji Růžovské plošiny, která se rozrostla v souvislosti s pracemi na blízkých kamenolomech. (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Celková plocha 288 ha, orná půda 104 ha, zahrady 11 ha, zemědělská půda 148 ha, lesní půda 123 ha, zastavěná plocha 3 ha. (URL 26)

Historie

Od roku 1467 po tři století se obec jmenovala „Hinteres Neudorf“. V 18. století poprvé písemná forma „Elbeleuten“ (lidé na Labi), později pak „Elb – leiten“.

Obyvatelé Labské Stráně zde žili z 2/3 ze zemědělství a lesnictví a jen 29,9 % z průmyslu a řemesel. (URL 17)

Labská Stráň patří k nemladším vesnicím, která byla založena na vykácené louce až kolem roku 1400. To potvrzuje, že ještě v 17. a 18. století nesla příjmení „Neudorf“. V roce 1720 je jméno obce ještě psáno Elbleiten, v roce 1781/82 je již psáno Elbleuten. Toho času měla Labská Stráň 39 domovních čísel, byla obklopena lesem, kde se těžila smůla z urostlých stromů. (URL 17)

Téměř sto procent obyvatel tvořili Němci (roku 1939 99,3 % Němců). (HERR, 1977)

Největší politické a sociální změny se zde projevíly po odsunu Němců v roce 1945 na základě výsledků 2. světové války a Benešových dekretů. (URL 17)

Poblíž obce býval lom, v němž se těžil pískovec a přímo na místě se z něj opracovávaly mlýnské kameny. Ve středu obce byla zbudována požární nádrž, sloužící v létě i ke koupaní.

Vyhlídky Belvédér

(Belvédér = architektonický termín přejatý z italštiny, popisuje jakýkoliv prvek vytvořený pro dosažení pěkného anebo dalekého výhledu).

U obce, asi 3 km jižně od Hřenska, je položena pískovcová vyhlídka do údolí Labe. Poblíž byl postaven šlechtický letohrádek, který byl v roce 1889 přestavěn na kamennou restauraci s hostinskými pokoji.

Na okraji vysoké skály, 130 m nad hladinou Labe, nechal v letech 1701 – 1711 vybudovat František Karel Clary-Aldringen vyhlídku, kolem dokola ohraničenou pískovcovou obrubou. Při terase je ve skále čtvercový prostor (grottu) s vysokou arkádou a s dodnes dochovaným erbem zakladatelů (foto č. 70). Rodový znak umístěný nad arkádou nahradil v roce 1839 původní divadelní masku. (ČVANČARA, STEJSKAL, 2005; URL 17)

Vyhlídková terasa je spojena od 19. století se zámekem v Bynovci asi 4 km dlouhou kočárovou cestou po které dnes prochází červená turistická značka. Místo je ještě zřetelně označeno v terénu pískovcovými kvádry.

Cenná architektura a soubory

V blízkosti obce Labská Stráň stával v rokli mlýn. Stavitel sice zvolil nevhodnou polohu v sevřené strži a s nedostatkem vodního zdroje, ale vyřešil to vyhloubením kumulačního rybníku nad mlýnem. Mlýn však pracoval pouze pět let, od roku 1855. a koncem 19. století byl rozebrán na stavební materiál pro domy v Labské Stráni. (BELISOVÁ a kol., 2006)

Drobnou památkou u této obce (u červené turistické značky mezi Labskou Strání a Bynovcem) je smírčí kámen zvaný Gaudernackův (foto č. 68), u cesty Knížecí alej. (BELISOVÁ a kol., 2006)

Ve středu Labské Stráně stojí krásná budova bývalé školy, čp. 35. Začala se stavět 11. 3. 1884 a 13. 8. 1885 byla podle tehdejších zvyklostí vysvěcená. Budově dominují krásné hodiny, které byly společně se zvonem zakoupeny v roce 1898. V roce 1917 byl zvon odevzdán pro válečné účely a nový zakoupen v roce 1919 za sbírky občanů. Budova byla později používána jako přechodné ubytování a postupně chátrala. Asi do roku 1988 v budově provozovala činnosti přidružená výroba JZD a do roku 1992 Elektronika Praha. Budova se uvnitř proměnila na výrobní prostory. Od roku 1992 je budova ve vlastnictví BMJ, průběžně se opravuje a je snaha zachovat původní ráz. (URL 17)

Kulturní památka:

- venkovská usedlost čp.1 - zapsáno 3.5.1958 (foto č. 67) (URL 10)

Hospodářství

Využití ZPF. Chov skotu, prasat. Pole, pastviny, louky, částečně zanedbáno. (Plán péče Správa CHKO)

Areál živočišné výroby v Labské Stráni soustřeďuje tři hospodářské objekty (z roku 1955, 1972 a 1974). (Plán péče CHKO Labské pískovce)

Dochované krajinné a urbanistické struktury

Velmi dobrá krajinářská hodnota urbanismu vypovídá o růstových etapách sídla. Hodnotné a památkové stavby: objekty lidové architektury cca 40% zástavby, vyhlídka Belvédér. (Plán péče CHKO Labské pískovce) Oproti tomu nevhodnou stavbou je opět zemědělský areál.

Urbanistická hodnota souvisí s dochovaným původním návesním areálem a také s novodobou parcelací, která souvisí s rozvojem těžby kamene v okolí.

6. VÝSLEDKY

6.1 NAVRH MOŽNÝCH OPATŘENÍ K ZACHOVÁNÍ ZNAKŮ A HODNOT KR

Cílem diplomové práce bylo vyhodnotit vymezené území z hlediska dochovaných struktur kulturní krajiny. Zhodnocení proběhlo v kapitole 5.3 Prostorová a charakterová diferenciacce a pro přehlednost byly jednotlivé znaky zaznamenány do tabulek (viz příloha Tab. č. 6, 7, 8).

V této kapitole jsou sepsány návrhy na ochranu a zachování pozitivních dominant a průhledů v krajinných celcích krajinného rázu v návaznosti na stavební činnost.

Rozvojové aktivity jsou v CHKO posuzovány podle zonace, ze které vyplývají určitá omezení a regulativy pro urbanizaci prostoru.

Podle Plánu péče CHKO LP bude stavební činnost posuzována podle zonace (viz Obr.č. 1) takto:

I. zóna

Mimo základního režimu daného zákonem lze udržovat a opravovat stávající stavební objekty, mají-li nepopiratelnou kvalitu a jejich zachování je pro ochranu krajinného rázu žádoucí. Veškeré stavební zásahy musí být ve fázi projektu projednány se Správou CHKO LP, s tím, že bude zvlášť kladen důraz na architektonické řešení a použité materiály s ohledem na ochranu krajinného rázu.

II. zóna

Mimo základního režimu daného zákonem lze udržovat, opravovat a zcela výjimečně (jen v souladu s územně plánovací dokumentací – dále jen ÚPD) stavět nové stavby. Při jejich architektonickém řešení je bezpodmínečně třeba respektovat historicky dochovaný stavební ráz sídel. Nezavlékat do venkovského prostoru s charakteristickým krajinným rázem a stavebním stylem prvky architektury z jiných evropských regionů nebo dokonce jiných kulturních oblastí. Nelze znovu osidlovat staré sídelní lokality které již splynuly s volnou krajinou.

III. zóna

Veškerou stavební činnost řešit v souladu s ÚPD, dodržovat omezující opatření (ochranná pásma). Sídelní útvary rozvíjet při zachování urbanistických a stavebních forem charakteristických pro oblast a při respektování typických rysů krajinného

rázu. Rozvíjet rekreační funkce území s ohledem na její únosné zatížení a preferovat rozptýlenou rekreaci před budováním nových velkokapacitních zařízení.

V obcích připustit budování místní výroby, která souvisí s tradicemi, zhodnocuje místní přírodní produkty a jejichž provoz je nekolizní s životním prostředím. Nebudovat nové stavební celky ve volné krajině.

IV. zóna

Stavební činnost v souladu s ÚPD.

6.1.1 Oblast KR Sněžnická hornatina

Tato vymezená oblast na levém břehu řeky Labe je zahrnuta do III. a v malé míře i do II. zóny ochrany CHKO. V těchto oblastech může docházet k menší výstavbě v souladu s územním plánem (územně plánovací dokumentací – ÚPD), i když v II. pásmu pouze výjimečně. V tomto pásmu je velká pozornost věnována architektonickému řešení nové stavby, které musí respektovat historickou stránku sídel.

Ve třetí zóně, do které spadá i jediná obec v tomto vymezeném území, není ochrana stejně přísná a výstavby nejsou v takové míře limitovány architektonicky dochovanou stránkou. Vzhledem k průměrně hodnotnému sídlu je výstavba povolena, ale v menším rozsahu a podle regulativů územního plánu města Děčín.

Návrhy pravidel ochrany:

- zachování reliéfu krajiny a jejího zalesnění
- zachování urbanistické struktury obce
- zachovat malé měřítko obce v krajině
- zachování uzavřenosti krajiny
- povolit výstavbu v menší míře a snažit se zachovat původní ráz stavení
- zamezit vytváření nových dominant v krajinném celku

6.1.2 Oblast KR Kaňon Labe

Údolí Labe spadá do nejchráněnějších zón CHKO (I. a II.). Pouze nejnižnější část oblasti, v blízkosti města Děčín, je jako nejurbanizovanější oblast zahrnuta do zóny IV.

V těchto zónách není podle Plánu péče možno zasahovat způsobem, který by měnil a korigoval proporce a dimenze základních krajinných prvků (řeka, skalní stěny, zalesnění). Výstavba není možná mimo hranice současné zástavby a musí respektovat místní stavební styl (sedlové střechy, velikost oken, používání přírodních materiálů, atd.). V historických obcích by mělo být dochováno drobné měřítko staveb.

Ani jedna z obcí se nevyskytuje v I. zóně ochrany, ta je vymezena pouze cennými lesními porosty a skalními svahy. V II. se nachází Hřensko, Dolní Žleb a zčásti i Žleb Prostřední (je tím míněno samotná zastavěná část, ne katastrální území obcí).

Návrhy pravidel ochrany:

- zachování harmonického umístění sídel v krajině a skalních stěnách
- zachování zástavby bez dalšího rozšiřování sídel
- zachování tvaru a struktury sídel (zamezení výstavby domů nad 3 nadzemní podlaží, v nejnižších polohách obcí)
- v obci Hřensko omezit stánkový prodej
- zachování lesních společenstev
- zachování údolí Labe a zalesněných svahů

6.1.3 Oblast KR Růžovská vrchovina

Tato vymezená oblast KR je nejvíce obydlená a z hlediska reliéfu nejvíce členitá. Je prostoupena všemi čtyřmi zónami ochrany CHKO. Z krajinářského pojetí je to oblast nejzajímavější. Především díky svým jedinečným stopám kultivace, osídlování krajiny a dochované struktuře osídlení, ke které patří i plužiny, cestní síť, aj.

Co se týká dochovaných architektonických památek a dalších drobných pozůstatků, je tato oblast opět nejbohatší. Nachází se zde řada kulturních památek (viz Tab. č. 5), památková zóna Kamenická Stráň a především velké množství výhledů a průhledů do okolní krajiny.

Návrhy pravidel ochrany:

- zachovat podíl zemědělské a lesní půdy
- zachování velikosti sídel (zamezit zvětšování na úkor zemědělské půdy)

- zachování členitosti terénu
- zachování harmonických vztahů sídel s okolní krajinou
- zachování průhledů do krajiny a na kulturní dominanty (kostely)
- snaha o zredukování zemědělských areálů, případně jejich lepší zakomponování do krajina (ozelenění a tak pod.)
- zachování doprovodné zeleně a dochovaných alejí podél cest
- zachování horizontů (zamezení výstavby rušivých elementů – výškových staveb)
- zachování zaniklých lokalit, které již splynuly s volnou krajinou (Nová Víska u Růžové)

6.2 SHRNU TÍ

Vymezená oblast je v celém svém území jedinečná svou geomorfologií, kde na jedné straně dominují rozsáhlé lesy, na straně druhé lesozemědělská krajina a celé oblasti dominuje hluboké Labské údolí. Charakteristické jsou výrazné svahy, typické regionální architektonické prvky a struktury a urbanistické uskupení některých sídel.

Souhrnně lze tedy říci, že z hlediska krajinného rázu velmi hodnotná místa a sídla je nutno zachovat, udržovat v současném stavu a nepřipouštět zásahy, které by mohly vést k jejich zničení, poškození, nebo změně. Příkladem jsou obce Hřensko a Kamenická Stráň (chráněna památkovým zákonem).

Místa průměrně hodnotná (Maxičky, Labská Stráň, Arnoltice, Růžová, Janov) je nutné udržet v takovém stavu, aby kvalita krajinného rázu nebyla poškozena, v lepším případě byla posílena (dodržováním stavebních forem a materiálů).

V místech podprůměrně hodnotných, z hlediska vizuálního a urbanistického, je možno udržet stávající stav krajinného rázu zabráněním vytváření nevhodných dominant a rozšiřování zastavěného území mimo plochy k tomu určené.

7. DISKUZE

Kulturní krajina je jistým obrazem vývoje lidské společnosti, je přírodním a kulturním dědictvím našich předků a to nejen ve smyslu pozitivním, ale i negativním. Zkoumané území je svým charakterem unikátní nejen v republikovém měřítku a jeho hodnota je významná v mnoha ohledech.

Krajina však podléhá vývoji, který je závislý na vývoji lidské společnosti a tento vliv není možné od sebe oddělit. Z hlediska respektování přirozeného vývoje nároků a požadavků společnosti je tedy nutné na jedné straně charakter krajiny měnit, na straně druhé je třeba brát v potaz snahu zachovat historickou i přírodní hodnotu krajiny, která je dědictvím našich předků i nás, nadcházejícím generacím.

Je důležité snažit se najít rovnovážný stav, který umožní reflektovat na aktuální požadavky vývoje a zároveň nebude znehodnocovat dochovanou kulturní krajinu.

Pro určení míry možných zásahů do krajiny je nutné krajinu roztrždit, definovat území, jejichž hodnota je z pohledu různých oborů vysoká či naopak minimální. Právě pro tuto kategorizaci byly vyvinuty různé metodiky, aby při urbanizačních zásazích docházelo k minimálním škodám a negativním vlivům na hodnotách řešené oblasti.

Navrhovaná opatření diplomové práce pro jednotlivé oblasti krajinného rázu se v zásadě shodují s kategorizací ochranných zón CHKO Labské pískovce a jejich omezeními.

V praxi se bohužel velmi často naráží na problém praktického vymáhání a uplatňování omezení, která jsou definována v rámci kategorie, do níž konkrétní území spadá. Navzdory definovaným pravidlům a omezením tak stále dochází k vytváření negativních dominant krajinného rázu. Tato skutečnost se však odvíjí od aktuálně platné legislativy a z ní vyplývajících pravomocí a postavení CHKO. Bylo by tedy prospěšné na úrovni zákona přijmout opatření, která by posílila role a pravomoce CHKO při posuzování rozhodnutí, která mohou mít dopad na krajinný ráz oblasti.

8. ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo shrnout a vyhodnotit kulturně historické charakteristiky krajiny vybraného území s poukázáním na vývoj urbanizace. Ovšem jak se liší definice pojmu krajina a existuje mnoho jejích interpretací, tak i charakterizování krajiny má více hledisek a možností. Práce tedy charakterizuje krajinu pouze z hledisek stanovených v cíli práce.

Lze však říci, že stanovené cíle, které byly na začátku práce vytyčeny, byly naplněny. Práce může být podkladem pro posouzení vlivu navrhované stavby či činnosti ve využití území na krajinný ráz. Stejně tak lze zhodnocení krajiny a krajinného rázu použít při územním plánování v kraji (na úrovni ORP), pro vymezení oblastí a míst, která jsou z hlediska kulturní krajiny dochovanými znaky cenné. Použitelnost pro určitou studii je ovšem podmíněna konkrétním zadáním dané práce.

Na základě zhodnocení krajinných celků krajinného rázu lze shrnout, že celé řešené území zahrnuje významné kulturně historické prvky, které je vhodné zachovat. Především pak morfologickou strukturu a členitost kraje, dochovanou urbanistickou strukturu obcí se zachovanou lidovou architekturou. Na celé oblasti se pak ve velké míře podílí i vodní toky, především pak řeka Labe. Z těchto všech hledisek je krajinný ráz řešeného území významný a hodnotný a je tedy vhodné definovat pravidla a opatření umožňující zachování charakteru krajinného rázu této oblasti pro budoucnost.

9. POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

BELISOVÁ N., PATZELT Z., SOJKA V., 2006: Lidové Památky Českého Švýcarska. Obesně prospěšná společnost České Švýcarsko, Krásná Lípa.

BENDA P., Správa CHKO Labské pískovce, 2005: Ptačí oblast Labské pískovce. Print Aktive, Ústí nad Labem.

BOEHM J., 1977: Lázně sv. Josefa v Horním Žlebu. In: Z minulosti Děčínska a Českolipska III. Severočeské nakladatelství.

BRŮNA V., KŘOVÁKOVÁ K., 2005: Staré mapy jako cenný zdroj informací o stavu a vývoji krajiny. In: Zahrada – park – krajina 2005/4: 25 – 29.

BUKÁČEK R., 2006: Preventivní hodnocení krajinného rázu rozsáhlejšího území – metodika a možnosti jejího využití. In: VOREL I., SKLENIČKA P. [eds.]: Ochrana krajinného rázu třináct let zkušeností, úspěchů i omylů. Nakladatelství Naděžda Skleničková, Praha.

BUKÁČEK R., 2003: Základní pojmy používané v hodnocení krajinného rázu a jejich užití. In: VOREL I. [ed.]: Sborník – hodnocení navrhovaných staveb a využití území z hlediska zásahu do krajinného rázu. Naděžda Skleničková, Praha.

CÍLEK V., 2006: Mikromytologická diverzita a časový ráz krajiny. In: VOREL I., SKLENIČKA P. [eds.]: Ochrana krajinného rázu třináct let zkušeností, úspěchů i omylů. Nakladatelství Naděžda Skleničková, Praha.

CÍLEK V., 2002: Zloděj krajiny. In: HÁJEK P. [ed.]: Krajina zevnitř. Nakladatelství Malá Skála, Praha.

CÍLEK V., KOPECKÝ J., 1998: Pískovcový fenomén: klima, život a reliéf. Česká speleologická společnost. Nakladatelství Zlatý kůň, Praha – Broumov.

CÍLEK V., MUDRA P., LOŽEK V., ŠPRYŇAR P., ŽÁK V., OBERMAJER J., SCHMELZOVÁ R., 2004: Vstoupit do krajiny. O přírodě a paměti středních Čech. Dokořán, Praha.

- CULEK M., 1996: Biogeografické členění České republiky. Enigma, Praha.
- ČVANČARA Z., STEJSKAL J., 2005: Děčín – město uprostřed romantické krajiny. Delta Print Děčín.
- DAMOHORSKÝ M., 2003: Právní úprava ochrany krajinného rázu. In: Sborník - Hodnocení navrhovaných staveb a využití území z hlediska zásahu do krajinného rázu. ČVUT, Praha.
- DAY CH., 2004: Duch a místo. Uzdravování našeho prostředí, ERA, Brno. In: CÍLEK V. a kol., 2004: Vstoupit do krajiny. O přírodě a paměti středních Čech. Dokořán, Praha.
- DEMEK V., 1987: Zeměpisný lexikon ČSR – Hory a nížiny. Academia, Praha.
- DEMEK J. [ed.], 1965: Geomorfologie Českých zemí. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha.
- DEMEK J., ZEMAN. J., 1979: Typy reliéfu Země. Academia, Praha.
- DLABOLA K., 1948: Historie obchodu a průmyslu na Děčínsku. In: NOVOTNÝ F., TREFNÝ J., ZÁHORA L., 1948: Děčínsko - Tyršův kraj. Okresní rada osvětová, Děčín.
- Děčínsko – Ústecký kraj, 2004. Česká turistika s.r.o., Děčín.
- DRÁPELA V. M., STACHOŇ Z., TAJOVSKÁ K., 2005: Dějiny kartografie – Úvod. Online: <http://www.geogr.muni.cz/ucebnice/dejiny/obsah.php?show=29> – cit. 15.4.2010
- Evropská úmluva o krajině, Florencie 2000. Rada Evropy. Online: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zakladni_dokumenty_evropska_umluva/\\$FILE/OMV-Evropska_umluva_o_krajine_CZ-20100119.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zakladni_dokumenty_evropska_umluva/$FILE/OMV-Evropska_umluva_o_krajine_CZ-20100119.pdf), cit. 22.2.2010
- FEYFAR Z., 1981: Labské pískovce. Severografia, n. p., závod Děčín.
- FÉR F., NOVÁKOVÁ E., 1979: Základy ochrany přírody a krajiny. In: MEZERA A. [ed.], 1979: Tvorba a ochrana krajiny. Státní zemědělské nakladatelství, Praha.

FORMAN, R.T.T., GORDON, M., 1993: Krajinná ekologie. Academia, Praha.

Fórum o krajině, 2010: Stav přírody a krajiny a Evropská úmluva o krajině v České republice. Online: <http://www.cenelc.cz/novinky-20100219-forum-o-krajine-probehlo.html>, cit. 23.2.2010

GOJDA, M., 2000: Archeologie krajiny – vývoj archetypů kulturní krajiny. Academia, Praha.

HARTĚL H., 1991: Příspěvek k rozšíření ohrožených druhů květeny ČR na území CHKO Labské pískovce. SCHKO Labské pískovce, Děčín.

HÁJEK P., 2002: Krajina zevnitř. Nakladatelství Malá Skála, Praha.

HÁJEK T., BUKÁČOVÁ I., 2001: Příběh drobných památek (Od nezájmu až k fascinaci). Edice Krajina domova, svazek 1. Jaroslav Bárta, Studio JB.

HENDRYCH J., 1999: Krajinný ráz a historická krajina. In: VOREL I., SKLENIČKA P. [eds.]: Péče o krajinný ráz, cíle a metody. ČVUT, Praha.

HERR A, 1977: Heimatkreis Tetschen – Bodenbach. Städte und Gemeinden. Heimatverband

HENTSCHELOVÁ H., 2007a: CHKO Labské pískovce. In: NĚMEC J., POJER F., 2007: Krajina v České republice. Consult Praha.

HENTSCHELOVÁ H., 2007b: Lesy Labských pískovců. In: Labské pískovce – historie, příroda a ochrana území. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Labské pískovce, Děčín.

HENTSCHEL W., 2007: Od historie ochrany přírody Labských pískovců po současnost. In: Labské pískovce – historie, příroda a ochrana území. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Labské pískovce, Děčín.

HNITKA P., 1999: Krajinný ráz – obraz či rázovitost krajiny? In: VOREL I., SKLENIČKA P. [eds.]: Péče o krajinný ráz cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha.

HRADECKÝ J., BUZEK L., 2001: Nauka o krajině. Ostravská univerzita, Ostrava.
Online: <http://www.uake.cz/frvs1269/kapitola3.html> cit. 28.2.2010

HORNÍK S., a kol., 1986: Fyzická geografie II. Státní pedagogické nakladatelství,
Praha. Online: <http://www.uake.cz/frvs1269/kapitola3.html> cit. 28.2.2010

Ilustrovaný encyklopedický slovník II., 1980. Academia, Praha.

JANGL L., 1974: Nerostné bohatství děčínského okresu a jeho využití. In: KOŠŤÁL
M., SMÍŠKOVÁ H. [eds.]: Přírodou Děčínska I. Okresní vlastivědné muzeum,
Děčín.

KELE F., MARIOT P., 1983: Krajina, ľudia, životné prostredie. Vydavateľství
Slovenskej akadémie vied v Bratislave.

KOTALÍK T. J., 2001: Drobné památky jako rozměr kulturní krajiny. In: HÁJEK T.,
BUKÁČOVÁ I., 2001: Příběh drobných památek (Od nezájmu až k fascinaci). Edice
Krajina domova, svazek 1. Jaroslav Bárta, Studio JB.

KUČOVÁ V., 2008: Kulturní krajina a krajinné památkové zóny v České republice
v kontextu světového kulturního a přírodního dědictví. In: Zprávy památkové péče,
2008.

KUČOVÁ V., BUREŠ P., 1999: Principy péče o lidové stavby. Státní ústav
památkové péče, Praha.

KUNCOVÁ J., 1999: Chráněná území ČR - Svazek I, Ústecko. Artedit, AOPK,
Praha.

KUPKA J., 2008: Regionální rozdíly – důležitý znak kulturně historické
charakteristiky krajinného rázu. In: ŠIMŮNEK R. : Regiony – časoprostorové
průsečíky? Historický ústav Praha.

Krajinná ekologie – učebnice, 2007: Interaktivní pomůcka pro výuku krajinné
ekologie. Fond rozvoje vysokých škol. Online: [http://www.uake.cz/
frvs1269/index.html](http://www.uake.cz/frvs1269/index.html) cit. 2.3.2010

LIPSKÝ Z., 1998: Typologie (kulturní krajiny jako podklad pro hodnocení a ochranu krajinného rázu. In: Krajinný ráz, způsoby jeho hodnocení a ochrany. Sborník přednášek. Lesnická fakulta ČZU, Praha.

LIPSKÝ Z., 1999: Přírodní charakteristiky krajinného rázu. In: VOREL I., SKLENIČKA P. [eds.]: Péče o krajinný ráz cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha.

LIPSKÝ Z., 2009: Významné krajinné prvky – opomíjený nástroj ochrany krajinného rázu. In: VOREL I., KUPKA J., 2009 [eds.]: Aktuální otázky ochrany krajinného rázu. Centrum pro krajinu s.r.o., Praha.

LIPSKÝ Z., ROMPORTL, 2006: Krajinné indikátory pro hodnocení změn krajinného rázu. In: VOREL I., SKLENIČKA P. [eds.]: Ochrana krajinného rázu třináct let zkušeností, úspěchů i omylů. Nakladatelství Naděžda Skleničková, Praha.

LOŽEK V., 2007: Role pískovcových oblastí v české krajině. In: Labské pískovce – historie, příroda a ochrana území. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Labské pískovce, Děčín.

LÖW J., MÍCHAL I., 2003: Krajinný ráz, Lesnická Práce. Kostelec nad Černými lesy.

LÖW J., NOVÁK J., DOHNAL., 2009: Krajinný ráz a ÚAP. In: VOREL I., KUPKA J., 2009 (eds.): Aktuální otázky ochrany krajinného rázu. Centrum pro krajinu s.r.o., Praha.

Ludvíkovické Listy, 1. vydání, 2007. Obec Ludvíkovice. Online: <http://www.ou-ludvikovice.cz/archivLL.html> - cit. 8.4.2010

Ludvíkovické Listy, 6. vydání, 2008. Obec Ludvíkovice. Online: <http://www.ou-ludvikovice.cz/archivLL.html> - cit. 8.4.2010

Ludvíkovické Listy, 9. vydání, 2009. Obec Ludvíkovice. Online: <http://www.ou-ludvikovice.cz/archivLL.html> - cit. 8.4.2010

Ludvíkovické Listy, 10. vydání, 2009. Obec Ludvíkovice. Online: <http://www.ou-ludvikovice.cz/archivLL.html> - cit. 8.4.2010

Malá Československá encyklopedie III. svazek, 1985. Academia, Praha.

MALIŠOVÁ V., Správa CHKO Labské pískovce, 2006: Lidová architektura Českého Švýcarska.

Mapový server Portál veřejné správy ČR. Online: <http://geoportal.cenia.cz/mapmaker/cenia/portal/>.

Mapový server AOPK ČR. Online: <http://merkur.nature.cz/mapmaker/aopk/portal/>.

Mapy rastrové základní v měřítku 1:10 000, 1:25 000. ČÚZK, 2010.

MENCL V., 1980: Lidová architektura v Československu. Academia, Praha.

MEZERA A., FÉR F., HRON F., KOLÁŘ O., KUBÍN J., NOVÁKOVÁ E., POKORNÝ J., ŠTOLC J., VIDLÁKOVÁ O., 1979: Tvorba a ochrana krajiny. Státní zemědělské nakladatelství, Praha.

NĚMEC J., POJER F., 2007: Krajina v České republice. Consult Praha.

NOVOTNÁ D., 2001: Úvod do pojmosloví v ekologii krajiny. Ministerstvo životního prostředí a Enigma, s.r.o. Praha.

NOVOTNÝ F., TREFNÝ J., ZÁHORA L., 1948: Děčínsko - Tyršův kraj. Okresní rada osvětová, Děčín.

PITTNEROVÁ B., SKLENIČKA P., MOLNÁROVÁ K., BRABEC E., KUMBLE P., PIXOVÁ K., ŠÁLEK M., 2009: Pozůstatky středověkých plužin – faktory ovlivňující jejich mizení, úloha mezí a princip ochrany. In: VOREL I., KUPKA J., [eds.]: Aktuální otázky ochrany krajinného rázu. Centrum pro krajinu s.r.o., Praha.

Publikace Region Děčín, 2000. CDL Design, Děčín.

RUŽIČKA, M., RUŽIČKOVÁ, H., 1973: Druhotná štruktúra krajiny ako kritérium biologickej rovnováhy. *Questiones Geobiologicae*. Online: <http://www.uake.cz/frvs1269/kapitola3.html> cit. 28.2.2010

SALAŠOVÁ A., 1999: Krajinný ráz – potreba vymedzenia pojmu. In: VOREL I., SKLENIČKA P. [eds.]: *Péče o krajinný ráz cíle a metody*. Vydavatelství ČVUT, Praha.

SÁDLO J., 1991: Krajina jako interpretovaný text. In: BENEŠ J., BRŮNA V.[eds.], 1994: *Archeologie a krajinná ekologie*. Nadace projekt sever.

SÁDLO J., 1994: Krajina jako interpretovaný text. In: BENEŠ J., BRŮNA V., *Archeologie a krajinná ekologie*. Nadace projekt sever, Most.

SÁDLO J., POKORNÝ P., HÁJEK P., DRESLEROVÁ D., CÍLEK V., 2005: *Krajina a revoluce, významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí*. Malá Skála, Praha.

SKLENIČKA P., 2003: *Základy krajinného plánování*. Nakladatelství Naděžda Skleničková, Praha.

SLAVÍK B., HEJNÝ S., 1988: *Květena České socialistické republiky*. Svazek 1. Academia Praha.

Správa CHKO Labské pískovce, 2006: *Chráněná krajinná oblast Labské pískovce*. Delta Print Děčín.

STEIN K., Správa CHKO Labské pískovce, 2006: *Drobné památky Českého Švýcarska*.

STROCH D., 2002: Krajina není. In: HÁJEK P. [ed.]: *Krajina zevnitř*. Nakladatelství Malá Skála, Praha.

SUPUKA J., SCHLAMPOVÁ T., JANČURA P. (1999): *Krajinárska tvorba*, Technická univerzita vo Zvolenu.

SVOBODA J., 1963: *Přehledná geologická mapa ČSSR*.

ŠMILAUER V., 1965: Jména osad na Děčínsku. In: KOŠTÁL M., SMETANA J., 1965: Z minulosti Děčínska I. Severočeské nakladatelství, Liberec.

ŠTERNOVÁ P., 2008: Proces prohlášení věci za kulturní památku. Práva a povinnosti jejího vlastníka. In: BELISOVÁ N. [ed.]: Chraňte památky ... půjčte jim na zimu svetr. Sborník příspěvků. Správa NP České Švýcarsko, Krásná Lípa.

TOMANDL M., 1974: Lesy Děčínska a jejich proměny v 18. a 19. století. In: KOŠTÁL M., SMÍŠKOVÁ H. [eds.]: Přírodou Děčínska I. Okresní vlastivědné muzeum, Děčín.

VALEČKA J., Správa CHKO Labské pískovce: Geologie Labských pískovců.

VOREL I., 2006a: Krajinový ráz a jeho ochrana – 1. část – Charakter, ráz a identita krajiny. In: Ochrana přírody 2006/9: 262 - 265.

VOREL I., 2006b: Krajinový ráz a jeho ochrana – 2. část – Proměnlivost krajinného rázu – typické a rozlišující znaky. In: Ochrana přírody 2006/10: 301 - 303.

VOREL I., BUKÁČEK R., MATĚJKA P., CULEK M., SKLENIČKA P., 2004: Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinový ráz. Nakladatelství Naděžda Skleničková, Praha.

Výnos ministerstva kultury České socialistické republiky 4946/72-II/2 ze dne 27.června 1972 o zřízení chráněné krajinné oblasti „Labské pískovce“ okres Děčín a Ústí nad Labem, kraj Severočeský.

WEBER M., 2007: Evropská úmluva o krajině a možnosti její implementace v oblasti koncepčních a plánovacích nástrojů pro realizaci krajinových politik. Časopis Urbanismus a územní rozvoj, 2007. Online: http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2007/2007-01/12_evropska.pdf cit. 5.3.2010

Zákon č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ze dne 19. února 1992, v platném znění.

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (ve znění zákona ČNR č. 425/1990 Sb.), ze dne 30. března 1987, v platném znění.

ŽIGRAI F., 2000: Dimensions and Attributes of Cultural Landscape. Životné prostredie 5/2000. Ústav krajinej ekologie SAV Bratislava. Online: <http://www.seps.sk/zp/casopisy/zp/2000/zp5/zigrai.htm>, http://www.ecologica.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=22&Itemid=28, cit. 22.2.2010

Internetové zdroje:

URL 1: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub.php?id=1802> cit. 5.2.2010

URL 2: <http://www.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=3258> cit. 15.3.2010

URL 3: http://www.mzp.cz/cz/ramsarska_umluva_unor cit. 5.2.2010

URL 4: http://www.mzp.cz/cz/obecna_ochrana_prirody_krajiny cit. 5.2.2010

URL 5: <http://www.labskepiskovce.ochranaprirody.cz/> - cit. 5.11.2009

URL 6: <http://www.priroda.cz/clanky.php?detail=40> cit. 10.1.2010

URL 7: <http://www.priroda-decinska.cz/historie.html> - cit. 29.3.2010

URL 8: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sm%C3%ADr%C4%8D%C3%ADk%C5%99%C3%AD%C5%BE> – 6.4.2010

URL 9: <http://www.ou-ludvikovice.cz/> - cit. 8.4.2010

URL 10: <http://monumnet.npu.cz/monumnet.php> - cit. 28.10.2009

URL 11: <http://www.obeckamen.unas.cz/> - cit. 8.4.2010

URL 12: <http://www.bynovec.cz/> - cit. 2.4.2010

URL 13: <http://www.ouarnoltice.cz/> - cit. 5.3.2010

URL 14: <http://obec-ruzova.cz/wordpress/uvod> - cit. 2.4.2010

URL 15: <http://ww.hrady.cz> – cit. 6.4.2010

URL 16: <http://www.zanikleobce.cz/> - cit. 9.4.2010

URL 17: <http://labskastran.sweb.cz/> - cit. 6.4.2010

URL 18: <http://www.janovuhrenska.cz/> - cit. 8.4.2010

URL 19: <http://www.hrensko.cz> - cit. 8.4.2010

URL 20: <http://dolnizleb.webpark.cz/indexalles.htm> - cit. 5.4.2010

URL 21: <http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?frame&SHOWONE=1&ID=12708> - cit. 28.10.2009

URL 22: http://www.nature.cz/natura2000-design3/web_lokality.php?cast=1805&akce=seznam&quickfilter=3&show_all=0 – cit. 12.4.2010

URL 23: <http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/evl/> - cit. 12.4.2010

URL 24: <http://oldmaps.geolab.cz/> - cit. 15.4.2010

URL 25: <http://mapy.vugtk.cz/muller/index.php?rs=2> – cit. 15.4.2010

URL 26: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=DEM HLOB1.28&vo=tabulka> – cit. 10.4.2010

URL 27: <http://www.soalitomerice.cz/img/queisser/decin.htm> - cit.18.4.2010

URL 28: http://smircikrize.euweb.cz/Ceska_Republika/Decin/Maxicky.html - cit. 19.4.2010

10. PŘÍLOHY

Tabulky:

Tab. č. 1: Seznam maloplošných ZCHÚ v CHKO Labské pískovce

Tab. č. 2: Seznam EVL v CHKO Labské pískovce

Tab. č. 3: Seznam památných stromů v řešeném území

Tab. č. 4: Počet obyvatel obcí v letech 1869 – 2008

Tab. č. 5: Počet domů obcí v letech 1869 - 2001

Tab. č. 6: Identifikace a klasifikace znaků KR Sněžnická hornatina

Tab. č. 7: Identifikace a klasifikace znaků KR Kaňon Labe

Tab. č. 8: Identifikace a klasifikace znaků KR Růžovská vrchovina

Mapové výstupy:

Mapa č. 1: Vymezení řešeného území

Mapa č. 2: II. vojenské mapování

Mapa č. 3: Ochrana přírody a krajiny

Mapa č. 4: CHOPAV a síť vodních toků

Mapa č. 5: Geologie

Mapa č. 6: Typologie krajiny

Mapa č. 7: Vymezení krajinných celků v řešeném území

Mapa č. 8: KC1 Sněžnická hornatina – identifikace znaků

Mapa č. 9: KC2 Kaňon Labe – identifikace znaků

Mapa č. 10: KC3 Růžovská vrchovina – identifikace znaků – k.ú. Ludvíkovice

Mapa č. 11: KC3 Růžovská vrchovina – identifikace znaků – k.ú. Kámen

Mapa č. 12: KC3 Růžovská vrchovina – identifikace znaků – k.ú. Bynovec

Mapa č. 13: KC3 Růžovská vrchovina – identifikace znaků – k.ú. Arnoltice

Mapa č. 14: KC3 Růžovská vrchovina – identifikace znaků – k.ú. Růžová

Mapa č. 15: KC3 Růžovská vrchovina – identifikace znaků – Kamenická Stráň

Mapa č. 16: KC3 Růžovská vrchovina – identifikace znaků – k.ú. Janov

Mapa č. 17: KC3 Růžovská vrchovina – identifikace znaků – k.ú. Labská Stráň

Přílohy (fotodokumentace, obrázky):

Příloha č. 1: Obec Maxičky

Příloha č. 2: Obec Horní Žleb

Příloha č. 3: Obec Loubí

Příloha č. 4: Obec Prostřední Žleb, Čertova voda

Příloha č. 5: Obec Dolní Žleb

Příloha č. 6: Obec Hřensko

Příloha č. 7: Obec Ludvíkovice

Příloha č. 8: Obec Kámen

Příloha č. 9: Obec Bynovec

Příloha č. 10: Obec Arnoltice

Příloha č. 11: Obec Růžová

Příloha č. 12: Obec Kamenická Stráň

Příloha č. 13: Obec Janov

Příloha č. 14: Obec Labská Stráň / Belvédér

(autor Jiří Honzátko, Klára Keřlíková)

Tab. č. 1: Seznam maloplošných ZCHÚ v CHKO Labské pískovce

Název	Vyhlášení	Výměra (ha)	Předmět ochrany
PR Arba	1996	3,98	Slatinná louka a prameniště, na které jsou vázány ohrožené a vzácné druhy rostlin a živočichů.
PR Čabel	1973	9,19	Na menší části se rozkládá rašeliniště s typickou flórou, zbytek zaujímá přilehlý rašelinný bor.
PP Hofberg	2000	0,83	Teplomilné druhově bohaté luční společenstvo na mělkých půdách s charakteristickými druhy.
PP Jeskyně pod Sněžníkem	1999	0,1	Unikátní geologický jev – systém pseudokrasových dutin s fluoritovou mineralizací.
PR Libouchecké rybníčky	1996	2,17	Významná lokalita s výskytem a rozmnožováním chráněných obojživelníků a ryb
PP Meandry Chřibské Kamenice	1996	0,59	Zachovalý meandrující tok s výskytem chráněných a ohrožených druhů živočichů.
PR Niva Olšového potoka	2002	16,89	Zachovalý meandrující tok s výskytem chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů.
PR Pavlino údolí	1993	182, 91	Kaňon říčky Chřibská Kamenice s výskytem řady vzácných rostlinných a živočišných druhů
PR Pekelský důl	1997	0,48	Zachovalá, zčásti podmáčená louka s výskytem chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů.
PR Pod lesem	1997	1,27	Druhově bohaté louky s výskytem chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů.
PR Rájecká rašeliniště	2004	1,68	Zachovalá rašeliniště s výskytem typických druhů vázaných na toto stanoviště.
PP Rybník u Králova mlýna	2000	0,6	Vodní rostlina žabníček vzplývavý, který byl až do roku 1999 považován v ČR za vyhynulý.
PR Stará Oleška	1995	10,81	Část rybníku a mokřadní louka s výskytem řady vzácných a ohrožených druhů.
PP Tiské stěny	1996	99,56	Unikátní skalní město, které představuje i významné stanoviště řady živočišných druhů.
PR Za pilou	1999	1,07	Mokřadní louka s výskytem řady vzácných a ohrožených druhů.

(Správa CHKO Labské pískovce)

Zvláště chráněná území (ZCHÚ) – stav k 31.12.2006

Maloplošná ZCHÚ: - přírodní památky (PP) – 5 – 101,68 ha
 - přírodní rezervace (PR) – 10 – 230,45 ha
 - památné stromy – 25

K vyhlášení se připravuje několik dalších lokalit – Kaňon Labe, Louky u Kunratic, Vřesoviště u Bynovce, Holý vrch, Čedičový vrch, Všemilský bor, Rašeliniště u Antonínova, Louky pod Holým vrchem, Pastýřská stěna.

Tab. č. 2: Seznam EVL v CHKO Labské pískovce

Název	Rozloha (ha)	Poloha	Předmět ochrany
Libouchecké bučiny	601, 5499	Lokalita se rozkládá nad obcemi Libouchec a Jílové u Děčína, západní hranice se dotýká i obce Tisá u Děčína. Nadmořská výška se pohybuje mezi 300 až 620 metry.	Druhově bohaté smilkové louky na silikátových podložích v horských oblastech (a v kontinentální Evropě v podhorských oblastech), lesy svazu Tilio-Acerion na svazích, sutích a v roklích, extenzivní sečené louky nížin až podhůří, chasmo fytická vegetace silikátových skalnatých svahů, bučiny asociace Luzulo-Fagetum
Olšový potok	357, 5893	Petrovice, Tisá	Rašelinný les, smíšené jasanovo-olšové lužní lesy temperátní a boreální Evropy, bezkolencové louky na vápnatých, rašelinných nebo hlinito-jílovitých půdách, horské sečené louky, přechodová rašeliniště a trasoviště
Královomlýnský rybník	0, 6047	k.ú. Maxičky	Lokalita žabníčku vzplývavého
Horní kamenice	185, 6252	Kamenice od Srbské Kamenice po Hraniční rybník.	Lokalita vydry říční, lososa atlantského
Jílové u Děčína - škola	0, 0873	Škola v obci Jílové, 6 km západně od Děčína	Lokalita netopýra velkého
České Švýcarsko	10621, 0487	V okrese Děčín na pravém břehu Labe mezi obcemi Hřensko, Česká Kamenice, Chřibská, Krásná Lípa a Brtníky.	Lesy svazu Tilio-Acerion na svazích, sutích a v roklích, nížinné až horské vodní toky s vegetací svazů Ranunculion fluitantis a Callitricho-Batrachion, evropská suchá vřesoviště, extenzivní sečené louky nížin až podhůří, jeskyně nepřístupné veřejnosti, bučiny asociace Luzulo-Fagetum a Asperulo-Fagetum, acidofilní smrčiny, lokalita lososa atlantského, vláskatce tajemného, vydry říční
Labské údolí	1368, 7935	Dolní úsek Labe v délce cca 8,3 km mezi Prostředním Žlebem v Děčíně a státní hranicí se SRN ve Hřensku.	Smíšené jasanovo-olšové lužní lesy temperátní a boreální Evropy, lesy svazu Tilio-Acerion na svazích, sutích a v roklích, evropská suchá vřesoviště, jeskyně nepřístupné veřejnosti, lokalita chráněných druhů živočichů a rostlin

(URL22, URL 23)

Tab. č. 3: Seznam památných stromů v řešeném území

Obec	Druh stromu	Rok vyhlášení	Popis
Růžová (Kamenická Stráň)	borovice lesní - <i>Pinus sylvestris</i>	1998	18 m vysoký, 232 cm v obvodu, 200 let
Růžová (Kamenická Stráň)	lipa malolistá - <i>Tilia cordata</i>	1994	170 let
Janov	dub letní - <i>Quercus robur</i>	2000	18 m vysoký, 316 cm v obvodu, 100 let

(URL 21)

Tab. č. 4: Počet obyvatel obcí v letech 1869 – 2008

Obec	Sčítání v roce													
	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2008
Arnoltice	835	867	822	779	762	686	716	308	340	307	259	261	285	317
Bynovec	613	620	625	608	610	523	529	302	286	275	216	215	223	285
Hřensko	1060	1108	1088	1132	1117	914	904	311	266	270	285	199	247	335
Janov	1124	1205	1177	1147	1213	998	962	361	295	242	163	116	185	315
Kámen	354	373	359	333	336	355	359	216	251	213	188	145	154	192
Labská Stráň	572	573	592	573	563	484	459	257	272	252	195	158	191	199
Ludvíkovice	602	628	748	847	1000	1025	1044	724	794	754	702	650	714	850
Růžová	1889	1940	1874	1874	1766	1429	1487	437	383	291	254	201	340	398

Online:http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=DEM_HLOB1.28&vo=tabulka;http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6966/place**Tab. č. 5:** Počet domů obcí v letech 1869 – 2001

Obec	Sčítání v roce												
	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Arnoltice	139	147	148	154	156	154	155	137	80	74	68	63	82
Bynovec	101	109	110	114	113	114	114	96	69	63	56	56	61
Hřensko	146	166	175	188	198	201	207	210	78	73	73	54	70
Janov	189	200	203	209	214	214	214	189	84	69	53	46	184
Kámen	62	66	66	67	70	73	74	67	56	57	55	56	59
Labská Stráň	92	98	105	108	111	108	109	102	67	61	56	47	65
Ludvíkovice	103	108	116	133	149	165	180	180	153	155	163	181	194
Růžová	303	335	340	342	343	335	337	266	106	84	70	55	182

Online: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=DEM_HLOB1.28&vo=tabulka

Tab. č. 6: Identifikace a klasifikace znaků KR Sněžnická hornatina

Tabulka identifikace a klasifikace znaků krajinného rázu		Klasifikace identifikovaných znaků		
		Dle významu	Dle cennosti	Dle projevu
Znaky podle § 12	Konkrétní identifikované znaky a hodnoty	Zásadní XXX	Jedinečný XXX	Pozitivní +
		Spoluurčující XX	Význačný XX	Neutrální 0
		Doplňující X	Běžný X	Negativní -
Znaky přírodní charakteristiky	Přítomnost CHKO	XX	XX	+
	Přítomnost skladebných prvků ÚSES	X	X	+
	Přítomnost PO sítě NATURA 2000	XX	X	+
	EVL Královomlýnský rybník	X	XXX	+
	Dominantní zalesněná skalní krajina	XX	X	+
	Skalní zalesněné horizonty	XX	X	+
	Zeleň zahrad	X	X	0
	Vodní toky	XX	X	+
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Dominanta hotelu Maxičky před Rybníkem	XX	X	+
	Dochované drobné památky - sakrální architektura (boží muka, kříže)	XX	XX	+
	Místní architektura - Hotel Kristin Hrádek	X	X	+

Tab. č. 7: Identifikace a klasifikace znaků KR Kaňon Labe

Tabulka identifikace a klasifikace znaků krajinného rázu		Klasifikace identifikovaných znaků		
		Dle významu	Dle cennosti	Dle projevu
Znaky podle § 12	Konkrétní identifikované znaky a hodnoty	Zásadní XXX	Jedinečný XXX	Pozitivní +
		Spoluurčující XX	Význačný XX	Neutrální 0
		Doplňující X	Běžný X	Negativní -
Znaky přírodní charakteristiky	Přítomnost CHKO	XX	XX	+
	Přítomnost skladebných prvků ÚSES	X	X	+
	Přítomnost PO sítě NATURA 2000	XX	X	+
	EVL Údolí Labe	XX	XX	+
	Dominanta vodního toku Labe	XXX	XX	+
	Skalní zalesněné horizonty	XXX	XX	+

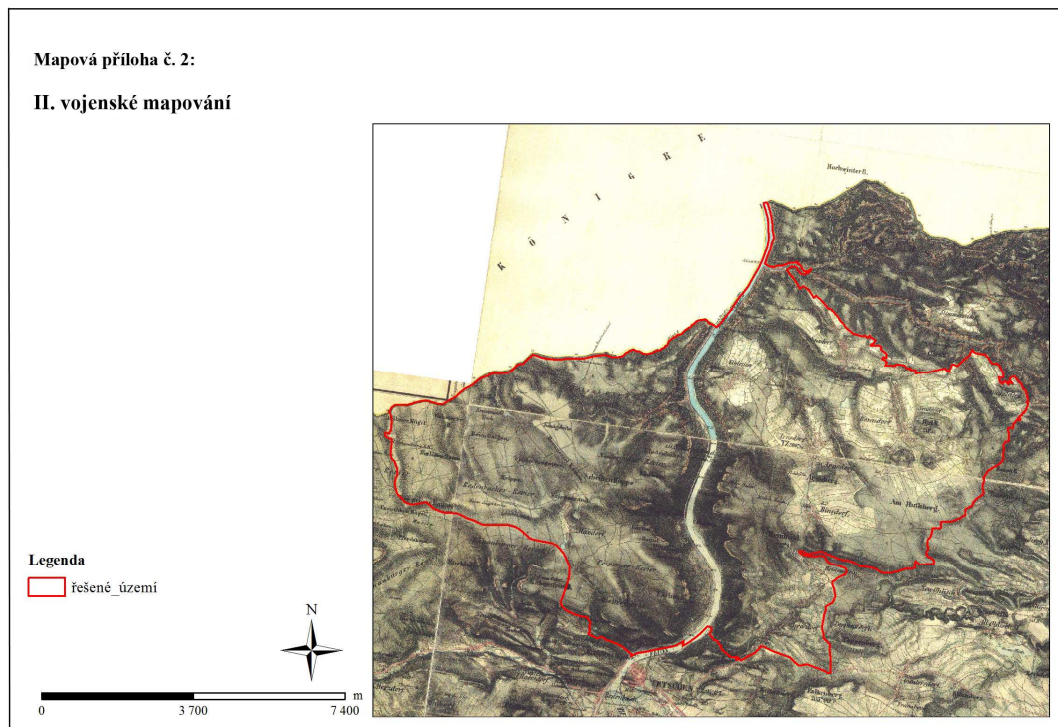
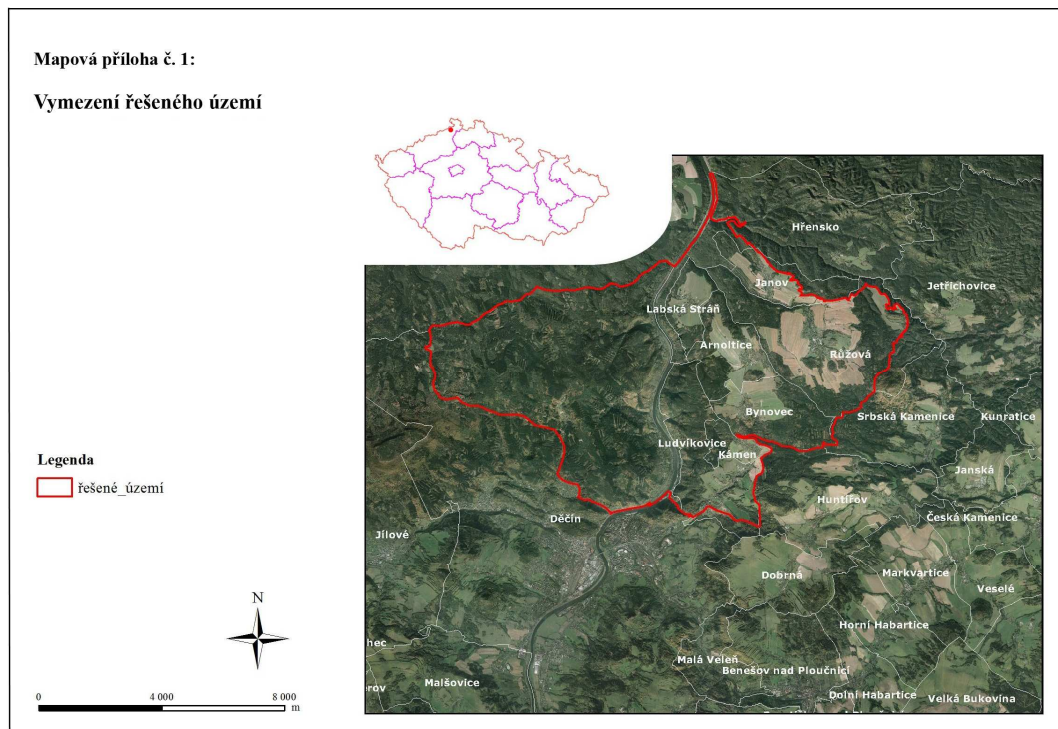
	Specifický skalní reliér - masivy pískovcových skal	xxx	xxx	+
	Přítomnost lesních ploch	xx	x	+
	Zeleň zahrad	x	x	0
	Přítomnost řeky Kamenice	xx	x	+
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Dochovaný tvar a struktura sídel	xx	xxx	+
	Přítomnost kulturních nemovitých památek	xx	xx	+
	Cenná architektura	xx	xx	+
	Lidová architektura	xxx	xxx	+
	Přítomnost přístavních staveb	x	xx	-
	Dochovaná cestní síť	xx	xx	+
	Dochovaná jádra obcí	xx	xx	+
	Dominanta kostela Nejsvětější Trojice v Dolním Žlěbu	xxx	xxx	+
	Dominanta sochy sv. Vojtěcha u Dolního Žlěbu	xx	xx	+
	Kostel sv. Jana Nepomuckého ve Hřensku	xx	xx	+
	Bývalá chemická továrna ve Hřensku	x	x	+
	Kaple se hřbitovem ve Hřensku	x	xx	+
	Hiebelova kaple ve Hřensku	x	xx	+
	Kaple P.Marie v Prostředním Žlebu	x	x	+

Tab. č. 8: Identifikace a klasifikace znaků KR Růžovská vrchovina

Tabulka identifikace a klasifikace znaků krajinného rázu		Klasifikace identifikovaných znaků		
		Dle významu	Dle ceny	Dle projevu
Znaky podle § 12	Konkrétní identifikované znaky a hodnoty	Zásadní XXX	Jedinečný XXX	Pozitivní +
		Spoluurčující XX	Význačný XX	Neutrální 0
		Doplňující X	Běžný X	Negativní -
Znaky přírodní charakteristiky	Přítomnost CHKO	xx	xx	+
	Přítomnost skladebných prvků ÚSES	x	x	+
	Přítomnost PO sítě NATURA 2000	xx	xx	+
	Plochy zemědělské půdy ohraničené lesními plochami	xx	x	+
	Charakteristicky členitý	xxx	xx	+

	reliéf			
	Krajina zaříznutých údolí	XXX	XX	+
	Skalní zalesněné horizonty	XX	X	+
	Lesní plochy	XX	XX	+
	Přítomnost vodních toků	XX	X	+
	Přítomnost vodních ploch	X	X	+
	Zeleň zahrad	X	X	0
	Přírodní dominanta Růžovského vrchu	XXX	XXX	+
	Přítomnost lánových vsí	XXX	XXX	+
	Přítomnost zachované plužiny	XXX	XX	+
	Přítomnost PR Čabel	XX	XX	0
	Přítomnost vyhlídky Belvedér	XX	X	+
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Dochovaný tvar a struktura sídel	XX	X	+
	Přítomnost kulturních nemovitých památek	XX	XX	+
	Dochovaná cenná architektura	XX	XX	+
	Lidová architektura	XX	XX	+
	Dochované drobné památky - sakrální architektura (boží muka, kříže)	XX	X	+
	Socha P. Marie Immaculaty v Bynovci	X	X	+
	Socha P. Marie Assumpty v Arnolticích	X	X	+
	Dominanta kostela Nanebevzetí P. Marie v Arnolticích	XX	XX	+
	Dominanta kostela sv. Petra a Pavla v Růžové	XX	XX	+
	Kaple Jana Křtitele v Janově	X	X	+
	Přítomnost vyhlídky Belvedér u Labské Stráně	XX	X	+
	Dochovaná cestní síť	XX	X	+
	Dochovaná jádra obcí	X	X	+
	Dochovaná struktura kulturní krajiny (louky, lesy, plužiny)	XX	XX	+
	Přítomnost bývalých větrných mlýnů	XX	XX	+
	Přítomnost zemědělských areálů	XX	X	-
	Přítomnost vesnické památkové zóny Kamenická Stráň	X	XX	+

Mapové výstupy:

Mapová příloha č. 3:

Ochrana přírody a krajiny

Legenda:

- řešené území
- řeka Labe

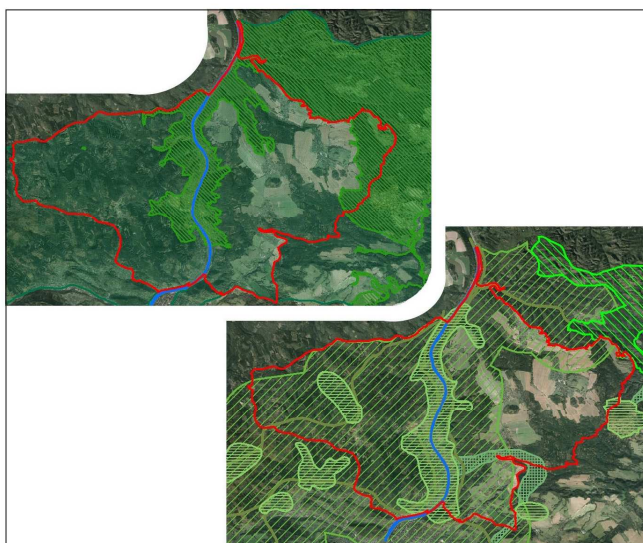
NATURA 2000

- ptáčí oblasti
- evropsky významné lokality

ÚSES

- směry propojení reg. biokoridorů
- nadregionální biocentra
- regionální biocentra
- osy nadregion. biokoridorů
- regionální biokoridory
- nadregionální biokoridory

0 6 000 12 000 m

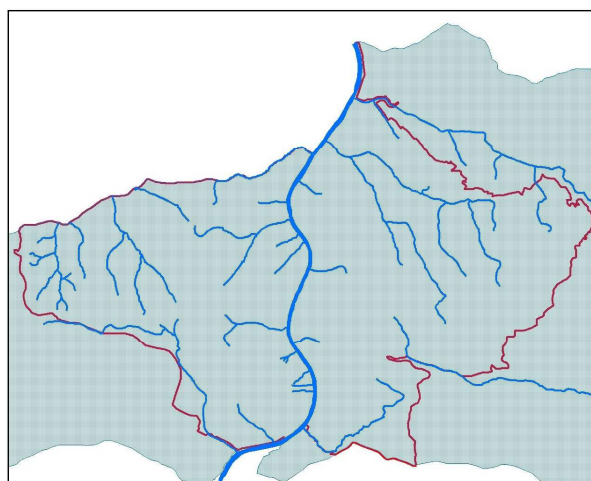
Mapová příloha č. 4:

CHOVAP a síť vodních toků

Legenda

- řešené území
- chráněné oblasti přirozené akumulace vod (CHOVAP)
- vodní toky
- řeka Labe

0 4 200 8 400 m

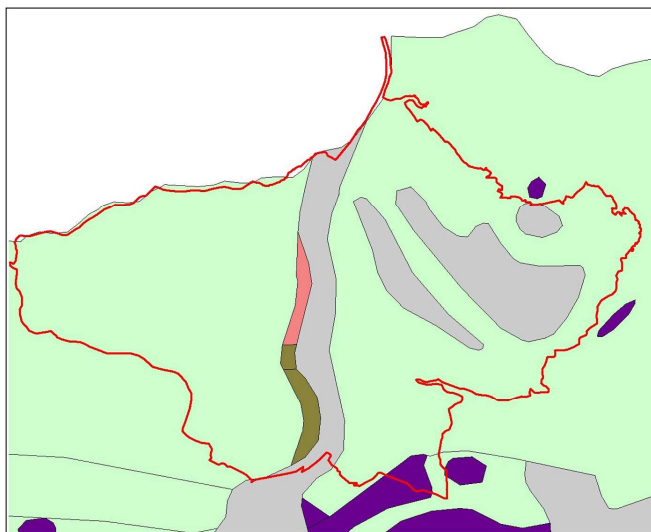
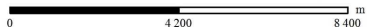

Mapová příloha č. 5:

Geologie

Legenda:

- řešené území
- mezozoické horniny alpsky zvrásněné (pískovce, břidlice)
- kvartér (hlíny, spraše, písky, štěrky)
- vulkanické horniny terciérní (čediče, tufy)
- granitoidy assyntské (žuly, granodiority)
- proterozoické horniny assyntsky zvrásněné (břidlice, fylity, svory až pararuly)

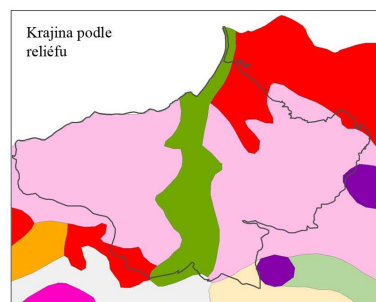
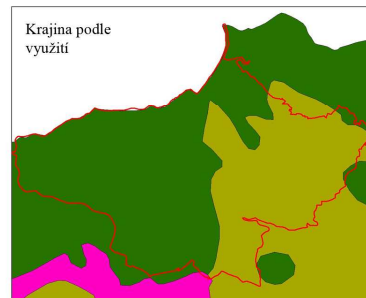
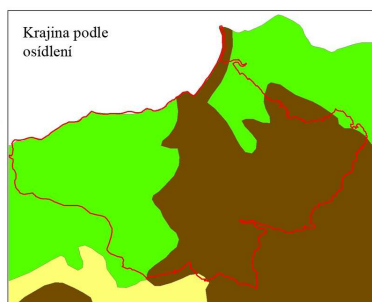

Mapová příloha č. 6:

Typologie krajiny

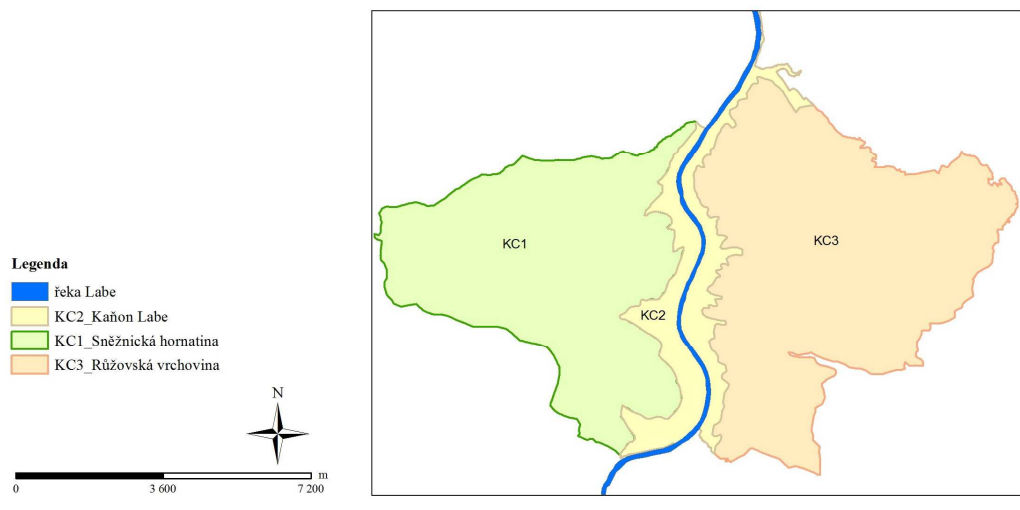
Legenda

- řešené území
- pozdně středověká krajina Hercynica
- novověká sídelní krajina Hercynica
- stará sídelní krajina Hercynica a Polonica
- krajiny skalních měst
- krajiny rozřezaných tabulí
- krajiny zaříznutých údolí
- krajiny izolovaných kuželů
- krajiny bez vylišeného reliéfu
- krajiny sopečných pohorí
- lesní krajiny
- lesozemědělské krajiny
- urbanizované krajiny

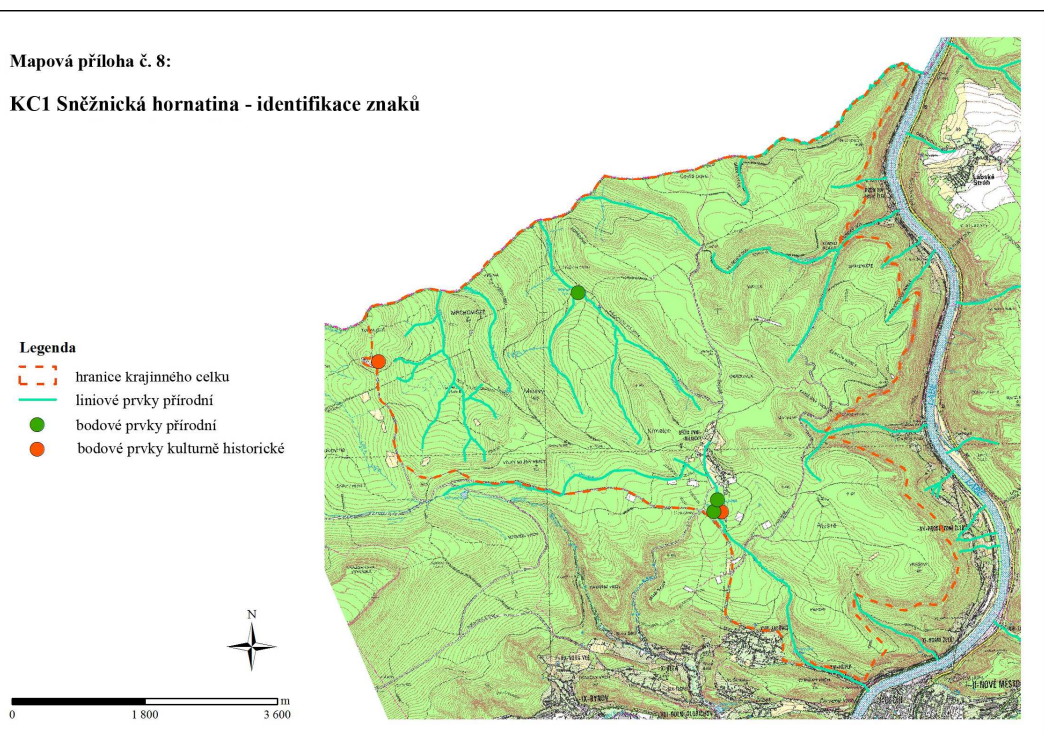
Mapová příloha č. 7:

Krajinné celky v řešeném území

Mapová příloha č. 8:

KC1 Sněžnická hornatina - identifikace znaků

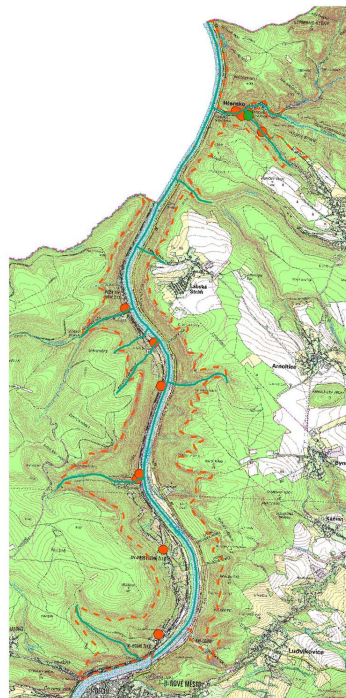
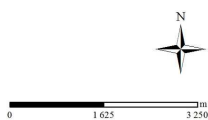

Mapová příloha č. 9:

KC2 Kaňon Labe - identifikace znaků

Legenda

- hranice krajinného celku
- liniové prvky přírodní
- bodové prvky přírodní
- bodové prvky kulturně historické

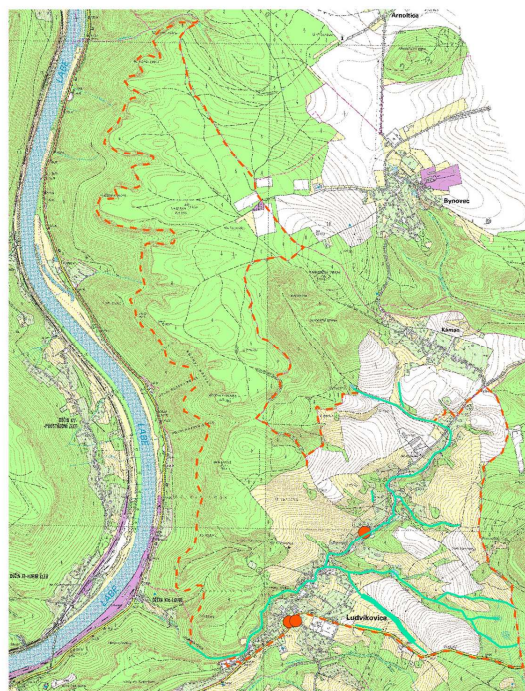
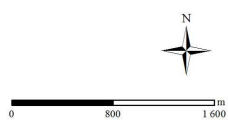

Mapová příloha č. 10:

KC3 Růžovská vrchovina - identifikace znaků
k.ú. Ludvikovice

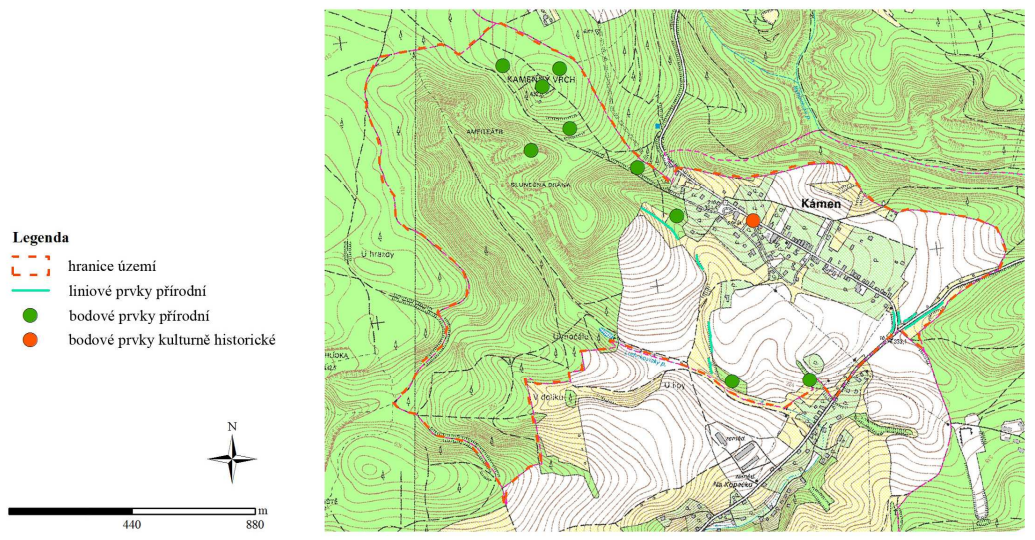
Legenda

- hranice území
- liniové prvky přírodní
- bodové prvky kulturně historické

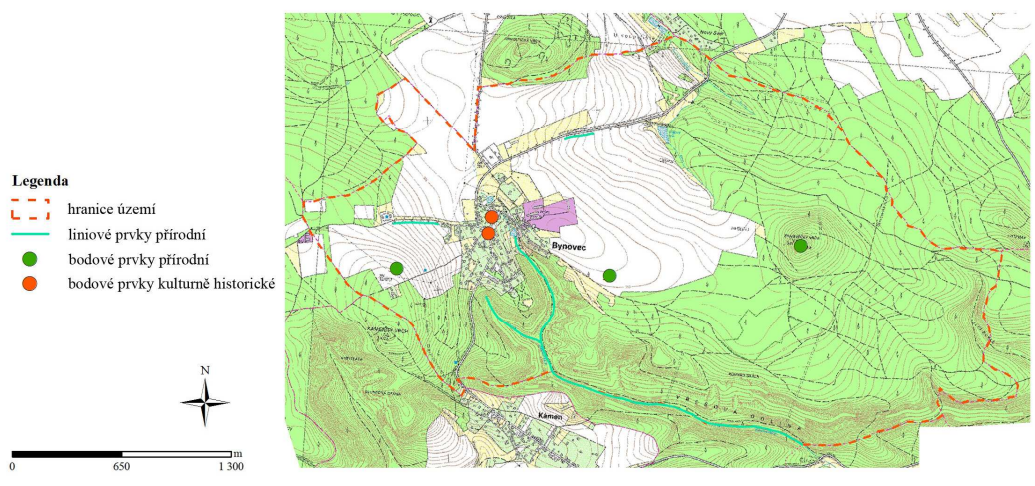
Mapová příloha č. 11:

KC3 Růžovská vrchovina - identifikace znaků
k.ú. Kámen

Mapová příloha č. 12:

KC3 Růžovská vrchovina - identifikace znaků
k.ú. Bynovec

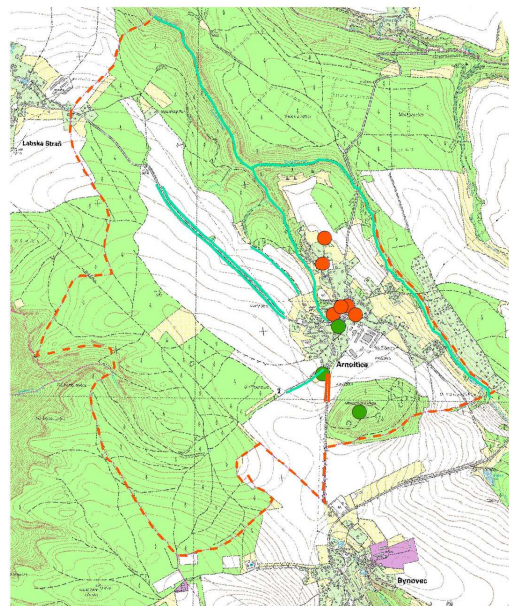
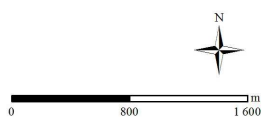

Mapová příloha č. 13:

KC3 Růžovská vrchovina - identifikace znaků
k.ú. Arnoltice

Legenda

- hranice území
- liniové prvky přírodní
- bodové prvky přírodní
- bodové prvky kulturně historické

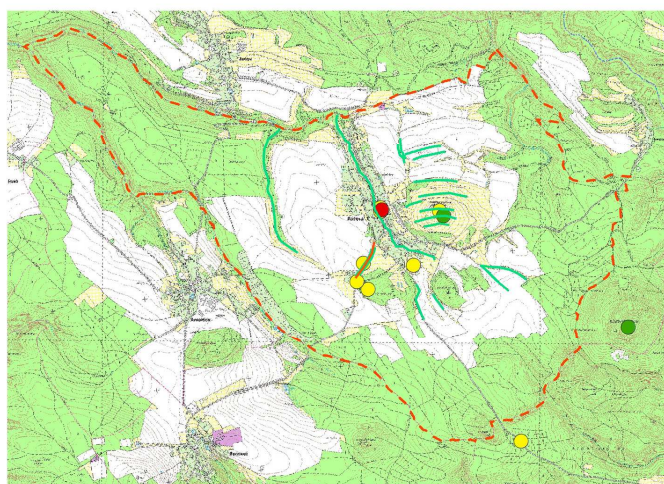
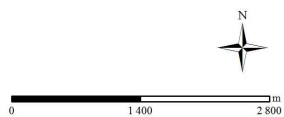

Mapová příloha č. 14:

KC3 Růžovská vrchovina - identifikace znaků
k.ú. Růžová

Legenda

- hranice území
- liniové prvky kulturně historické
- liniové prvky přírodní
- bodové prvky přírodní
- bodové prvky kulturně historické dominantní
- bodové prvky kulturně historické významné

Mapová příloha č. 15:

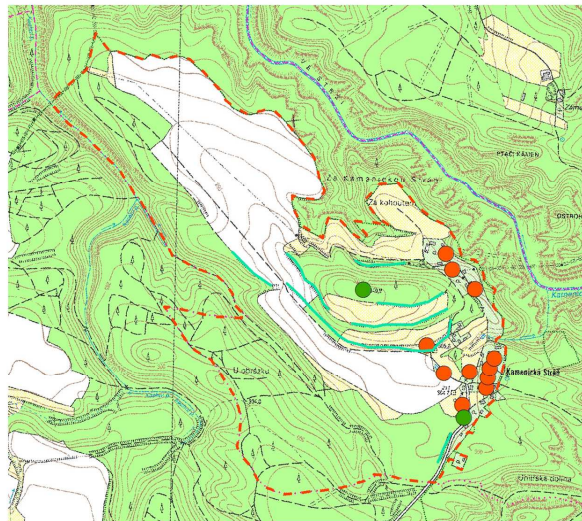
**KC3 Růžovská vrchovina - identifikace znaků
Kamenická Stráň**

Legenda

- hranice území
- liniové prvky přírodní
- bodové prvky přírodní
- bodové prvky kulturně historické

0 500 1 000 m

Mapová příloha č. 16:

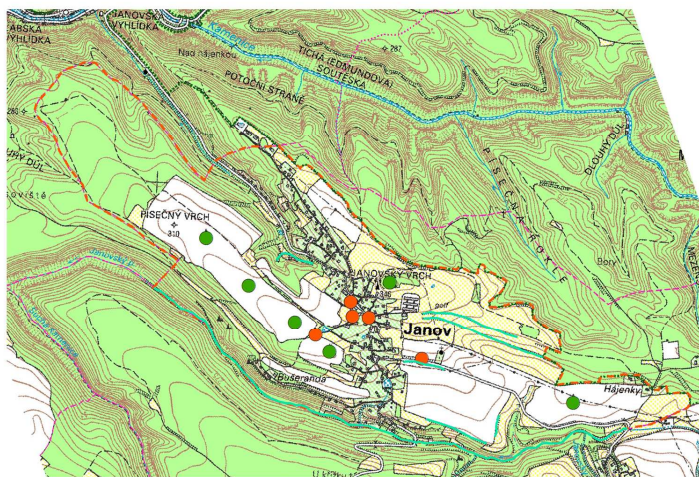
**KC3 Růžovská vrchovina - identifikace znaků
k.ú. Janov**

Legenda

- hranice území
- liniové prvky přírodní
- bodové prvky přírodní
- bodové prvky kulturně historické

0 650 1 300 m

Mapová příloha č. 17:

**KC3 Růžovská vrchovina - identifikace znaků
k.ú. Labská Stráň**

Legenda

- hranice území
- bodové prvky přírodní
- bodové prvky kulturně historické

